

Görüş:

Sanal Para, Sanal Ticaret

Konunuz ne olursa olsun,

Duvar karoları, yer karoları ve granit seramikler

İzolatör ve refrakter

Seramik sağlık gereçleri

Seramik hammaddeleri

Elektrik tesisat malzemeleri,
teknik seramik malzemeleri

Boya ve cephe kaplama malzemeleri

Kimyevi maddeler, derz dolgu
malzemeleri, izolasyon malzemeleri

Makina ve makina kalıbı üretimi,
savunma sanayii ürünleri, doğalgaz malzemeleri

Teknik ve inşaat hizmetleri

Bilişim

Enerji

Ticaret

1957 yılından bu yana, Kale Grubu şirketleri inşaat, kimya, madencilik, enerji, savunma, makina ve bilişim teknolojisi alanlarında faaliyet gösteriyor ve çok geniş bir ürün dizisiyle bu alanlardaki gereksinimleri karşılıyor.

cevabımız hep Kale!

Çanakkale Seramik / Kalebodur

Çanakkale Seramik

Kalevit - Roca

Kale Maden / Kalefrit

Kale Porselen

Kaleterasit

Kalekim

Kalekalıp

Kale Teknik

Kale Data

Kale Enerji

Kale Pazarlama / Kale Eksport / Kaledekor

KALE GRUBU

Kale Seramik Binası, Büyükdere Cad. 80620 4.Levant, İstanbul
Tel: (212) 269 46 56 pbx Faks: (212) 270 08 36

Genel Yayın Yönetmeni'nin notu:

İnternet ve siyaset

Yaşamımıza son birkaç yılda hızla giren İnternet, dünyayı önüne kattı ve "Yeni Ekonomi" tabir edilen yöne doğru sürüklüyor. Bu yeni akımın öncüleri, henüz 30'lu yaşlarını sürerken, 20'nci yüzyılın üretim devlerinin binlerce çalışanla, onlarca yılda yarattığı ekonomik değerleri altüst ediyorlar. Artık uluslararası diplomatik toplantıların, ülkelerarası ilişkilerin gündeminin baş sırasında da İnternet oturuyor. İnternet'in sağladığı olanaklar geliştikçe, insanlar da bu başdöndürücü gelişmenin yaratacağı fırsat ve olumlu etkileri yakalamak, onunla beraber ilerlemek için çaba gösteriyorlar.

Türkiye de, siyasi reformlar ve demokratikleşme konusundaki yavaşlığına karşılık, İnternet'e çabuk uyum sağlarken ülkeler arasında gösteriliyor. İnsanlarımız, belki de, siyasetteki ağırlığın yarattığı boşluğu kapatmak için teknoloji alanındaki her türlü gelişmede bütün dünyayı şaşkınlıkla hızlı davranıyorlar. Elektronik eşya tüketiminden cep telefonuna kadar en yeni teknoloji Türkiye'ye girdiğinde büyüme hızı katlarla ifade ediliyor, Siyasette ise, aklımız ve davranışlarımız bir türlü hızlanamıyor. Helsinki Zirvesi'nden sonra AB'ye verdiğimiz taahhütlere karşın, yine demokratikleşme konusunda beklenen adımları atamıyoruz. Gündemimizin birinci maddesi bir türlü adım atmak olamıyor, istikrarı bozmayalım diye bütün enerjimizi mevcudu korumaya yöneltiyoruz. Oysa, son on yılda iki derin kriz yaşayan ekonomimiz; üstüne bir de depremin sarsıntısı eklendiği halde, yine toparlandı ve yoluna devam ediyor. İstikrar programını büyük bir kararlılıkla uyguluyor. Görünen o ki, Cumhurbaşkanını seçimi sınavı da, programı etkilemeyecek ve Türkiye bu barajı da aşacak.

GÖRÜŞ'ün bu sayısını, Türkiye'nin her zamanki gündeminden uzak, İnternet'e ayırdık. İnternet konusunu çeşitli boyutlarıyla inceledik...

Uludağ Üniversitesi'nden Doç.Dr. Veysel Bozkurt, İnternet'in toplumsal etkilerini ele aldı. Elektronik ticaretle birlikte gündeme gelen fikri haklar meselesini ise, Ankara Patent Bürosu'ndan Kaan Dericioğlu yazdı. Elektronik ticaretin ekonomik ve sosyal etkilerini ise, İGEME'den Zeynep Ersoy yorumladı.

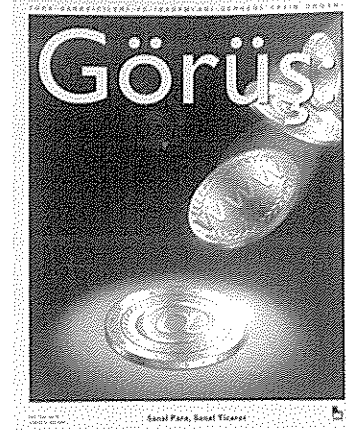
Görüş'ün dosya konusu, kapak konusu kadar iddialı. Bu kez Türkiye'nin Avrupa'dan nasıl gözüktüğüne yer verdik. Brüksel Büyükelçemiz Nihat Akyol, Helsinki sonrası Türkiye-AB sürecini değerlendirdi. Galatasaray Üniversitesi'nden Prof.Barlas Tolun ve araştırma görevlileri Nazlı Ökten ve Buket Türkmen'in, Türklerin kendilerini ve Avrupalıları nasıl gördüğü sorusuna sayısal verilerle yanıt veren araştırma, çok önemli bir dayanak oluşturuyor.

Sarı Sayfa'da ise, Tema Başkan Vekili Nihat Gökyiğit aracılığıyla Toprak Ana'dan hepimize bir mektup var...

Yeni Görüş'lerde buluşmak dileğiyle...

Saygılarımla
Dr. Haluk Tükel

M A R T - N İ S A N 2 0 0 0

Görüş: Mart - Nisan 2000
İllustrasyon: Erol Güneş

İÇİNDEKİLER

GÖRÜŞ AÇISI 1

Yayın Yönetmeninin Notu: Dr. Haluk Tükel

GÖSTERGE 4-5

Yılın ilk iki ayında, stabilizasyon programı doğrultusunda ulaşılan parasal ve mali durum, 2000 yılı hedefleri açısından umut verici olarak görülüyor.

GÖRÜŞ 6-7

Bilgi ekonomisine geçiş, bilgi teknolojisinin toplumla entegre edilmesiyle oluşacak bir evrim sürecini gösteriyor. Erkut Yücaoglu, bu süreçte Türkiye'nin lokomotif gücünün, özel sektör olacağını söylüyor.

DÜNYA 10-12

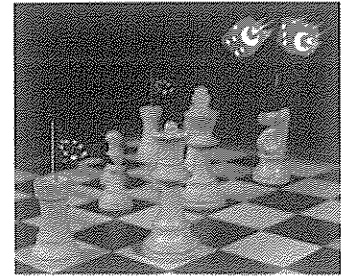
Iran ve Rusya'daki seçimler, Türkiye'nin AB'ye aday ülke olarak kabulü... dünyadaki değişimlerin ipuçlarını veriyor. Aynı değişim rüzgarı, ne yazık ki, Çeçenistan'daki savaşı içine alamıyor.

KAPAK 14-35

İnternet, toplumsal, sosyal, ticari... her türlü ilişki biçimini belirliyor. Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç.Dr.Veyssel Bozkurt, İnternet'in bu belirleyiciliğinin toplumsal etkilerini olumlu ve olumsuz yanlarıyla ele alıyor.

Elektronik ticarete fikri hakların sınırlarını ise Ankara Patent Bürosu'ndan Kaan Dericioğlu çiziyor ve dünyada bu konudaki örgütlere/uluslararası sözleşmelere örnekler veriyor.

IXIR İçerik Direktörü Mehmet Altun, İnternet dünyasının merkezi olarak tanımlandığı portalları tanımlıyor. IGEME'den Zeynep Ersoy ise, elektronik ticaretin ekonomik ve sosyal etkilerini, firma, pazar yeri, tüketici, sektör, devlet bağlamında irdeliyor. İnternet'le beraber iş dünyasında neler tartışılıyor, ne tür kurallar öne çıkıyor sorusunun yanıtını ise, Superonline'dan Akdoğan Özkan veriyor.

Yönetim:

TÜSIAD: Meşrutiyet Caddesi 74, Tepebaşı 80050, İSTANBUL Tel: (0212) 249 54 48-249 07 23

• TÜSIAD Adına Sahibi: Erkut Yücaoglu

• Genel Yayın Yönetmeni ve Sorumlu Müdür: Haluk Tükel • Genel Yayın Yönetmeni Yardımcısı: Ümit İzmen

• Yayın Kurulu: Erkut Yücaoglu, Sinan Tara, Ümit İzmen, Necla Zarakol

36-37 SÖYLEŞİ

Washington Ticaret Başmüsaviri Bülent Şahinalp, ticaret ve yatırım başta olmak üzere, Türk-Amerikan ekonomik ilişkilerinin bir panoramasını çiziyor. TÜSIAD Washington temsilcisi Abdullah Akyüz'ün yaptığı söyleşide Şahinalp, Türkiye'nin AB'ye katılmasının, Türkiye-ABD ilişkilerine engel olmayacağını, tersine tamamlayacağını belirtiyor.

42-65 DOSYA

Türkiye, AB ile ilişkilerinde yeni bir dönemde. Brüksel Büyükelçisi Nihat Akyol, olumlu yöndeki kararı hazırlayan faktörlerden, tam üyelik sürecinin finansmanına kadar, Helsinki sonrası dönemde Türkiye-AB ilişkilerini değerlendiriyor. TÜSIAD Brüksel temsilcisi Dr. Bahadır Kaleağası ise, Türkiye'yi neler bekliyor, sorusunu yanıtlarken, özel sektörün öneminin altını çiziyor. Galatasaray Üniversitesi'nden Prof. Barlas Tolun, araştırma görevlileri Nazlı Ökten ve Buket Türkmen'in ortaklaşa yazdığı makale, Türklerin hem kendilerini hem de Avrupalıları nasıl gördüklerini aktarıyor. Türkiye'nin Avrupa'dan fotoğrafını ise Essex Üniversitesi'nden Zafer Yörük, özellikle medyaya dayanarak çekiyor. Yörük, on yıllık karamsar tablonun yıkılmasında, 17 Ağustos depreminin ve sonrasında, Yunanistan'la yaşanan yakınlaşmanın önemini belirtiyor.

68-73 TARİH

Yeterince tanımadığımız ama adı geçtiğinde pek de yabancı gelmeyen Pierre Loti'nin Türkiye sevdasını ve ilginç yaşam öyküsünü Faruk Ersöz yazıyor.

74-75 KİTAP

Lütfü Tınç, Bill Gates'in Doğan Yayıncılık tarafından yayınlanan "Dijital Sinir Sistemiyle Düşünce Hızında Çalışmak" adlı kitabını tanıtıyor.

76-77 METROPOL

ABD Başkanı J.F. Kennedy'e bir Berlin ziyareti sonrasında, "Ben bir Berlinliyim" dedirten kenti gezerken, tarih peşinizden geliyor.

79-80 SARI SAYFA

TEMA Başkan Vekili Nihat Gökyiğit aracılığıyla, Toprak Ana dert yanıyor...

Yayın:

- * Yazı Kurulu: Necla Zarakol, Soli Özel, Hülya Demir **Görsel Yönetmen:** Kayahan Karaoğlu
- * Prodüksiyon: Zarakol İletişim Hizmetleri Tel: (0212) 284 30 84 (Pbx) Faks: (0212) 284 31 35
- * Basım: Yapım Matbaacılık Ltd. Şti., Mecidiyede cad. 54-1 Mecidiyeköy-İSTANBUL Tel: (0212) 275 24 34 - 288 07 43
- * Reklam ve Halkla İlişkiler: Medya C Reklamcılık ve Yayıncılık A.Ş., Türkocağı cad. 39/41 34334 Cağaloğlu-İSTANBUL Tel: (0212) 513 84 60-61/Faks: (0212) 513 84 63
- * Abone başvuruları: Zarakol İletişim Hizmetleri Tel: (0212) 284 30 84 (Pbx) Faks: (0212) 284 31 35

İlk aylardaki gelişmeler, hedefler doğrultusunda

2000 yılına ilişkin makroekonomik hedefler ve izlenecek politikalar, 22 Aralık 1999 tarihinde IMF tarafından onaylanarak yürürlüğe giren, üç yıl süreli 4 milyar dolar kredi içeren, Stand-by anlaşması kapsamında oluşturulmuştur. 17. Stand-by anlaşması çerçevesinde uygulanacak stabilizasyon programı diğerlerinden farklı olarak, 9 Aralık'ta açıklanan detaylı bir para programı ile desteklenmektedir. Uygulanmaya başlanan stabilizasyon programı sayesinde, bütçe disiplini sağlanarak kamu borçlanma gereğinde büyük oranda iyileşme, enflasyon ve faiz oranlarında ise kalıcı bir düşüş beklenmektedir.

2000 yılında hükümet, istikrarın yanısıra %5,5'lik bir büyüme hızı da hedeflemektedir. Aylık sanayi üretim endeksi verilerine göre 1999 yılının Kasım ayından itibaren sanayi üretimindeki daralma yavaşlamaya başlamış, Aralık ve Ocak aylarında sırasıyla %3,1 ve %4,2 oranında bir büyüme sağlanmıştır. Söz konusu iki ayda, sanayi üretiminde gözlenen artışta imalat sanayi, enerji ve tekstil sektörlerindeki artışların önemli katkısı olmuştur. Mevsimsellikten arındırılmış endeks ve bir önceki senenin söz konusu dönemlerinde endeksin ciddi düşüşler sergilediği göz önüne alındığında ise, sanayi üretimindeki artışın henüz hükümetin hedeflediği büyüme oranlarını destekler büyüklükte olmadığı görülmektedir. Stabilizasyon programı dahilinde, büyümenin enflasyonist baskı yapmaması için üretim artışlarının atıl kapasitelerin kullanılmasına sağlanması; dolayısıyla, kapasite kullanım oranının artması beklenmektedir. Ancak imalat sanayi kapasite kullanım oranı Aralık ayında kısmi bir artışla %75,5'e yükseldikten sonra Ocak ayında yeniden %72,1'e inmiştir.

12 aylık temelde değerlendirildiğinde bütçe açığında kısmi bir iyileşme görülmüştür. Yürürlüğe konan deprem vergisinden 2000'nin ilk iki ayında 334,8 trilyon TL'lik gelir sağlanması, bütçenin rahatlamasına sebep olmuştur. Vergi gelirlerinde yakalanan yüksek performans rağmen ilk iki ayda vergi gelirleri faiz harcamalarının ancak % 87,4'ünü karşılamıştır. Dolayısıyla, faiz dışı denge ilk iki ayda 1,8 katrilyon TL olarak gerçekleşirken,

bütçe açığı 2,9 katrilyon TL'ye ulaşmıştır.

Merkez Bankası, para ve döviz kuru politikalarını programı destekleyecek şekilde belirlemiş ve bu doğrultuda uygulamıştır.

İlk üç aylık dönemde aylık değişiminin %2.1 olması öngörülen kur sepetinin, Ocak ve Şubat aylarındaki aylık yüzde değişimi hedeflenen düzeyde gerçekleşmiştir.

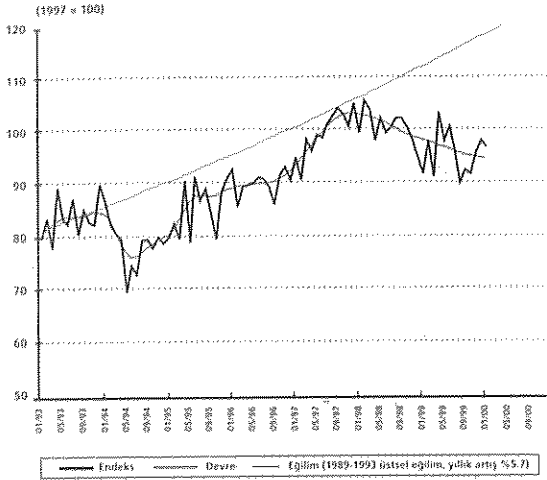
Para programında, Net İç Varlıkların değerlendirme hesabı etkisi hariç bir önceki üç ayın sonundaki parasal taban değerinin ± 5 'i kadar bir band içinde olması hedeflenmiş ve Ocak ve Şubat ayında hedefler dahilinde kalınmıştır. Merkez Bankası parasal genişleme aracı olarak kamu kesiminin fonlanmasından vazgeçerek Net İç Varlıkların artışını uluslararası rezervlerdeki değişime endekslemiş ve piyasalardaki TL'nin sterilizasyonu aracılığıyla Net İç Varlıkları azaltmaktan kaçınmıştır.

Stabilizasyon programının en önemli başarısı faiz oranlarındaki düşüş olmuştur. Uygulanan para ve maliye politikalarının programla uyumu sonucunda, faizlerin oluşumunda etkili olan risk primi, bileşenlerinden döviz kuru riskinin en aza indirilmesi ve kamu açıkları ile enflasyonun düşürüleceği yönündeki siyasi kararlılık ortamının etkisiyle düşmüş; artan sermaye girişi ve dış borçlanmayla DİBS birleşik faiz oranları Mart ayında % 36'ya gerilemiştir.

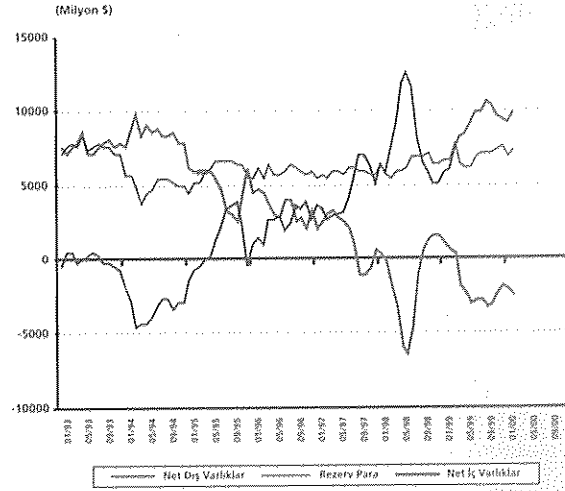
Programın enflasyon üzerindeki etkisi ise henüz ortaya çıkmamıştır. Şubat ayı itibarıyla, bir önceki sene sonuna göre TEFİ artışı %10,1 olurken, TÜFE'deki artış %8,7 olmuştur. Bir önceki sene sonuna göre kamu ve özel sektörde Toptan Eşya Fiyat artışları sırasıyla %6,7 ve %11,4 olmuştur. Özel kesimdeki fiyat artışlarındaki önemli faktör, aynı dönemde %16,2 oranında artış gösteren tarım kesimi olmuştur.

Kamu ve özel sektör arasında uzlaşma sağlanması, kamu harcamalarının hedefler dahilinde disiplinli bir şekilde yürütülmesi, uygulanacak programın başarıya ulaşmasında anahtar rol oynamaktadır. Makroekonomik büyüklüklerde elde edilecek kalıcı iyileşme ve istikrar, AB üye adaylığından tam üyeliğe geçiş sürecini de kolaylaştıracaktır.

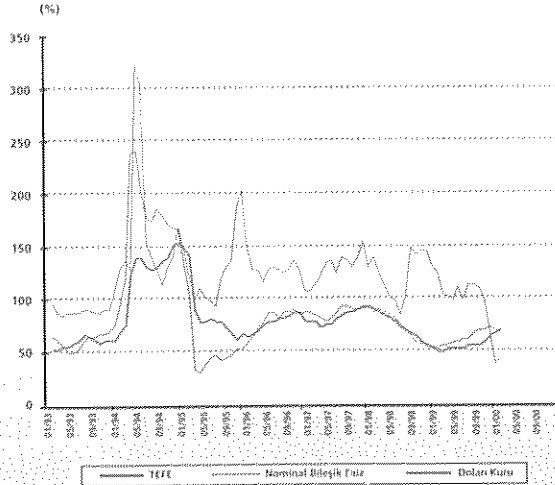
**MEVSİMSELLİKTEN ARINDIRILMIŞ
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (Düzey)**

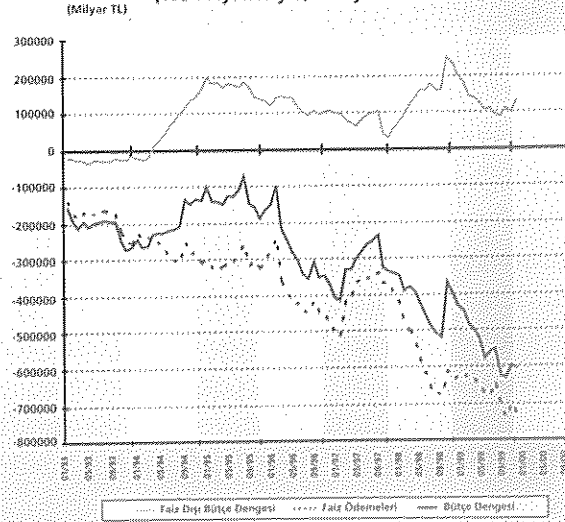
ANALİTİK BİLANÇO

**ENFLASYON, NOMİNAL FAİZ ORANI VE
ABD DOLAR KURU**

**BÜTÇE AÇIĞINDAKİ GELİŞMELER
(1994 Fiyatlarıyla, 12 Aylık Kümülatif)**

Yeni ekonominin temelleri atılıyor

Erkut Yücaoğlu

Türkiye 2000'li yıllara 10 yıllık bir gecikme ile de olsa, önemli bir dönüşümün temellerini atarak girdi. Önümüzdeki 10 yılda ekonomik, sosyal, siyasi reformlarını tamamlayarak ve siyasi istikrarını bozmadan yürümesi gereken Türkiye, bu kritik süreçte önceliklerini iyi belirlemek ve toplumun, özellikle genç kuşakların bilgi teknolojisi ile donatılmasını gündeminin ön sıralarına almak zorundadır.

Dünyada baş döndürücü hızla devam eden değişim, artık herkes tarafından biliniyor. Ama Türkiye'nin 21. asrın fırsatlarını yakalayabilmesi ve gelişmiş ekonomilerle rekabet edebilmesi için aşağıdaki konularda öncelikli politikalar oluşturması gerekmektedir.

Bugün Batı ekonomilerinde tüketiciye sunulan standart ürün ve hizmetlerin dağıtım, satış ve müşteriye erişme sistemleri internet ağları üzerinden elektronik ticarete dönüşüyor. Şirketler arası elektronik ticaret ise, elektronik veri değişim ağları üzerinden çeşitli standart ve protokoller ile yürütülüyor ve yeni ekonomi yönetim felsefesinin temel taşlarından birini oluşturuyor.

Bu iki değişik kategorideki elektronik ticaret uygulamalarının Türkiye'de süratle gelişeceğini beklemeliyiz. Ancak, Türkiye'nin, İnternet kul-

lanıcı sayısı ve kullanımı açısından Avrupa'nın en geri kalmış ülkelerinden birisi olduğu biliniyor. Bugün için yetersiz olan İnternet altyapımızın öncelikli ve kapsamlı yatırımlar arasına alınması gerekmektedir.

Küreselleşme süreci, ülke sınırları tanımayan bir hızla devam ediyor. Bu sürecin bir neticesi de şirketlerin stratejik ve taktik işbirliği arayışlarını hızlandırmaları oldu. Bilgi teknolojisinin veya bilgi ekonomisinin yaygın olarak toplumsal hayata girdiği ülkelerde, kapsamlı şirket birleşmelerinin artan bir biçimde ele alındığı görüyoruz. Bu gelişme sürecinin Türkiye'ye de gelmesi muhtemeldir. ABD'de yakın zamanda gerçekleşen AOL - Time Warner birleşmesi örneğinde olduğu gibi bu tarz birleşmelerin rasyonelliği, bilgi ekonomisine geçtikçe artmaktadır. Bu arayışların verimlilik ve rekabet gücü artışına yönelik arayışlar olduğunu akıldan çıkarmamız gerekiyor.

Bütün bu gelişmeler kurumlarda, şirketlerde ve ülkede, yeni bir insan profilini ortaya çıkarmaktadır. Geleceğin insanı, bilgi teknolojisi bilen, birden fazla disipline hakim, evrensel değerleri benimsemiş, yaratıcılığının önündeki sınırlar kaldırılmış, kendi ulusal kültürünü farklılaştırıcı, zenginleştirici bir

faktör olarak kullanabilen, değişen koşullara hızlı uyum gösteren, öğrenmeyi öğrenmiş bir kimlik taşıyacaktır. Eğitim, geleceğin anahtarı olacaktır. Bu nedenle, eğitimin alt-yapısında, eğitici kadroların hazırlanmasında ve eğitilmesinde ve eğitimin içeriğinde, Türkiye'nin bilgi teknolojisinin çağdaş normlarını yakalaması sürekli bir reform süreci gerektirmektedir.

Başta ABD olmak üzere, tüm gelişmiş ülkelerde, Avrupa Birliği'nde ve BIAC, ICC, GIIC, OECD gibi uluslararası teşkilatlar tarafından yoğun bir şekilde kullanılan ve desteklenen İnternet, eğitim, politika, toplum ve insan hayatı konularında genç nesiller üzerinde çok geniş bir etki alanına sahiptir.

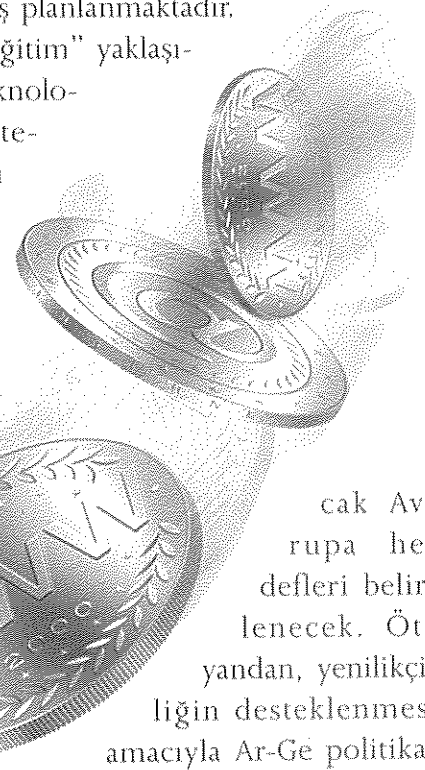
Bilgi ekonomisine geçiş, bilgi teknolojisinin toplumla entegre edilmesi ile oluşacak bir evrim sürecini içeriyor. Bu süreçte Türkiye'nin lokomotif gücü, özel sektör olacaktır. Ancak, devlet yapısının da bu süreci kolaylaştırması için önümüzde uzanan yeni bilgi çağının gerektirdiği şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Gerek devlet vatandaş ilişkilerinin, gerekse devlet kurumlarının bu yeni anlayış ve yaklaşım ile ele alınmasının önemi büyüktür.

Nitekim, 23-24 Mart tarihlerinde gerçekleşen ve AB hükümet ve devlet başkanlarının ekonomik reform, istihdam ve yenilikçilik konularını ele aldıkları AB Konseyi Lizbon Zirvesi'nden Avrupa'da ekonomik ortamın geleceği ile ilgili olarak çıkan sonuçlar, geleceğin Avrupa'sını düşünmek açısından önemli mesajlar içeriyor:

2010 yılına kadar AB'nin dünya-

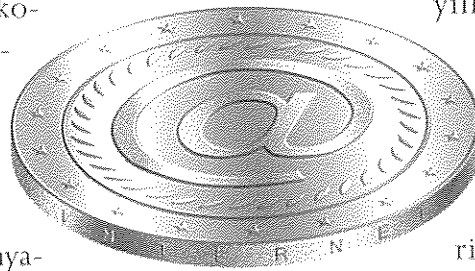
nın en dinamik ekonomisi olması amacıyla elektronik ticaret alanında bu yıl çerçeve bir program kabul edilecek. 2002 yılında telekomünikasyon piyasası tamamen serbestleştirilecek ve İnternet kullanımı ucuzlayacak. Okullar ve kamu kuruluşlarında İnternet kullanımı yaygınlaştırılacak. Buna bağlı olarak, eğitim alanında 2010 yılına kadar 18-24 yaş arasında eğitim sistemi dışında kalan nüfusun yarıya indirilmesi ve insan kaynakları yatırımlarında önemli bir artış planlanmaktadır.

"Ömür boyu eğitim" yaklaşımını ile bilgi teknolojisi, sosyal yetenekler, yabancı dil ve girişimciliği de içeren, yeni temel yetenek alanlarını tanımlay-

cak Avrupa hedefleri belirlenecek. Öte yandan, yenilikçiliğin desteklenmesi amacıyla Ar-Ge politikaları gözden geçirilecek.

Görüldüğü gibi, Avrupa'nın 2000'li yıllara dönük stratejileri içinde bilgi teknolojilerinin yaygınlaştırılması ve eğitim, büyük yer tutmaktadır. Türkiye de ileriye dönük hedeflerini belirlerken bu kriterleri gözden kaçırmamalıdır.

ERICSSON VE TEKNOLOJİNİN SON YENİLİĞİ: WAP.

WAP NEDİR?

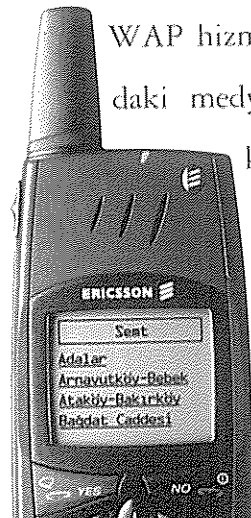
WAP (Kablosuz Uygulama Protokolü), mobil cihazlar üzerinden internete erişim sağlayan ve yeni geliştirilen kablosuz iletişim standardıdır. Ericsson, 1997 yılında WAP Forum'un kurulmasında önderlik ederek, WAP teknolojisini dünyaya gelmesini sağlayan lider marka olmuştur. Kablolara bağlı olmadan, internetin gücünü yanınızda hissetmenizi sağlayan WAP, bu sisteme uyumlu cep telefonu ve el bilgisayarlarıyla çalışır.

Bu bir ilandır.

WAP teknolojisinin öncüsü Ericsson, bu alanda gerek kullanıcılar gerekse uygulayıcılara yönelik birçok çözümü bir arada sunuyor. WAP standartlarının belirlenmesinde lider marka olan Ericsson, uygulamaların geliştirilmesi, teknik altyapı ürünleri ve profesyonel hizmetler alanlarında somut çözümler üreterek, WAP teknolojisini hayata geçmesinde önemli bir rol oynuyor. Üstün teknoloji ürünü Ericsson'un WAP uyumlu cep telefonları ile isterseniz Türkiye'deki özel

WAP hizmetlerine, isterseniz dünyadaki medya ve diğer uygulamalara kolayca ulaşabileceksiniz.

Şehirdeki en popüler restoranları cep telefonunuzla anında ulaşabileceksiniz.

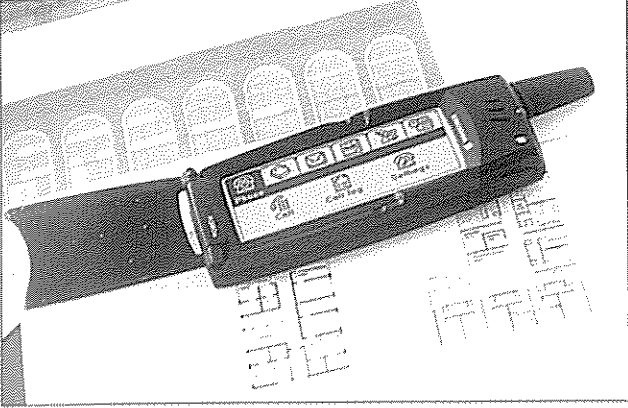
Acil durumlarda en yakın eczaneye cep telefonunuzdan ulaşabileceksiniz.

ERICSSON'DAN "ERICSSON CEP.NET"!

Ericsson'un, Türkiye'de sunacağı "Ericsson Cep.Net" hizmeti, WAP uygulamalarında yeni bir

Cep net
I T T A

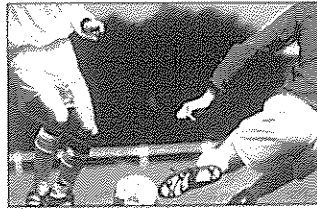
Bilgisayar ve telefon bir arada; Ericsson R 380

dönem başlatıyor. "Ericsson Cep.Net" sayesinde WAP teknolojisinin suna-

Dünyanın ilk WAP ürünü Ericsson MC 218

bileceği birçok servis, yakın gelecekte Türkiye'de hizmete girecek.

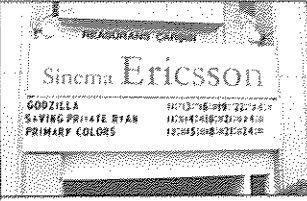

Maç sonuçlarını anında öğrenebilirsiniz.

Türkiye Ericsson ile WAP* dünyasına giriyor... Hazır mısınız?

* Yukarıdaki hizmetler değişiklik gösterebilir ve operatör desteklidir.

ECZANE Mİ ARADINIZ, RESTORAN MI?

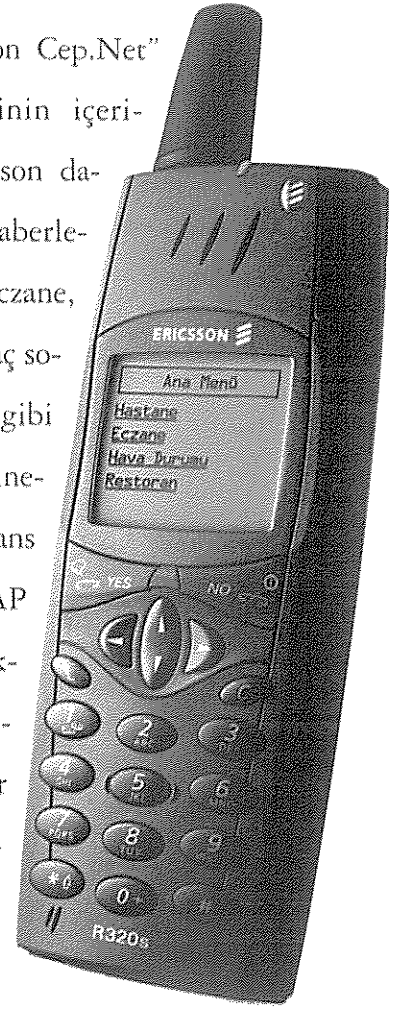

Rezervasyon için telefonunuza basıyorsunuz

"Ericsson Cep.Net" hizmetinin içeriğinde; son dakika haberleri, hava durumu, hastane, eczane, taksi, sinema, gece kulübü, maç sonucu bilgileri, acil numaralar gibi bilgi hizmetlerinin yanında; sinema bileti alma, borsa ve finans hizmetleri, piyango ve WAP üzerinden oyunlar gibi interaktif hizmetler olması planlanıyor. Ericsson bu servisle sizler için hayatı daha da kolaylaştırıyor. Artık internet dünyasına WAP teknolojisi ve Ericsson ürünleriyle istediğiniz anda, istediğiniz yerden ulaşabilirsiniz.

Acil bir durumda hastane bilgileri cebinizde.

Ericsson'dan WAP barikası ürünler

Çok yakında piyasaya sunulacak Ericsson R 320 ve Ericsson R 380 cep telefonları da WAP teknolojisini kullanıyor. R 320'de dabilite infrared modemi, ajanda, elektronik kartvizit değişimi olanağı, sesli memo kaydı özellikleri; bilgisayar ve telefon birleşimi R 380'de de EPOC iletim sistemi, PC senkronizasyonu, faks ve e-mail gönderimi, dokümanlık ekran özellikleri bulunuyor.

ERICSSON

Değişim sancıları

Öz İpek

Helsinki Zirvesi'nde verilen karar, Avrupa Birliği'nin 2000'li yıllardaki kaderini belirleyecek olan, hayati bir karardı.

İsveç Dışişleri Bakanı Anna Lindh, şubat ayında Ankara'yı ziyareti sırasında bu kararın anlamını şöyle açıklıyordu: "Biz Avrupa Birliği'nin içe kapalı bir Hıristiyan kulübü haline gelmesini istemiyoruz. Evet, Birliğin böyle bir nitelik taşımamasını isteyen görüşler vardı. Ama onlar etkin olamadı. Topluluk, Avrupa'nın kapılarını Türkiye'ye açarak çok kültürlü ve kucaklayıcı bir kimlik kazanma iradesini ortaya koydu."

İsveçli Bakan'ın sözleri, Avrupa Komisyonu'nun yıl sonunda açıkladığı bir çalışmayı hatırlatıyor. AB Komisyonu'nun özel araştırma birimi tarafından başlatılan ve yüzden fazla uzmanın çabalarıyla gerçekleştirilen çalışma, yirmi yıl sonra nasıl bir Avrupa sorusuna yanıt arıyor.

Beş ayrı senaryo

Beş ayrı senaryo var 2020'de AB ile ilgili olarak. Bunların ortak paydaları ise Türkiye.

Eğer AB, yirmi yıl sonra kendi yağında kavrulmayı tercih eden, sosyal projelere ağırlık veren bir birlik olacaksa, genişleme süreci kesintiye uğrayacak. Bu durumda Türkiye, çoktan dışarıda kalmış olacak. Sonuç, Türkiye'yi, Batı'ya karşı hırçınlaştıracak. Ama eğer serbest piyasa ekonomisi, tüm kurum ve kurallarıyla AB ülkelerinde hüküm sürerse, globalleşme sürecinde siyasi ve ekonomik rol oynamaya soyunursa, genişleme, Türkiye'yi de kapsayacak biçimde devam edecek. 2020 yılında, tam üyelik görüşmelerini tamamlayan Türkiye, mavi bayrağa Avrupa'nın son yıldızı olarak eklenmiş olacak.

Helsinki ile birlikte Avrupa, ikinci yolda karar kılmışa benziyor. Şimdi tartışma, Hıristiyanlık bayrağının yükseldiği Şarlman Avrupası, 21'inci yüzyıldan itibaren çok uluslu, çok dinli, çok kültürlü bir Avrupa'ya mı yerini bırakacağı noktasında düğümleniyor. Komisyon

Başkanı Romano Prodi'nin önerisi üzerine, bu yıldan itibaren Avrupa, sınırlarını da tartışmaya açıyor. Coğrafi bir sınır mı, yoksa bir ortak ilkeler sahası mı?

Şimdilik ikinci seçenek ağırlık kazanacağı benziyor.

Helsinki sonrası Türkiye-AB ilişkileri, güllük gülistanlık olmasa bile, her iki tarafta da adım atma iradesi olduğu anlaşılıyor.

Türkiye'de Avrupa ile ilişkilere önem veren çevreler, Avrupa karşıtlarının provokasyonlarını şimdilik aşabilecek gibi görünüyor. Ama, bu sürecin inişli çıkışlı olacağına ilişkin ipuçları da var. Her iki taraf için de sözkonusu olan değişim sürecinin, öyle kolay olmayacağı anlaşılıyor. Bu süreci kolaylaştırmak, her iki tarafta entegrasyon yanlısı unsurların özel çabalarına bağlı. Şimdilik herkesin ev ödevini en iyi biçimde yapmaya başladığı söylenemez.

Eski düşman dost olur

Eski düşman hiç dost olur mu? Evet olur. Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem ile Yunanistan Dışişleri Bakanı George Papandreu'nun, büyük bir sabırla inşa etmeye koyuldukları dostluk ortamı, bunun en güzel örneği. Türkiye'nin Avrupa adaylığı, bu değişim çabalarına yardımcı oluyor. Ocak ayında Ankara, 38 yıllık aradan sonra ilk kez bir Yunanistan Dışişleri Bakanı'ni ağırlıyor, Atina'nın bir Türk Dışişleri Bakanı'na ev sahipliği yapmasından bu yana ise tam 40 yıl geçmiş.

Geçen yıl bu zamanlarda, iki ülke arasındaki ilişkilerin durumunu bugünkü ile karşılaştırdığımızda, alınan mesafenin büyüklüğü ortaya çıkıyor.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Yunanistan'ın kucağında ele geçirilmesi bardağı taşıran son damla olmuştu. Yunanistan, terörle işbirliği içinde bir ülke olarak uluslararası platformlarda da büyük tepki ile karşılaştı.

Yunanistan, Kosova'da da NATO çizgisinin dışına çıktı. Hatta operasyonlarla ilgili enformasyonu Sırbistan Cumhurbaşkanı Miloşević'e sızdırmakla açıkça suçlan-

di. İçinde bulunduğu tecrit çemberini kırmaktan başka seçeneği kalmayan Yunanistan'ın Türkiye ile yakınlaşma politikalarına yönelmekten başka çaresi yoktu.

Bir uçak kazasında yaşamını yitiren Dışişleri Bakan Yardımcısı Yannis Kranidiotis'in yıllardan beri önerdiği bir taktik yürürlüğe kondu; Türkiye ile sorunsuz konular temelinde görüşmelere başlamak. Kranidiotis'in 'düşük diplomasi' adını verdiği bu süreçte Türkiye ile Yunanistan diplomatları arasında gerçekleşen sürekli toplantılar sonunda, se-kiz anlaşma imzalandı. Aralarında terörizme karşı ortak mücadelenin de yer aldığı anlaşmalar, iki ülke halkına ortak iş yapma olanakları yaratıyor.

Nitekim, şubat sonunda İstanbul'da bir araya gelen çok sayıda Türk ve Yunanlı işadami arasında temaslar başladı bile. Bunu işadamlarının atacağı cesur adımların izlemesi gerekiyor. Nisan ayında yapılacak olan erken genel seçimler sonrası iki ülke arasındaki yumuşama ortamı daha sağlıklı temellere oturma olanağına kavuşabilir.

Geriye dönüp bakıldığında 2000'in ilk aylarında değişim rüzgarının Türk-Yunan ilişkilerini de kucakladığı ortaya çıkıyor.

Avrupa'da Nazi korkusu

Avrupa, bir yandan Türkiye'ye kucak açarak kendisini yepyeni bir değişime hazırlarken, diğer yanda buna karşı bir dinamik, güçlü biçimde ortaya çıkıverdi. Nazi bir babanın oğlu olan aşırı sağcı Joerg Haider'in Özgürlük Partisi, Avusturya'da iktidar ortağı oldu.

Her ne kadar, yabancı düşmanı aşırı sağcı Özgürlük Partisi lideri Joerg Haider'in göreve gelişi, bir önceki Sosyalist iktidarın başarısızlıklarının sonucu olarak değerlendirilse de, Avrupa, Heider ile uykudan uyandı. Bunca yıldır yabancı düşmanlığını, "münferit vaka" yaklaşımı ile küçümseyen Avrupa ilk kez, Avusturya se-

çimleri ile Nazi geçmişe sahip çıkan zihniyetin pekala da günün birinde güçlenip iktidara gelme şansını yakalayacağını gördü. İsrail, Büyükelçisi'ni merkeze çağırırken AB ülkeleri de Avusturya'ya tepki verdiler. Hatta Avusturya'nın AB üyeliğinden çıkartılması tartışmaları da gündeme geldi. Ancak, Komisyon Başkanı Romano Prodi frene bastı. Hiçbir AB üyesinin üyelikten çıkartılmayacağını, Avusturya'nın dikkatle izleneceği mesajını verdi. Dışarıdan ve Avusturya kamuoyundan

gelen tepkiler sonucu, Hitler'i açıkça savunmuş olan Joerg Haider, Partisi'nin başkanlığından istifa etti. Ama bu, sorunun kapandığı anlamına gelmiyor.

Avrupa aşırı sağının Tony Blair'liğine soyunan Haider, Avrupa'daki tüm aşırı sağcı ve yabancı düşmanı güçleri toparlayabilecek bir karizmaya sahip. Zaten, istifa etmeden önce yapılan kapalı toplantıda Haider'in Avrupa Özgürlük Partisi'ni kurmayı teklif ettiği söyleniyor.

Rusya

kaybettiklerinin peşinde

Yeltsin'in yıl sonunda ani istifası ile Rusya'da Putin dönemi başlıyor. Birçok gözlemci bunu, "Rusya'da genç şahinler dönemi başlıyor" biçiminde yorumluyor. İmparatorlukların külleri üzerine kurulan ulus devletler,

zaman zaman kaybettiklerini yeniden kazanma refleksine kapılıyorlar. Rusya da Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ayrılan eski cumhuriyetleri ve Kafkasya'yı unutamadı. Çeçenistan Savaşı, Rusya'nın "kaybettiklerini yeniden kazanma" sürecinin başlangıcı oldu.

Rus derin devleti, Batı ve özellikle de ABD stratejileri ile uyumu esas alan Yeltsin politikalarını, içine sindiremedi. Ekonomik sorunların bir türlü üstesinden geline-memesi, istikrarın giderek bozulması, şahinlere yolu açtı. Eski bir KGB ajanı olan Putin, Çeçenistan'da ege-

Türkiye zaten Avrupa'da: Köln'deki Türk öğrenciler bu yıl bir gösteri sırasında...

menlik kurmaya kararlı. Sadece Çeçenistanla da kalmıyor. Kremlin'in Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri'ne yaklaşımında da aynı öncelikler fark ediliyor.

Seçimleri beklenildiği üzere, Putin kazandı. Putin'e, Komünist Parti'nin de destek vermesi Rusya'da yeni bir dönemin başlayacağını gösteriyor. Şimdilik, iç politika-da da esas olarak ülkenin eski gücüne kavuşması yönünde propaganda yapıyor. Kremlin'in yeni nükleer doktrinini açıklanırken, "NATO ve İslamcı teröristlerin artan tehditleri karşısında" Rusya'nın nükleer ya da konvansiyonel silahları önceden haber vermeden kullanacağı vurgulanıyor. Eski doktrinden farklı bir tutum. Çünkü eskisinde, Rus topraklarına karşı girişilecek nükleer bir saldırıya yanıt olarak nükleer silahlara baş vurulması öngörülüyordu.

Rusya, milliyetçiliğin henüz güçlenmediği Orta Asya Cumhuriyetleri'ndeki varlığını son aylarda arttırdı. Kafkasya'da egemenlik sağlaması Orta Asya kadar kolay değil, ama bu bölgede de faaliyetleri yoğunlaştı. Putin, geçen kasım ayında "Rusya'nın çıkarlarını doğrudan ilgilendiren bölgeleri" sayarken "Rusya'nın Güneyi"nden özellikle söz etmişti. Çeçenistan savaşı, Rusya'nın Kafkasya'daki gölgesini koyulaştırdı. Rusya'ya hava üssü verme baskılarına karşı koyan Gürcistan, son aylarda Moskova tarafından Çeçenistan'ı desteklemekle suçlandı ve sınır bölgeleri bombalandı.

Rusya'daki değişim, enerji politikalarında da sonuç verdi. Türkmenistan'ın iki yıllık direniş kırıldı ve Türkmenistan yeniden Rusya'ya doğalgaz satışına başladı. Şimdi 30 yıllık bir süre için 50 milyar metreküplük bir gaz anlaşması masada duruyor. Eğer Türkmenistan buna "evet" derse, ABD ve Türkiye'nin tercihi olan Trans-Hazar projesi suya düşer. Bu durum da Bakü-Ceyhan sürecini olumsuz etkiler.

Ancak, Rusya'nın genç şahinlerinin, Batı ile ilişkilerde dikkatli gittikleri de gözden kaçmıyor. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Kafkas Paketi önerisine Moskova'nın olumlu yanıt vermesi, Putin Rusya'sının Batı'dan kopmamaya dikkat ettiğini gösteriyor.

Tahran müzesi sanki Paris

Tahran müzesi bu yıl, Batılı ressam ve heykeltıraşların eserlerini, binanın bodrumundan üst katlara çıkartınca, İranlı sanatçılar sevinçten uçtu. Şah döneminde İran'a getirilen kıymetli parçaları görme fırsatı bulan genç sanatçılar, Picasso imzalı bir 'nü'yü, Francis Bacon'ın çarpıcı formlarını gönüllerince izlediler. "Sanki Paris'teyiz" sözleriyle memnuniyetlerini dile getiren genç sanatçılar bu değişimi reform rüzgarlarının güçlenmesine borçluydular.

18 Şubat seçimleri, reformcuların zaferiyle sonuçlandı. 1979'dan beri muhafazakarlar ilk kez 290 üyeli Parlamento'nun denetimini kaybettiler. Devlet Başkanı Muhammed Hatemi'ye daha rahat hareket etme ve reformları hayata geçirme fırsatı vermesi beklenen bu değişim, bazı çevrelerde şeriat devletinin sonu olarak bile yorumlandı. İran seçimleri, halkın baskı ve yoksulluğa karşı isyam olarak yorumlamak daha doğru.

ABD ile ilişkiler konusunda da farklı görüşler ortaya çıkıyor. Hatta aynı parti içinde farklı görüşte olanlar var. Katılım Cephesi'nde, kimi, ABD ile ilişkilerin yumuşamasını isterken, kimi de, ABD'ye temkinli yaklaşımı savunuyor. Kaldı ki, Parlamento kararlarının, muhafazakarların denetimindeki 12 üyeli Devrim Muhafızları Konseyi tarafından onaylanması gerekiyor. Ve son kararı yine muhafazakarlardan olan dini lider Ayetullah Ali Hameney veriyor.

İran değişiyor, ama bunu köklü bir rejim değişikliği olarak görmemek gerekiyor.

Çeçenistan savaşı, Rusya'nın kaybettiğini yeniden kazanma sürecinin başlangıcı oldu

Herkes her şeyin farkında!

Türkiye’de “Telefon Bankacılığı”
ve “İnternet Şubesi” denince
ilk akla gelen banka Garanti.*

*Siz de Türkiye’de Şubersiz Bankacılık’ın
adını koymuş bir bankayla çalışmak
istememez misiniz?*

 444 0 333

 www.garanti.com.tr

 GARANTİ

ŞubeSiz[™] Bankacılık

Başka bir arzunuz?

İnternet'in toplumsal etkilerine global bir bakış

Veysel Bozkurt

İnternet, çok kısa bir sürede spordan siyasete, cinsellikten ticarete, olağanüstü geniş bir alanda, hemen hemen herkesi şaşırtacak düzeyde gelişme gösterdi. Neredeyse, bütün dünya "internetmania" diyebileceğimiz bir salgını yaşamaya başladı.

Her yıl kullanıcı sayısının yüzde 200 arttığı İnternet'te, durum böyle giderse, kısa bir süre sonra kullanıcı sayısının bir milyarı bulacağı belirtiliyor. Bu da işadamlardan öğrencisine, bilim adamından politikacısına, herkesin İnternet'te kendisi için bir şeyler bulabileceği, bir "fırsatlar ortamı" yaratıyor.

İnternet kültürünün Margaret Mead'ı olarak anılan Sherry Turkle'a göre, milyonlarca insanı birbirine bağlayan İnternet, insanların düşünme şekillerini, cinselliklerinin doğasını, topluluk şekillerini ve kimliklerini değiştiriyor.

İnternet çalışma ilişkilerini değiştiriyor

İnternet, bir çok şey gibi, çalışma ilişkilerimizi de değiştirdi. Geçmişin dev bürokratik örgütleri içinde çalış-

şan insanların yerini, işlerini evinden ya da yazlığından yürüten insanlar almaya başladı.

Bu durumda çok farklı mekanlardaki insanlar sanal ortamda bir araya gelerek iş yapabiliyorlar. Örneğin bugün alanında oldukça saygın bir yere sahip olan NPQ (New Perspectives Quarterly) adlı dergiyi çıkartan ekip üyeleri, çok farklı mekanlarda yaşamalarına rağmen, tüm işleri, fax ya da e.mail gibi iletişim teknolojilerini kullanarak yürütebiliyorlar.

Öte yandan Amerika'da bir çok firma, yazılımcı olarak, Hindistan'da bu alanda oldukça iyi yetişmiş işgücünden yararlanıyor. Hindistan'da bu işi yapan işgücü, ülkesinden ayrılmaksızın, tamamlamış olduğu yazılımı, dünyanın bir başka yerindeki işverenine bir kaç dakikada e-mail vasıtasıyla gönderebiliyor.

Yine çok sayıda firma, maliyetleri azaltmak amacıyla, özellikle belli sektörlerde, işgücünün bir kısmının evde çalışmasını teşvik ediyor. İşin tekrar eve dönüşünün, geçmiştekine benzer bir biçimde, toplumsal yapıda oldukça köklü değişikliklere yol açması bekleniyor.

Bu yeni çalışma düzeninde, insanlar çalışma mekanını kendileri tercih ediyorlar. Çalışanlar süreyi tümüyle kendi isteklerine göre ayarlayabiliyorlar. İsteyen sabahları çalışıyor, isteyen akşamları. Çok uzun süreler çalışabilecekleri gibi, kısa süre de çalışabiliyorlar. Büyük kentlerin trafik sorunları ortadan kalkıyor. Hiyerarşik kurallardan uzaklaşıyor. Çalışırken, bazı konuşkan işyeri personeli tarafından meşgul edilmek ortadan kalkıyor.

Yapılan bazı araştırmalar, evde çalışmanın, işgücü verimliliğini artırdığını ortaya koyuyor. Aile, bu çalışma düzeni içinde yeniden merkezi önem kazanıyor. Yurtdışında bu alana ilişkin yapılan çalışmalarda, bir kısım tele çalışan, ailelerine daha çok zaman ayırabildiklerini belirtiyorlar. Hatta bir tele çalışan "On beş yıldır ilk defa ailemle hep birlikte yemek yedim" diyerek memnuniyetini belirtiyor.

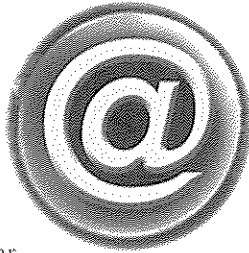
Ancak bu işin bir maliyeti de olabilir. Daha önce ofiste sizi meşgul eden meslektaşlarınızın yerini, aile

bireyleri alabiliyor. Kendini iyi disipline eden birisi değilseniz, gereğinden fazla ya da az çalıştığınız için işlerinizde ve sağlığınızda belli sorunlar yaşayabilirsiniz. Evde çalışma düzeninde, insanların firma aidiyetleri ortadan kalkacak ve yerleşik firmalarda örgüt kültürü zayıflayacaktır. Nitekim tele çalışanların temel sadakatlerinin işyerinden ziyade mesleklerine yönelik olduğu gözleniyor. Evde çalışan işgücü açısından en önemli sorunlardan birisi ise, işyerinde kariyer şansının büyük ölçüde ortadan kalkmasıdır. Ayrıca örgüt içi öğrenme imkanlarından mahrum kalınıyor.

Bilginin dolaşımını kolaylaştırıyor

İnsanların bilgisayarlar vasıtasıyla toplumsal, siyasal, ekonomik vb. etkileşime geçmelerini sağlayan bir araç olan İnternet'in belki de en önemli işlevi, bilginin serbest dolaşımını sağlamasıdır. Aralarında Habermas'ın da bulunduğu bir çok ünlü düşünür, bilgi devriminin, eşit şekilde iletişim şansını artırdığını iddia ediyorlar. Böylece İnternet sayesinde, geçmişte seçkinlerin tekelinde kalan bilgi/enformasyon, daha geniş kitlelere yayılabilir.

Bir başka önemli gelişme de, büyük bürokratik örgütlerin dışında, küçük/marjinal grupların ya da bireylerin de, İnternet sayesinde, global düzeyde seslerini duyurabilmeleridir. Günümüzde İnternet, tam bir özgürlükler ortamı. Bunun için de, İnternet'i yoğun kullanan gençlerin sahip oldukları bilgi dışında, çok fazla bir şeye (sermaye vb.) ihtiyaç yok. Tek bir birey, gerektiğinde, İnternet üzerinden dev boyutlardaki firmaları sıkıntıya sokacak kampanyalar yürütebilir; ya da birkaç kafadar, Amazon örneğinde olduğu gibi, yeryüzünün en büyük firmasını İnternet üzerinde oluşturabilir; ya da Batistalar örneğinde olduğu gibi, global düzeyde siyasal kampanyalar yürütebilir. Hatta daha uç bir örnek vermek gerekirse, bir takım terör örgütlerinin, bomba yapım teknikleri dahil, bir çok konuda, illegal görüş ve bilgileri İnternet üzerinden tüm dünyadaki kullanıcıların hizmetine sunduklarına tanık olunabilir.

İktidarın doğasını etkiliyor

Tarih boyunca tüm diktatörler, yönettikleri kitlelerle ilgili her türlü enformasyonu, tek elde toplamak istedikleri gibi, bunların yayılmasını, gerekirse şiddete de başvurarak, sınırlandırmak çabası içinde olmuşlardır. Geçmişte, teknolojinin yetersizliği ya da sadece merkezi otoritenin elinde bulunması da bu amaca hizmet etmiştir. Yönetilenler (teba) çoğu kere, yönetenlerin eylemlerinden haberdar olamamışlardır.

Bu yüzyılın başında Çin'e giden bir Batılı gezgin, iyi yürekli kraliçelerinden bahseden Çinli'ye, kraliçenin on yıl önce öldüğünü söylediğinde, Çinli'nin hüngür hüngür ağladığını yazar. Oysa durum şimdi tersine döndü; binlerce kilometre uzaktaki sıradan insanlar bile, sıcak bir savaşın gelişmesini, ayrıntılı bir biçimde canlı yayında evinden izler hale gelmiştir.

Bunun dışında, dünyanın farklı bölgelerinde yaşamalarına rağmen, İnternet'te sürekli etkileşim halinde bulunan milyonlarca insan, bilginin bir yerden bir başka yere anında taşınmasını sağlıyorlar. Özellikle teknolojinin giderek ucuzlaması ve geniş kitlelere yayılması, bu gelişim sürecinde hayati bir rol oynuyor.

Daha önce, devletin resmî kitle haberleşme araçlarında ya da büyük medya kuruluşlarında seslerini duyuramayan marjinal gruplar, İnternet teknolojisi sayesinde, gerektiğinde, merkezi iktidara karşı, tüm dünyadan kendilerine destekçiler bulabilir hale geldiler. Etnik hareketlerin giderek yaygınlık kazanması ile, iletişim teknolojilerinin gelişimi arasındaki ilişkiyi sanırım inkar eden yok. Bir taraftan dünyayı "global kültür"e taşıyan enformasyon ve iletişim teknolojileri, diğer yandan da aynı arabamın tersine işleyen tekerlekleri gibi, "yerel kültür"lerin öne geçmesine de zemin hazırlıyorlar.

Bir diğer ifade ile, bazı yazarların adına post-modern çağ dedikleri günümüzde, bir anlamda yönetenlerin işi çok daha zorlaştı. Bu durum özellikle "toplumsal bütünleşme" sorununu çözememiş ülkeler için özel bir önem taşıyor. 21'inci yüzyılın eşliğinde insanlık, adeta bu yüzyılın başında bir diktatörün "karşı devrim" olarak bahsettiği bir tür "tele devrim" süreci ile karşı karşıya kaldı.

Bazı iyimser yazarlar, İnternet gibi enformasyon teknolojilerindeki gelişmenin daha varsıl ve demokratik bir topluma yol açacağını iddia ediyorlar; kötümserlerse aksini.

Yeni suç türleri yaratıyor

İnternet'le gelen yeni bir olgu da adına "hacker"lar denilen şifre kırıcı siber-teröristlerin bir takım kurumlara saldırılarıdır. CNN'in, FBI kaynaklarından faydalanarak verdiği bir habere göre, İnternet'teki web siteleri, ortalama 12 ile 15 kez "hacker"ların saldırısına uğruyor. 563 kuruluş üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, web sitesi sahiplerinin yüzde 73'ü, networklerine "hacker"ların girdiğini belirtiyorlar. Bugün bir çok güvenlik şirketi, müşterilerini hacker saldırılarına karşı korumak konusunda da eğitiyor.

Nitekim kısa bir süre önce, İnternet üzerindeki en çok tanınan şirketlerden birisi olan Yahoo'ya yapılan saldırılar, bu şirketin sahipleri kadar, İnternet üzerinden faaliyette bulunan kurumlar ile, bu şirketten alışveriş yapan ve şirket bilgisayarlarında kredi kartı bilgileri bulunan ve sayıları 15 bin civarında olduğu söylenen tüketicileri de ilgilendiriyor.

"Hacker"ları iki gruba ayırmak mümkün. Çoğunluğu oluşturan bir grup, "hacker"lığı daha çok "merak" ve bir tür "kendini ispatlama" biçimi olarak yapıyor. Yapılan çalışmalara göre "hacker"ların büyük bir bölümü, yaşamı bilgisayar başında geçen gençlerden oluşuyor. Ayrıca aralarında kızların sayısı da son derece sınırlı. Bu gençlerin, en çok vurgulanan özellikleri, "asosyal kişilik" yapısı. Ancak bu asosyal kişilik yapısı iddialarına rağmen, hackerlar, kendi aralarında sıkı denilebilecek bir dayanışmaya sahipler. Birisinin ele geçirdiği gizli bilgiler, diğer "hacker"larla paylaşılıyor. En yaygın başvurdukları yol ise, ücret ödemeksizin, telefon santrallerinden faydalanmaları. Örneğin, Pentagon'un askeri amaçlı bilgisayarlarına girdiği için uzun bir süre tutuklu kalan Kevin Mitnick, şifrelerini kırarak girdiği telefon şirketinden bir sürü hattu, diğer "hacker"lara ücretsiz kullandırmış.

Ancak "hacker"lık işini daha farklı kullananlar da

var. Örneğin daha önce işlediği suçlar dolayısıyla tutuklanan "hacker"lardan K. Poulsan'ın, bazı radyo programlarının telefon hatlarını, gizlice kendine yönlendirerek, iki tane Porsche otomobil kazandığı belirtiliyor. Ayrıca patolojik kişilik yapısına sahip bazı "hacker"ların, bir çok ülkede bilgisayar sistemlerine verdikleri zarar, milyarlarca doları buluyor. Örneğin Amerika'da bu rakamın yılda 5 milyar dolar olduğu tahmin ediliyor.

Geçtiğimiz yıllarda, bir Rus hacker grubunun yaptıkları eylem, onları anlamak bakımından oldukça önemli. Bir bankanın şifrelerini kırarak hesaplarına giren bu Rus "hacker" grubunun amacı, soygun yapmak değil, meraklarını tatmin etmek. Ancak bankanın elde edilen şifrelerini, grubun sarhoş ve depresif bir üyesi, 100 dolar ve iki şişe votka karşılığında, profesyonel bir soygun şebekesine satarlar. Profesyonel soyguncular, elde ettikleri gizli şifreler ile, bankadan 10 milyon dolarlık soygun yaparlar.

Bu olay bize amatör "hacker"ların sırf merak amacıyla elde ettikleri bilgilerin gelecekteki profesyonel suçlular tarafından nasıl kullanılabileceğini göstermek bakımından önem taşıyor. Özetle belirtmek gerekirse, İnternet'in bu asi gençleri, sadece bilgisayar işinde çalışanları değil; önümüzdeki dönemde, psikologları, sosyologları, hukukçuları, polisleri, iş adamlarını ve İnternet ağına bağlı tüm herkesi fazlasıyla meşgul edecekler.

İnternet'te etik sorgulanıyor

Birkaç yıl önce kamuoyunun gündemine giren ve basının "bilgisayarlı soygun çetesi" adını verdiği grup, İnternet üzerinden, bazı bankaların şifrelerini kırarak, çok sayıda kredi kartı kullanıcısının hesabından, alışveriş yapmışlar ya da kendi hesaplarına para transfer etmişlerdi. Basında (ve İnternet'teki bazı tartışma gruplarında) belirtildiği şekilde, grubun üyeleri, Yunanistan'daki bir mudinin hesabını kullanarak, Amerika'dan sipariş ettikleri malların teslimatı esnasında yakayı ele vermişlerdi. O dönemde bu gençlerin eylemleri hakkında basında

(ve İnternet'te) çok şey söylendi. Kamuoyunun bir kısmı, içinde yaşadığımız dönemin pragmatist/oportünist zihniyetine uygun olarak, "bravo doğrusu çocuklara" tavrı içinde gelişmeleri izledi. Aslında bu olay, bizleri son derece ilginç sonuçlara götürmektedir.

Altyapısını İnternet gibi enformasyon teknolojilerinin oluşturduğu içinde yaşadığımız çağda, bireyler gerekli moral değerlerle donatılmadıkları için, işlenen suçların boyutları da global düzeye taşınıyor.

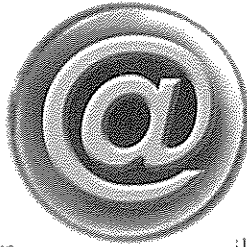
Ancak İnternet kullanıcılarının sayısının artışına paralel olarak bu alanda çalışan dolandırıcıların sayıları da artacaktır. Nitekim yaşları 15 ile 20 arasında değişen bazı gençler (hackerlar) için, neredeyse kırılmayacak şifre sayısı yok gibi. Şüphesiz bunlara karşı sürekli güvenlik önlemleri de geliştiriliyor. Ancak bu çağın "süper sembolik" düzeni içinde, bu gruplar, onları da aşacak yeni yollar buluyorlar.

Muhtemelen önümüzdeki dönemde, polisin ve hukukçuların en çok uğraşacağı konular arasında, İnternet suçları yer alacak. Bunun için de, klasik polisiye önlemlerin ve hukuk bilgisinin yanında, ilgililerin, enformasyon teknolojilerinin kullanımına ilişkin olarak derinlemesine bilgiye gereksinimleri olacak. Bunların yanında da kullanıcıların, belli moral değerlerle donatılmaları özel bir önem taşıyacak. Çünkü bu yeni düzen içinde, gerekli moral değerlerle donatılmamış insanları denetlemek, eskisinden çok daha güç hale gelmiş durumda.

Yine önümüzdeki dönemde, modern dünyanın "ayak bağı" olarak gördüğü ve dışladığı "etik" konusu, piyasanın kendini düzenleme mantığı içinde, yenden gündeme gelecektir. Buna İnternet kullanımına ilişkin etik ilkeler de dahil olacaktır. Çünkü bir çok alanda olduğu gibi, İnternet'te de etik ilkeler üzerinde gerekli uzlaşmalar sağlanmadığı takdirde, "bilgisayarlı soygun çeteleri"nin sayıları çok daha artacaktır.

Bilgiyi kirletiyor

Bilginin yaygınlık kazanmasında en önemli araçların

başında gelen İnternet, aynı zamanda bilgiyi kirlen bir unsur olarak karşımıza çıkıyor. Çünkü İnternet üzerinde, her isteyen, istediği bilgiyi, hiçbir denetime tabi tutulmadan, sayıları yüzlerce milyonu bulan kullanıcıların hizmetine sunabilir. Bunlar, bilimsel nitelikli olabileceği gibi, hiçbir bilimsel niteliği olmayan (hatta yasal olmayan/yanlış) bilgiler de olabilir.

Bilgi kirlenmesinin bir masum yolu da, İnternet'in, değerli değersiz her türlü bilginin bir arada yer aldığı bir çöplüğe dönüşmesi. Örneğin araştırma yapmak istediğiniz bir çok konuda, araştırma makinaları değerli değersiz yüz binlerce veriyi getiriyor. Her ne kadar, giderek daha çok gelişen yeni programlar sayesinde, araştırma makinaları daha ileri düzeyde araştırmalar yaparak, bazı bilgileri sizin için rafine etse bile, son derece önemli bilgiler ile, hiçbir değeri olmayan, çoğu kere de yanlış olan bilgiler bir arada yer alabiliyor. Bilgi kirlenmesinin farklı bir yüzünü oluşturan, aşırı enformasyon yüklenmesinin bireylerde yaratmış olduğu şaşkınlık da giderek artıyor.

Enformatik cehaleti artırıyor

Başta İnternet olmak üzere, mevcut enformasyon teknolojileri sayesinde insanlık, tam bir "enformasyon bombardımanı" ile karşı karşıya kalmış durumda. Bir yazarın deyimiyle adeta "her taraftan üzerimize enformasyon yağıyor."

Artık çağımızın ortalama insanı, geçmişin alimlerinden, bir çok konuda daha fazla enformasyonla donatılmış durumda. Bu, bir yönüyle son derece önemli. Hatta içinde yaşadığımız çağda varlığını sürdürebilmenin olmazsa olmaz unsuru. Ancak bu kez de insanlığın karşısına, aşırı enformasyon yüklenmesinin beraberinde getirdiği, bu çağa özgü sorunlar ortaya çıkıyor. Her gün karşı karşıya kaldığımız binlerce enformasyon içinden, hangilerinin bizim için önemli olduğunu, hangilerinin hiçbir öneminin olmadığını ayıramıyoruz. Bu ayrımı yapmak için gerekli entelektüel birikimimiz olsa bile, bu kadar veriyi tümüyle inceleyecek zamanımız asla olmuyor.

Dolayısıyla, her gün karşı karşıya kaldığımız enformasyonlara, çoğu kere yüzeysel bir şekilde bakıyoruz. Karşılaştığımız enformasyon bolluğu adeta bir saldırıya dönüşüyor ve bir tür enformasyon şokunu yaşıyoruz. Bu hız çağında insanlık çoğu kere durup düşünmeye vakit bulamıyor. Bir yazarın deyimiyle "bilgisiyle malul" bir kitleye dönüşüyoruz. Ancak bu enformatik cehaletten çıkışın yolunu da yine bize sağlıkh/doğru enformasyonun göstereceğini biliyoruz. Bunun içinde, sürekli bir şeyleri kaçırdığımız kaygısını bir tarafa bırakarak, dingin bir zihinle yapılacak olan seçimler hayati bir önem taşıyor.

Türkiye'de İnternet kullanımı hızla artıyor

Türk insanın en önemli özelliklerinin başında onun pragmatist özelliği geliyor. Bu durum en çok kendisini teknoloji karşısında gösteriyor. Nitekim gerek cep telefonları gerekse İnternet, son derece hızlı bir biçimde yaygınlaşıyor.

Yeni teknolojiler Türkiye'de çoğu kere, sahip oldukları işlevlerin ötesinde, sosyolojik bazda, adeta bir toplumsal statü sembolü gibi algılanıyor.

RIPE verilerine göre, 1999'da Türkiye'de İnternet'e kayıtlı bilgisayar sayısı 85 bin civarındadır. Bu rakam, tabloda görüldüğü gibi, nüfusu Türkiye'den çok az olan Hollanda gibi ülkelerin bile çok gerisinde. Ancak Türkiye'deki İnternet'e bağlı bilgisayar kayıtlarını tutan ODTÜ bilgi işlem merkezine göre, İnternet kullanıcı sayısı, bunun çok üzerinde. Bu merkeze göre, 2000 yılı başında DNS'e kayıtlı bilgisayar sayısının 150 bin civarında olduğu tahmin ediliyor. İnternet kullanıcı sayısının 900 bin civarında olması bekleniyor.

Bu rakamlar bir tarafıyla bize, toplumun İnternet gibi yeni teknolojileri ne derece hızla uyum sağladığını gösterirken, diğer tarafıyla da, hala bu teknolojilerinin kullanımında gelişmiş ülkelerin çok gerisinde olduğumuzu ortaya koyuyor. İnternet kullanımının yaygınlaşması konusunda en önemli engel, şüphesiz, sosyolojik faktörler değil, alım gücünden kaynaklanan

ekonomik faktörlerdir.

Bazı ülkelerde neredeyse nüfusun yüzde ellisini bulan İnternet kullanımı, bizde hala sınırlı düzeyde. Ancak bu trend böyle devam ederse, Türkiye'de de upki, siyah-beyaz da olsa televizyonun hemen hemen evlerin tümüne girmesi gibi, bilgisayarın ve İnternet'in de bir süre sonra benzer yaygınlığa kavuşması söz konusu olabilir. İşte bu noktadan sonra, İnternet'in toplumsal dönüşüm üzerindeki etkisi daha ziyade sosyolojik faktörlere göre belirlenecektir.

Bilginin en az maliyetli taşıyıcısı olan İnternet gibi enformasyon teknolojilerinin Türkiye'nin bilgi çağını yakalamasında, önemli bir işlev göreceğini düşünen çok kalabalık bir kitle var. Aslında bu düşünce tümüyle yanlış değil; hatta belli bir düzeye kadar da doğru bir düşünce. Çünkü, bilgi toplumunun olmazsa olmaz koşulunu bu teknolojiler oluşturuyor. Ancak bu teknolojiler, bilgi çağını yakalamak için yeterli koşulu yerine getiremiyor. Bunun için çok daha etkili olabilecek sosyolojik faktörler vardır. İnternet, bir dokunuşta her isteneni yerine getirebilecek Alaattin'in sihirli lambasındaki cin değildir. O sadece bir teknolojidir ve içindeki bilgiler ise, onu kullanabilir düzeye gelmediğimiz sürece, sadece birer malumdur (enformasyon); bilgi değil.

Bilgi çağında arzulanan dönüşümün gerçekleşebilmesi için, her şeyden önce toplumun o bilgiyi kullanabilir ve sonra da bir üst düzeyde üretebilir hale gelmesi gerekir. Bunun için de, bilgiye talep olması gerekir. Bilgiye talep için her şeyden önce sistemin "yağma" ya da "kayırınacılık" mantığı üzerinde değil, "liyakat" ve "serbest rekabet" mantığı üzerine kurulması gerekir. Bu tesis edilmediği takdirde, yeni teknolojilerle evlerimize kadar taşınan bilgi, daha uzun bir süre, kütüphanelerimizdeki kapağı açılmadık kitaplar gibi, sıradan malumatlar olarak bir köşede dururken, İnternet bizim için oyun ve eğlencenin ötesinde bir anlam ifade etmeyecektir.

Sonuç ve değerlendirme

Bir çok yazarın iddia ettiği şekilde İnternet, yaşama, çalışma ve düşünme biçimlerimiz üzerinde önemli etkilerde bulunuyor. İnsanlık daha önce görülmedik şekilde yeni ve global bir toplumsal dönüşüm sürecini yaşıyor. Bunun arkasındaki en önemli güç ise, şüphesiz İnternet gibi enformasyon teknolojileri. Ancak İnternet, toplumsal dönüşüm süreci üzerindeki çok sayıda olumlu etkinin yanı sıra, bir takım olumsuzlukları da beraberinde getiriyor.

Adına siber-terör diyebileceğimiz yeni bir suç türü yanında; insanların fiziki dünyadaki etkileşimlerinin yerini, sanal etkileşim süreçleri almaya başlıyor. Bunun yanında insanlık, bir enformasyon bolluğu içinde, neyin doğru, neyin yanlış olduğunu ayırt etmekte zorlanmaya başlıyor. Bazı yazarların deyimiyle bu süreç, adeta bir enformatik saldırıya ya da şoka dönüşüyor; ve insanlar giderek artan bir biçimde yüzeyselleşme tehlikesi ile karşı karşıya kalıyor.

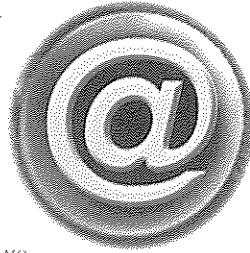
Türkiye de bu hızlı dönüşüm sürecin içindedir. Mevcut gelişmeler, Türkiye'nin arzu ettiği dönüşümü gerçekleştirmek açısından uygun bir teknolojik ortam hazırlıyor. Türk toplumu değişim sürecine son derece yatkındır. Ancak İnternet gibi teknolojilerin, daha üretken alanlarda kullanılabilmesi için, toplumun/yönetimin, kayırma değil, rekabet esasına göre örgütlenmesi büyük önem taşıyor.

Doç. Dr. Veyssel Bozkurt

Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Kaynakça

- 1- Borenstein, N.; (1999); The Future of the Internet and the Internet of the Future, Masters of Wired World, Edit. Anne Leer, FT Pitman Publishing, London.
- 2- Bozkurt, V.; (1986), Enformasyon Toplumuna ve Türkiye, Sistem Yayınları, İstanbul.
- 3- Bozkurt, V.; Sanal İşyeri: Kavramsal Çerçeve ve Yapısal Özellikler, UÜ İİBF Dergisi: Sanal Versiyonu: <http://iktisat.uludag.edu.tr/dergi>
- 4- Bozkurt, V.; (2000) Sosyal, Kültürel ve Yapısal Özellikleriyle Sanal İşgücü. , Prof. Dr. Nurhan Akçaylı'ya Armağan, (Baskıda) Alfa Yayınları.
- 5- İnam, A.; (1998); Bilgi Çağının Cehaleti, Bilgi ve Toplum Dergisi, s.1., İstanbul.
- 6- Liska, A.; Grune, I.; (1999); Bir Post-Modern Kültür Olarak İnternet, Bilgi ve Toplum Dergisi, s. 2. Çev. Doğan Bıçakçı, İstanbul.
- 7- Turkle, S.; (1995); Life on The Screen: Identity in the Age of the Internet, Weidenfeld&Nicolson, London.

İnternet, elektronik ticaret ve fikri haklar

M. Kaan Dericioğlu

Fikri haklar, uluslararası platformda sayısal açıdan en çok yasal düzenleme yapılan konuların başında yer alıyor. (Tablo 1) Fikri haklar, gerek ulusal yasalar, gerekse ikili ve çok taraflı uluslararası/bölgesel sözleşme/anlaşmalarla korunmaya çalışılıyor. Bir başka ifade ile, fikri hakların korunması, insan haklarıyla birlikte yorumlanıyor.

Yirminci yüzyılın son dönemlerine damgasını vuran önemli gelişmeler arasında; ekonominin küreselleşmesi, bilgi teknolojilerinin gelişmesi ve sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci sayılabilir. Bilgi teknolojilerinde önümüzdeki yıllara damgasını vuracak gelişme ise, ekonomi ve uluslararası ticaretteki küreselleşmeyi daha üst boyuta ulaştıracak olan İnternet ve elektronik ticarettir. Fikri haklara bu derece önem verilmesine rağmen, düşünüldüğü kadar hızlı gelişen İnternet ve elektronik ticaret, tüm ulusları endişelendirmeye devam ediyor. İnternet ve elektronik ticaretin coğrafi sınır tanımayan özelliği, daha önceki yasal düzenlemelerden farklı olarak, uluslararası ya da küresel boyutlu düzenlemeleri daha çok gerekli kılıyor. (Tablo 2)

Kapsamı nedeniyle toplumun her kesimini etkileyecek olan bu gelişmenin, toplum tarafından benimsenmesi ve kullanılması, kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkıyor. Bu olgunun başarılı olmasının temel koşulu ise devlet-özel sektör-toplum üçlüsünün, biri diğerinin önüne geçmeksizin ve elektronik ticaretin gelişmesini engelleyici sınırlar koymaksızın, bu gelişmeyi hep birlikte takip etmeleridir. Bu hızlı gelişmenin yasal boyutu tüm ülkeleri aynı ölçüde kaygılandırıyor. Ancak bu alandaki çok kısa bir durağanlık ve ilgisizlik, bu hızlı gelişmelerden tamamen kopma tehlikesini de beraberinde getirebiliyor.

ABD Patent ve Marka Ofisi (USPTO) 1998 yılı raporunda, 1998 yılı içinde İnternet teknolojisi konusunda verilen patent sayısında %238 artış olduğu belirtiliyor. Bu gelişmeler, fikri haklar çatısı altında korunması gereken hakları ve kavramları genişletiyor. Bu kavramlar ise şöyle sıralanıyor:

- Bilgi Toplumu (Information Society)
- Bilgi Teknolojileri (Information Technologies)
- Bilgisayar Programları (Computer Programs)
- Veri Tabanları (Data Bases)
- İnternet (Internet)
- İnternet (Intranet)
- www (Web Sitesi) (World Wide Web)
- İnternet Alan Adları (Internet Domain Names)
- Elektronik Posta (e-mail, Electronic Mail)
- Elektronik Ticaret (e-com, Electronic Commerce)
- Biyoteknoloji (Biotechnology)

İnternet ve eser sahibinin hakları

Daha önce yalnız kitaplar, sinema filmleri, fotoğraf filmleri, tablolar gibi fiziksel ortamlar üzerinde taşınabilen ve saklanabilen fikir ve sanat eserleri, bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeye bağlı olarak manyetik ortamlar üzerinde taşınıyor ve saklanıyorlardı. Manyetik ortamların diğer ortamlara benzemeyen en önemli özelliklerinden biri, içerisindikileri kolaylıkla ve düşük maliyetle kopyalamaya olanak sağlamaları ve çok fazla bilgiyi içerebilme yetenekleridir. Bu ortamın sağladığı yeni olanaklar, fikir ve sanat eserlerinden doğan hakların yeterince korunmasını tehdit ederken, 1990'lı yılların başlarında yaygınlaşmaya başlayan İnternet, yeni sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Böylece daha önce manyetik

ortamlara taşınan fikir ve sanat eserleri, artık çok kısa sürelerde el değiştirebilmeye, paylaşılabilme ve hatta herkes tarafından erişilebilmeye başladı. Bunun sonucu olarak, fikir ve sanat eserlerinin giderek artan oranlarda izinsiz çoğaltılması, yani fikir ve sanat eseri korsanlığı gündeme geldi. Böylece, eser sahiplerinin en temel hakları olan eseri çoğaltma ve yayma hakkı, eser sahibinin elinden kolaylıkla ve izinsiz olarak alınmaya başlandı.

Türkiye’de İnternet ortamında eser sahibinin haklarının izinsiz kullanımına ilişkin davalar yaygın değildir. Ancak Avrupa’da ve ABD’de konuya ilişkin birçok davaya rastlanıyor. Örneğin, ABD’de Playboy Şirketi’nin, fotoğraflarını izinsiz İnternet ortamında kullanan Techs Warehouse şirketinin operatörü George Frena’ya açtığı davada, mahkeme, davalının Playboy Şirketi’nin haklarını ihlal ettiği hükmüne vardı. Mahkeme, Frena’nın çoğaltma işlemini kendisinin değil üyelerin yaptığı ve haklı kullanım savunmasını kabul etmedi. Frena’nın yaptığı eylemin suç olduğunu bilmemesi de sorumluluğunu ortadan kaldırmadı.

Türkiye’de durum

Türkiye’de ise fikri ve bağlantılı haklar, 5846 sayılı “Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu” içerisinde ele alınıyor. 1952 yılında yürürlüğe giren bu Kanun, son olarak 1995 yılında değişikliğe uğradı.

Kanunda yapılan değişiklik ile, bilgisayar programları da bilim ve edebiyat eserleri kapsamına alınarak, eser sahiplerinin çoğaltım, dağıtım, satış ve kiralama hakları ile bu hakların kullanım esasları yeniden belirlendi. Ayrıca, müzik eserlerinde besteci, yorumcu ve icracılar arasındaki hak sahipliği

ilişkileri, komşu haklar kapsamında düzenlendi.

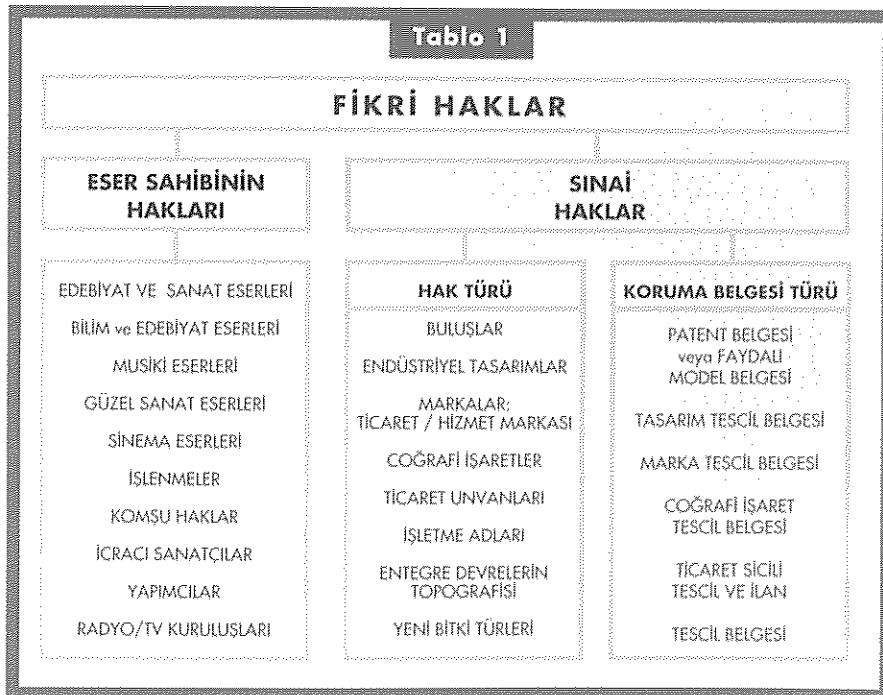
Türkiye’de fikir eserlerinde “korsanlık ve hırsızlık”, Kanun’un beşinci bölümünde, manevi ve mali haklara tecavüz halinde hukuk ve ceza davaları ile düzenlenmiş bulunuyor. Aynı şekilde, icracı sanatçıların ve ses kayıtları üreticilerinin çoğaltım, kiralama ve yayınlama haklarına ihlaller de, Kanun’un altıncı bölümünde düzenlenmiş durumda.

İnternet ortamında yer alan her türlü görsel, işitsel ve yazılı bilgi, o bilgiyi oluşturan eserin yaratıcısı adına korunuyor. Bilginin, eserin ya da ürünün gerçek yaşamda çalınması ya da kopyalanması ile sanal ortamda sahibinin izni olmadan dolaştırılması ya da kullanılması aynı etik içinde değerlendiriliyor. Teknolojik gelişmelerin hukuka yansıtılması hayati önem taşımakla birlikte, mevcut yasalarla da çözüme ulaşmak mümkün oluyor. Türkiye için bu aşamada önemli olan, teknolojik gelişmeleri yasal düzenlemeye taşımamanın ötesinde, hakların izinsiz kullanımına karşı korunması konusunda toplum bilincini oluşturabilmektir.

İnternet’te markalar ve alan adları

Alan adı, İnternet adreslerinin kullanım kolaylığı olan bir dönüşüm aracıdır. Gerçek İnternet adresi, uluslararası bir telefon numarası gibi bir sayıdır. İnternet kullanıcısi bilgisayarına bu numaralandırılmış adresi yazdığı zaman,

bilgisayar, İnternet üzerinden ilgili ana bilgisayara (server) bağlanır. Bu numaraların kolayca hatırlanabilmesi için, numaralandırılmış adresler “alan adı” çiftleri şekline getirilmiştir. Alan adı bilgisayara yazıldığı zaman, İnternet yazılımı (software) otomatik olarak alan adını numaralandırılmış adrese dö-

nüştürür, ilgili server ile bağlantı kurar ve ana sayfa bilgi-sayarda görünür.

Markalar ile alan adları Internet'te fikri hakların en önemli karşılaştırma noktalarını oluşturuyor. Internet üzerinde ticari faaliyetlerin özellikle de elektronik ticaretin giderek artması nedeniyle alan adları, iş çevrelerinin kendilerini, ürünlerini ve etkinliklerini ortaya koymakta standart bir araç şekline dönüştü. Firmalar ya da kuruluşlar tarafından medya ilanlarında; ticaret ünvanı, ticari marka ve telefon, faks numaraları ile beraber alan adları da rutin bir şekilde kullanılıyor. Dolayısıyla iş çevreleri, tüketiciye direkt olarak mal ve hizmetlerini sunmak ve bilgi sağlamak için bir araç olarak Internet web sitelerinin potansiyel önemini kavramış durumdadır. Bu şekilde alan adları da zaman içerisinde kavramsal ve işlevsel bir değişime uğrayarak daha da önemli bir hale geliyor.

Dünya Fikri Haklar Örgütü'nün (WIPO) yaptığı tanıma göre elektronik ticaret; mal ve hizmetlerin özellikle danışmanlık, finans, ulaştırma, hukuk, eğitim gibi hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımlarının açık (Internet) veya kapalı ağlar (intranet) üzerinden yapılmasıdır. Elektronik ortamlarda fon transferleri için uzunca bir süreden beri daha kolay tekniklerin geliştirilmesi, elektronik ticaretin gelişimini daha da hızlandırmıştır. Gelişmelerden etkilenen sadece fikir ve sanat eseri sahipleri değildir. Başta markalar olmak üzere; buluşlar (patent ve faydalı model belgeleri), know-how, ticari sırlar, endüstriyel tasarımlar ve ticaret unvanlarından haklara sahip olan gerçek ve tüzel kişiler de gelişmelerden büyük oranda etkileniyor.

Alan adı ve marka alanındaki tescil farklılığı bazı insanların diğer kişi ve kurumların markalarını kendilerine alan adı olarak tescil ettirmeleri ("cybersquatting") şeklinde kötü kullanıma yol açıyor.

Markalar ile alan adları arasındaki karışıklık, mevcut yargı sistemlerinin kapasitesini zorlayan özellikler gösteriyor. Bu sistemler, ulusal veya bölgesel olduklarından küresel boyutta bir anlaşmazlık olduğunda bir çözüm bulunması her zaman mümkün olamıyor. Bunun da ötesinde, yasal prosedür yavaş ve pahalı olmakta, marka sahibince bu yasal süreci kullanarak haklarını geri almaktan ziyade, korsanla anlaşma yapmak ve bir alan adının hakkını geri almak daha ucuz ve hızlı bir yol oluyor. Örneğin, ABD'de bir Internet servis sağlayıcı şirketin yöneticiliğini yapan Toepfen adında bir kişi, içinde çok ünlü markaların da bulunduğu 240 Internet alan adını kendi

adına tescil ettirmiştir. Bazı marka sahipleri, haklarını dava yoluyla tekrar alırken, zaman ve para kaybından endişe duyan birçok marka sahibi ise kötü niyetli bu kişilerle hiç de küçümsenmeyecek paralar karşılığı masaya oturmayı tercih etmişlerdir.

Dünyadan örnekler

Markalar ve alan adları ile ilgili olarak uygulamada birçok sorun yaşanıyor. Bu sorunlar ve sorunlara yönelik yabancı mahkemelerde alınan kararlara örnekler ise şunlar:

Internet'in çeşitli alanlarda kullanımının artması ile, özellikle alan adları ve markalar arasında sorunlar yaşamaya başladı. Tescil edilen çoğu alan adının ticaret markaları ile bağlantılı olmasından doğan bu anlaşmazlıklar, alan adını elinde tutan kişinin marka sahibi olmaması ya da aynı alan adı için yasal olarak aynı veya benzer markalara sahip iki tarafın karşı karşıya kalması halinde ortaya çıkıyor. Dolayısıyla, tescil edilen alan adlarının sayısı arttıkça, bunlarla bağlantılı marka anlaşmazlıklarının artışı da kaçınılmaz oluyor.

ABD'de Internet Entertainment Şirketi'nin, oyuncak şirketi Hasbro'nun tanınmış markası Candyland'i yetişkinlere yönelik amaçlarla alan adı olarak kullanmasını, ABD mahkemesi marka haklarına tecavüz olarak yorumlamış ve davayı Hasbro lehine sonuçlandırdı. Yine ünlü (Toys "R" Us) markası ile benzeyen (Adults R Us) alan adı hakkında açılan dava sonucunda, (Toys "R" Us) markasının, marka hakkına tecavüz edildiği ve itibarının zedelendiği kararı verildi.

Alan adları ile markalar arasındaki sorun, ulusal ya da bölgesel bazda yürüyen marka tescil sistemi ile "ilk başvuran alır" ilkesi ile tescil yapan alan adları sistemi arasında bir bağlantının olmamasından kaynaklanıyor. Marka tescil sistemi, coğrafi alan (ulusal ya da bölgesel) bazında bir kamu kurumu tarafından; alan adları sistemi ise, genellikle herhangi bir fonksiyonel sınırlama olmaksızın hükümet dışı bir kurum tarafından yönetiliyor.

8-14 Kasım 1999 tarihli IT-Business Weekly dergisinde yer alan bir haberde bu soru gündeme getiriliyor. Yaşanan bir olay örneklenerek, birçok ünlünün adının alan adı olarak kullanıldığı ve ABD Kongresi'nin, mevcut eser sahibinin hakları yasasını Internet'i de kapsayacak şekilde genişletecek ve spekülâtörlerin, ünlülerin adlarını almasını engelleyecek bir yasa tasarısı üzerinde çalıştığı bildiriliyor.

Farklı alanlarda çalışan firmaların benzer ya da aynı alan adlarını kullanmaları da, İnternet ortamında markalar ve alan adları ile ilgili sorunlardan biridir. Yine bir haberde, (eToys) ile (etoy)'u karşı karşıya getiren davadan söz ediliyor. Bu davada, İnternet üzerinde oyuncak satan (eToys) firması, İsviçreli sanat grubu olan (etoy) firmasının alan adına karşı çıkıyor.

Farklı düzeylerdeki (.tr, .it ya da .com, .com.tr, .org.tr, .net.tr) alan adları benzer ya da aynı olabilir mi sorusu bu konudaki sorunlardan birini belirtiyor. Türkiye'de (apb.com.tr) alan adı, İtalya'da (apb.it), Avustralya'da (apb.com.au), ABD'de (apb.com) olarak alınmış olabilir. Bu alan adları farklı kuruluşlara ait olmakla birlikte, aynı işkolunda faaliyette bulunuyorlarsa bu şirketler, ulusal sınırların ötesinde e-ticaret yaptıklarında alan adları tüketicileri yanıltabilecek durumdadır.

Bu gibi maddi sorunların dışında yargılama sürecindeki usul kuralları da sorun yaratıyor. Fikri hakların ihlali durumunda hangi yasa ya da yasaların uygulanacağı ve uyumsuzluk halinde hangi yer mahkemesinin yetkili olduğu konuları önem kazanıyor. Coğrafi sınırları ortadan kaldıran bu gelişme, uluslararası yeknesak kuralları ve çözüm yollarını zorunlu kılıyor.

Sonuç

Teknolojik gelişmelerin ticari alanda uygulamaya konulması yeni mal ve hizmetlerin geliştirilmesine yol açmakla birlikte, aynı zamanda, fikri hakların izinsiz kullanımında yeni yöntemlere de olanak tanıyor. Yeni teknolojiler ve bu teknolojileri kötüye kullanmak isteyen spekülâtörler, bu gelişmeleri engelleyecek eylemlerde bulunabilir. Bir önlem olarak, fikri hakların tekrar gözden geçirilmesi gerekebilir.

Özellikle uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek ve bu platformdaki örgütlerin çalışmalarına, gecikmiş olursa bile, katılmak giderek önem kazanıyor. Bilgi toplumunun bir gereği olarak bu gelişmeleri toplumun tüm kesimine yaymak ve fikri hakların korunması konusunda toplumu bilinçlendirmek, uzun vadeli bir çözümün temellerini atmak konusunda iyi bir başlangıç sayılabilir.

M. Kaan Dericioğlu
Ankara Patent Bürosu
Genel Müdürü

Kaynakça

- 1- ICC, Current and emerging intellectual property issues of importance for business, 24 Kasım 1999.
- 2- İnternette Fikri Haklar, Hasibe Işıklı (yayınlanmamıştır).
- 3- Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları, İGEME.
- 4- Elektronik Ticaretle Fikri Hakların Karşılaşma Noktaları, Naci Kişnişçi, İnternet'te Elektronik Ticaret ve Fikri Haklar Konferansı, 21 Ocak 2000.

Tablo 2

WIPO - DÜNYA FİKRİ HAKLAR ÖRGÜTÜ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER, ANLAŞMALAR VE ÖRGÜTLER

01	WIPO - Dünya Fikri Haklar Örgütünü Kuran Sözleşme (1967)
02	Sınai Hakların Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi (1883)
03	Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunması için Bern Sözleşmesi (1886)
04	Eşyalar Üzerindeki Sahte ya da Aldatıcı Mahreç İşaretlerinin Engellenmesi için Madrid Anlaşması (1891)
05	Markaların Uluslararası Tescili ile ilgili Madrid Anlaşması ve Protokolü (1891)
06	Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Başvurusu için La Haya Sözleşmesi (1925)
07	Markaların Tescilli Amaçları için Eşya ve Hizmetlerin Sınıflandırılması ile ilgili Nice Anlaşması (1957)
08	Menşee Adlarının Korunması ve Uluslararası Tescili için Lisbon Anlaşması (1958)
09	İcracılar, Yapımcılar ve Yayın Organizasyonlarının Korunması için Uluslararası Sözleşme Roma Sözleşmesi (1961)
10	Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Sınıflandırılmasını Düzenleyen Lokarno Anlaşması (1968)
11	PCT- Patent İşbirliği Anlaşması (1970)
12	IPC - Uluslararası Patent Sınıflandırılmasını Düzenleyen Strasbourg Anlaşması (1971)
13	Yapımcıların Çalışmalarının Yeliksiz Çoğaltmaya Karşı Korunması için Sözleşme Cenevre Yapımcılar Sözleşmesi (1971)
14	Markaların Şekli Elemanlarının Uluslararası Sınıflandırılmasını Düzenleyen Viyana Anlaşması (1973)
15	Uydu ile İletilen Program Taşıyıcı Sinyallerin Dağıtımı ile ilgili Sözleşme (1974)
16	Patent İşlemleri için Mikroorganizmaların Uluslararası Tevdihi Konusunda Budapeşte Anlaşması (1977)
17	Olimpik Sembolün Korunması için Nairobi Anlaşması (1981)
18	Görsel-İşitsel Eserlerin Uluslararası Tescili Hakkında Anlaşma Film Sicil Anlaşması
19	Entegre Devrelere İlişkin Fikri Haklar Anlaşması (1989)
20	Markalar Kanunu Anlaşması (1994)
21	Avrasya Patent Sözleşmesi (1994)
22	UPOV - Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (1961)
23	WIPO Eser Sahibinin Hakları Anlaşması (1996)
24	WIPO İcralar-Yorumlar ve Plaklar Anlaşması (1996)

Portallar ya da "6C"

İnternet dünyasının merkezi

Mehmet Altun

İnternet, insanlığın tam da "bundan sonra yeni bir şey icat edilemez!" dediği noktada hayatımıza giren ve bilgi çağının kilidini açan anahtar oldu. Son üç beş yıl içinde başdöndürücü bir hızla dünya ekonomisinin bütün taşlarını yerinden oynattı. Yarattığı etkiler itibarıyla, kitleler üzerinde, tarihteki herşeyden daha derin izler bıraktı. Nereye nasıl gideceğini ve insanlığı nereye taşıyacağını ise bugün kimse bilmiyor. Çünkü internet, kaygan ve virajlı bir yolda aşırı hızla giden bir otomobil gibi. Hangi noktada karşınıza ne çıkacağını bilmiyorsunuz. Elbette herkes bu yarışta olmayı istiyor. Rekabet son derece hızlı ve acımasız. Her dönemde rakibinizin soluğunu ensenizde hissediyorsunuz. Bu yarışta motoru güçlü olanların değil, fırsatları iyi değerlendirenlerin ve yakın gelecekte ne olacağını kestirebilenlerin şansı var. Kimin manevra kabiliyeti yüksekse ve sektörün gerektirdiği esnekliğe kim sahipse, bu yarışta onlar önde gidecek.

Bu çılgın yarışın sonunda ne olacağını kimse bilemiyor. Projeksiyon yapılamıyor, uzun vadeli tahminlerin ne ölçüde geçerli olabileceğini gösterecek hiç bir işaret yok.

Örneğin, daha 15 yaşındaki America Online'ın, dünya basın ve sinema devi Time Warner'ı satın alabileceğini kim tahmin edebilirdi ki? Ya da GSM teknolojisinin aşırı hızla gelişip, insanların cep telefonu çılgınlığına kapıldığı bir anda ortaya çıkan ve kendisine parlak bir gelecek çizilen Iridium'un iki yıl içinde iflas edeceğine kim ihtimal verirdi? Dolayısıyla interneti gelecekte kaç kişinin kullanacağı, firmaların ne kadar ciro yapacağı, ekonominin internetten ne kadar etkileneceği konusundaki tahminlerin hiç bir geçerliliği yok.

Buna karşılık, rakamlarla konuşmak yerine, Türkiye'de internetin geleceği ile ilgili iki saptama yapmak mümkün: Genel olarak internet dünyasının merkezinde portallar yer alacak ve Türkiye, dünyadaki trendlerin dışında kalmayacak.

Portal: Yeni dünyanın sihirli sözcüğü

İnternet kullanıcılarının bile öğrendiği "Portal" sözcüğü, tümüyle internet için türetilmiş...

Portal denildiği zaman, çok sayıda sürekli internet kullanıcısını ya da aboneyi, belirli bir fonksiyon etrafında toplayan online hizmetler anlaşılıyor.

Bir internet hizmetinin portal olarak tanımlanabilmesi için, ideal olarak 6 C'yi içinde barındırması gerekiyor. Context (arama ve navigasyon kabiliyeti), Content (içerik), Commerce (ticaret), Communication (iletişim), Connectivity (erişim) ve Community (kullanıcı grupları).

America Online'ın Başkanı, Steve Case bunlara 6 C daha ekliyor: Convenience (erişim kolaylığı), Convergence (TV ve PC gibi cihazların internet üzerindeki evliliği), Consolidation (internet ürünlerinin entegrasyonu), Competition (rekabet), Cooperation (firmalar arası işbirliği) ve Consumer Relationship (tüketici ilişkileri).

Eğer, bir internet kuruluşunun sağladığı hizmetler bu kavramları içinde taşıyorsa, ortaya ideal bir portal tanımı çıkıyor. Türkiye'deki internet kuruluşları da, giderek hizmetlerini bir portal anlayışıyla bütünlemeye çalışıyorlar.

Yakın zamana kadar, internet hizmetleri içinde en önemlisinin içerik (bilgi, haber, vb) olduğu savunuluyordu. Ancak, bu görüş giderek yerini arama, indeksleme ve navigasyon fonksiyonlarının önemi konusundaki genel bir görüş birliğine bıraktı. Şimdi bilgiye en kısa ve en kolay yoldan ulaşmak (Context) en önemli internet işlevi, bu nedenle de portalın nüvesi olarak kabul ediliyor. Dünyanın en büyük portallarının merkezinde arama fonksiyonunun bulunması bir tesadüf değil. Türkiye'de de CRC Research & Consultancy tarafından yapılan bir araştırmada, internet kullanıcılarının giriş sayfalarında en çok görmek istedikleri özelliğin arama motoru olduğu ortaya çıktı. İnternetin en

önemli işlevlerinden biri olan e-ticarette de arama motorlarının önemi giderek artıyor.

İçerik (Content) ise, bir portalı kendi başına bir "destination" haline getiren unsur. İçeriğin önemi arttıkça, geleneksel medya grupları okurlarını kaybetmemek için portal işine giderek artan oranda önem vermeye başladılar. Bu nedenle sektörün önümüzdeki yıllarda eski ve yeni medya arasında kıyasıya bir rekabete şahit olacağını tahmin etmek çok zor değil. Media Metrix'in doğrudan internet için kurulmuş medya organlarının (portallar) ziyaretçi sayıları ile, konvansiyonel medya kuruluşlarının internet ortamındaki sitelerinin ziyaretçi sayıları üzerine yaptığı bir araştırma, bu savaşın sinyallerini şimdiden veriyor. Medya grupları, portal stratejilerini doğal olarak kendi güçlü yanlarına, yani içeriğe dayandıracaklardır. Ya da uygun koşullar bulurlarsa, internet markaları ile işbirliğine gidecek, yeni markalar yaratmak için yatırım yapacaklar. Buna karşılık, yayınlanan içeriğin kontrolü giderek daha büyük bir sorun haline gelecek; izleme oranlarında ve reklam pastasında yeni dengeler oluşacak.

Ancak internetle karşımıza çıkan bu yeni dünyanın kuşkusuz en vurucu uygulaması, ticaret (Commerce) olacak. Pazarlama ve stok maliyetlerinin azalması, alışveriş kolaylığı ve yeni iş olanaklarının büyümesi, internetle ilgili güvenlik kaygılarını ortadan kaldıracak. Ticaret tarihi, iş modeli, hedef kitle, sunulan ürün ve ödeme yöntemleri bakımından bugüne kadar hiç denenmemiş, yaratıcılığın sınırlarını zorlayan modeller ve yeniliklere sahne olacak. Örneğin, Amerika'da iş arayan bir yönetici, E-Bay'de kendini açık artırma çıkarak, en yüksek ücreti veren kuruluşla anlaştı. Bu, herhalde dünyada bugüne kadar satışa çıkarılan en ilginç ürün örneğini oluşturdu. İnternette ticaret dünyasının öncüleri, hiç kuşkusuz yaratıcı iş modelleri geliştirebilenler, ürün seçimi ve pazardaki konumlandırmasını en doğru yapanlar, müşterisini en iyi tanıyan ve ihtiyaçlarını anlayanlar, dağıtım hizmetini en iyi verenler ve kendi mar-

kasını oluşturabilenler olacak. Kısacası internette ticaretin başarı anahtarı vizyon sahibi olmak ve koşullara uyum sağlayabilme yeteneği olarak tanımlanabilir.

Bunlar, internetin geleceği için önemli unsurlar. Ama interneti bugüne ne getirdi diye düşündüğümüz zaman karşımıza hemen iletişim (Communication) çıkıyor. Eğer, internet insanlara karşılıklı iletişim kurma imkanı sağlamasaydı, belki yaşamın sadece belli alanlarına sıkışır kalır, bugünkü kadar gelişmezdi. İnternetin en çok kullanılan araçları hiç şüphesiz e-posta, sohbet odaları, forumlar ve mesaj servisleri. İnternet, bu araçlarla birbirini hiç tanımayan, birbirinden çok uzakta, farklı özellikleri olan insanlar arasında yepyeni bir iletişim ortamı yaratıyor ve kendini çoğaltıyor.

Diğer taraftan bir portalın var olabilmesi, teknolojik altyapısıyla da yakından ilişkili. İnsanların içerikle ilgili beklentileri ne olursa olsun, internetle ilgili herşey gelip hızlı erişimde (Connectivity) düğümleniyor. Daha hızlı erişim sağlayacak teknolojiler hızla gelişiyor. Telefon hatları üzerinden erişime kablo, televizyon, uydu, vb. gibi araçlarla erişim olanakları ekleniyor. İnternete sadece ev ve ofislerden değil, araç ve sokaktan erişmek önem kazanıyor. Bu yüzden de internet erişimi sağlayacak mobil cihazlar geliştiriliyor. Tüketici internete en ucuz değil, ama en hızlı, en güvenilir, servis kalitesi en yüksek markalarla ulaşmayı tercih ediyor. Bu nedenle uzun vadede rekabetin fiyattan çok hizmet kalitesine odaklanacağı tahmin edilebilir.

İnternetle ilgili sonuncu anahtar kelime kullanıcı grupları (Community). Kullanıcıların kendi aralarında oluşturdukları sanal gruplar, insanlara kendini evinde hissetme duygusu veriyor. Gerçekten de internet kullanıcısı evinde, odasında oturduğu yerde dünyayı dolaşıyor ve bir çok noktasına dokunarak, kendisi gibi olanları buluyor. Böylece internette harcadığı zaman daha çoğalıyor, kendisini en rahat hissettiği yerlere sadakatle bağlanıyor.

Mehmet Altun

IXIR Yeni Medya ve Portal hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı

Aylık Ziyaretçi / Milyon

Portallar

AOL	30.9
Microsoft	27.5
Yahoo!	27.4
Lycos	26.4
GeoCities	18.9
Netscape	17.5
Excite	16.5
Infoseek	12.5

Medya Siteleri

ZDNet	6.9
CNN	4.6
Pathfinder	4.5
ESPN	3.9
Washington Post	1.8
New York Times	1.6
Conde Nast	1.3
Los Angeles Times	0.8
Wall Street Journal	0.7
New York Post	0.3

Kaynak: Media Metrix, 1999

Elektronik ticaretin ekonomik ve sosyal etkileri

Zeynep Ersoy

Elektronik ticaret

Elektronik ticaret, doğrudan bağlantı kurmaya ya da fiziksel değiş tokuş işlemine gerek kalmadan, tarafların açık veya kapalı ağlar üzerinden elektronik olarak iletişim kurdukları her türlü ticari iş etkinliği olarak tanımlanabilir. Şu an için İnternet'in elektronik ticaretin genel ekonomik yapıya etkilerini tam olarak tesbit etmek mümkün değil. Öncelikle yapılması gerekenler, mevcut durumun saptanması, kullanıcılardaki ve iş dünyasındaki eğilimlerin tesbiti ve ülkeler arasında standart verilerle kıyaslamalar yapılmasıdır. Bu nedenle, ulusal istatistik ve araştırma kurumlarına bu konuda önemli görevler düşüyor.

Elektronik ticaret konusunda basında çıkan haberler genelde kitap, CD, şarap ve bilgisayarların elektronik yoldan satışı üzerinde yoğunlaşsa da, firma-tüketici kısmında ağırlıklı olarak yer tutanlar; seyahat ve bilet satışı, yazılım, eğlence (oyunlar ve çekilişler), bankacılık, sigortacılık, danışmanlık, bilgi sunma, yasal konularda danışmanlık, emlakçılık ve gittikçe artan oranda sağlık, eğitim ve devlet hizmetleridir.

Elektronik ticaretin ekonomik etkileri

A. Firmalar ve Elektronik Ticaret

İnternet kullanılarak yapılacak olan elektronik ticaretin firmalara sunduğu faydalar genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

1. Üretim maliyetlerinde değişim: ET, firmaların "just-in-time" süreçlerinin stokları ve diğer üretim girdilerini azaltarak genişlemesini sağlar. Ayrıca, satın alma ve sipariş işleme süreçlerinin verimlilik düzeylerini artırarak satışları bulma ve işleme maliyetlerini ve

satış sonrası hizmetlerin maliyetini düşürür. Tüm bunların sonrasında ise verimlilik artar.

2. Katma değer zincirindeki değişimler: ET, kişilere özgü ürünlerle kitlesel ürünler arasındaki maliyet farkını değiştirir ve tüketici ile karşılıklı etkileşime izin verir. Bir katma değer zinciri içindeki daha fazla etkileşim ile sistematik bir katma değerli iş ağı yaratılmış olur.

ET ayrıca, perakendeci ve toptancı gibi geleneksel araçları kaldırarak tüketici ve üretici arasındaki marjları indirir.

3. Uluslararası rekabetteki değişiklikler: Firmalar daha geniş bir ölçekte reklam yapma ve küresel bir pazara düşük maliyetlerle ürün satma imkanına sahip olur. Pazara girişteki engeller yıkılır.

4. Yeni ürünler ve iş yapma yöntemleri: Bazı örnekleri görülmektedir ama gelecekte ortaya çıkacakları tam olarak kestirmek mümkün değildir.

B. Pazar Yeri ile Birlikte İncelendiğinde

İnternet, geleneksel pazarı ve alışveriş yöntemlerini değiştirir. Dolayısıyla, İnternet, iktisatçılar tarafından serbest pazarın en son örneği olarak değerlendirilir.

Pazara girişteki engeller azalır: Önceden özel olarak büyük firmalara göre uyarlanmış, karışık ve pahalı bir uygulama olan elektronik ticaretin yeni biçimlerinde, küçük bir yatırımla "web"de satıcı olmak ve milyonlarca kişiye ulaşmak mümkün olur. İnternet'in bu dönüşümdeki rolü, Henry Ford'un lüks bir araç olan otomobili, kitle üretimini ile daha basit ve daha ucuz bir hale getirmesi örneğine benzetilebilir.

Tarafların konumlanması değişir: Özellikle, herkese açık bir ağ olan İnternet üzerinde daha önce birbirini hiç tanımayan kişiler ilişkiye geçer.

Zamanın görece önemindeki değişim: ET, üretim devrini hızlandırarak firmaların daha yakın işbirliği içinde çalışmalarını sağlar ve tüketicilerin istedikleri zaman, işlem yapmalarına olanak sağlar.

Ekonominin işleyiş yoğunluğu artar: Coğrafi ve ekonomik sınırlar aşamalı olarak ortadan kalkar.

Katalizör etkisi: Küresel düzeyde hızlandırıcı ve yaygınlaştırıcı etki yapar.

Pazarlamada değişim: İnternet, reklamın satışa dönüştüğü en etkili ortamdır.

Açıklık: İnternet'in iş/ticaret için önemli bir platform haline gelmesi, standartlarının özel mülkiyete tabi olmaması ve açık doğasından kaynaklanmaktadır. Açıklığın bir diğer yansıması da iş ortakları ve tüketicilerin firmaların iç yapılarına (veritabanları, işleyiş biçimleri ve personelleri) daha fazla entegre olmalarıdır. Tüketiciler, tasarım ve yaratmanın önemli bir bileşeni haline gelirler.

Geleneksel araçların ortadan kalkması: Yeni ürün ve pazarlar doğar, firma ile tüketici arasında daha yakın ilişkiler kurulur.

Yeni araçların doğması: Bu türden aktörlere, ticari bir işlem öncesi birbirini tanımayan ve dolayısıyla birbirine güvenmek için nedenleri olmayan alıcı ve satıcıları buluşturmak üzere ihtiyaç doğar.

Çalışma ortamı/şirket yapılarının değişmesi: Elektronik ticaret yöntemlerinin işletme yapılarına

uygulanması ile basitleştirilmiş iş süreçleri, yatay örgüt hiyerarşileri, elemanların sürekli eğitimi, firma içi dayanışma ve işbirliğinin artması, esneklik, yüksek uyum gücü gibi özellikler, belirleyici hale gelir. Yeni ortamda işçilerin işlevleri ve yetenekleri sorgulanmaya başlar.

C. Tüketicilere etkisi

İnternet üzerinden yapılan ticarete tüketicilerin kazançları ise şunlar olacaktır:

a) Küresel seçim yapılabilme b) Hizmet kalitesinin artması c) Önemli fiyat indirimi d) İhtiyaçlara çok

hızlı yanıt verilmesi e) Herhangi bir zamanda ve yerde iş yapma ve haberleşebilme f) Tüketicilere göre uyarlanmış ürün ve hizmetler.

Tüketicilerin veri tabanlarına veya "zeki" kullanım kılavuzlarına ulaşması maliyetleri düşürür, hizmet kalitesini artırır. Tüketicileri bilgilendirme ve satış sonrası hizmetleri, pek çok firma için, işlem maliyetlerinin %10'undan fazladır. Firmaların hizmetlerini İnternet ortamına taşınması ve siparişleri kabul etmesi sürecinde, tüketiciye maliyet yüklenir. Bunlar taşıma masrafları ve bilgi verme birimlerinin üretkenliğinin artmasıdır.

D. Sektörel Düzeyde Etkilerine Bakış

1. Bilgi Teknolojisi: ET'i olanaklı kılan BT'ne talep devamlı artacaktır. BT ürünleri (donanım, yazılım) giderek artan oranda geleneksel araçları aşarak tüketicilere ulaşmaktadır.

2. Haberleşme: Yeni talepler, gerekli girdilerin niteliğini değiştirecek ve araçların ortadan kalkmasını sağlayacaktır. WAP (Wireless Access Protocol) gibi yeni teknolojiler ET uygulamaları üzerinde önemli etkide bulunacaktır.

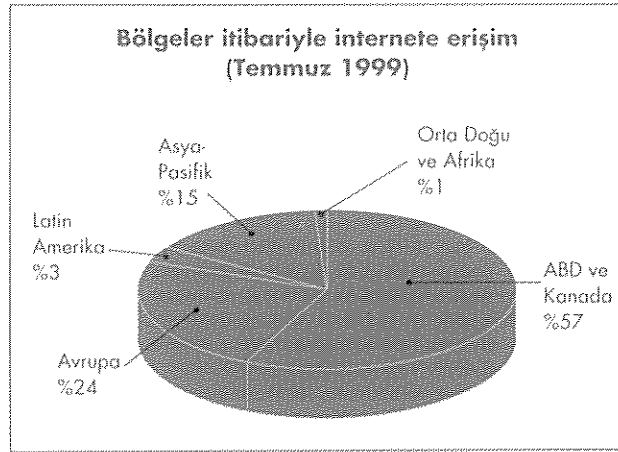
3. Sağlık: Tüketicilere dönük yeni hizmet biçimleri ve kanalları ve tele-tıp gibi elektronik işleyiş biçimleri geliştirilebilir.

4. Eğitim: Uzaktan eğitim için önemli bir imkan ve geleneksel eğitim yönetimi prosedürlerinin elektronik yollardan ikamesi sağlanabilir.

5. Bankacılık ve Finansman: Sektör, sağlam bir altyapı üzerinde daha fazla verimlilik imkanlarını araştırabilir ve banka şubelerinin azaltılması gibi yollarla geleneksel maliyet yapılarını ortadan kaldırılabılır.

6. İş Hizmetleri: Elektronik belgelerin yasal olarak onaylanması ve veri kayıt sistemi gibi hizmetler, bu sektörün sunacağı yeni hizmet ve ürünlerin sadece bir parçasıdır.

7. Kitle İletişim Araçları ve Eğlence: Kitle iletişim araçlarının ve eğlence ürünlerinin online biçimleri, geleneksel biçimlerle izleyici, müşteri ve reklam gelir-

leri için rekabet edecektir. Yeni dağıtım ve kayıt teknolojileri (MP3 gibi) ciddi rekabet yaratacaktır.

8. İmalat Sanayi: Ürünlerin doğrudan online satışı ile tüketicilerle daha sıkı ilişki kurulabilir. EDI gibi daha eski yöntemleri kullanmış olan imalat sanayi, kendi alt sektörlerinde web bazlı açık ağlar (extranet) ve kendi içlerindeki ağlarla (intanet) etkin ve verimli bir sunum zinciri yönetimi ve işlem maliyetlerinin düşürülmesi gibi faydalar sağlayabilir.

9. Perakende Satış: Geleneksel perakendeciler online rakipleri ile onların sunduğu daha etkin ürün yelpazesi ve maliyet yapısı ile ciddi bir rekabetle karşılaşacaklar.

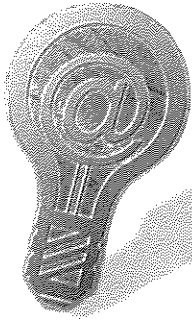
10. Taşımacılık: Artan verimlilik bu sektörde emek gücüne olan talebi düşürebilir. Seyahat düzenlemelerinin ve bilet satışlarının elektronik ortamdan yapılması tüketici ilişkilerine ek bir değer daha kazandırabilir.

nik ortamda yapma temelinde yatan güdü, işlem maliyetlerini ve gerçekleşme zamanlarını düşürerek etkinlik ve verimliliği artırma istekleridir.

Nobel ödüllü ekonomist Douglass C. North'a göre, ABD ekonomisinin işlem maliyetlerinin, toplam ulusal gelirin %45'i oranındadır. İşlem maliyetleri, iş muameleleri, özel mülkiyet haklarının mallara ve varlıklara ilişkilendirilmesi, korunması ve uygulatılmasıdır. Muamelelerin tam odağında ise, işlemlerle ilgili bilgilerin toplanması, saklanması ve aktarılması yer alır. Bunların azaltılması ile tüm ekonomiye önemli bir verimlilik kararı dağıtılır. Özellikle bilgi zengini, bankacılık, sigortacılık, finansman, toptan ve perakende satış, yasama ve muhasebe, eğitim ve sağlık gibi sektörlerde bu durum daha önceliklidir.

G. Makroekonomik etkileri

1. Fiyatlara Etkisi

OECD'ye göre, kısa dönemde firmalar, yeni ticaret biçimini uygularken net istihdam artışları da yaşarlar. Orta dönemde özellikle bazı sektörlerden kaynaklanan istihdam düşüşleri de olabilir.

E. Devletin konumu

İnternet kullanımını kolaylaştıracak altyapının ve gerekli yasal ortamın oluşturulmasında devlete önemli görevler düşüyor. Ayrıca devletin, çok büyük bir sunum zincirinin yöneticisi ve her çevrenin iletişim içinde olduğu bir yapıya sahip olması, bu alandaki uygulamaları ve standartları belirlemede önem kazanıyor. Firma-devlet ve vatandaş-devlet elektronik ticaret ilişkilerinde, devlet tarafından yapılacak yeni uygulamalar ve yatırımlar, hem İnternet'in önemini hem de bu hizmetleri veren kesimlere olan talebi artıracaktır. Örneğin, İngiltere'nin 1999 yılında hazırladığı bir raporda, 14 devlet hizmetinin aşamalı olarak (2002'de %25, 2005'de %50, 2008'de %100) elektronik ortamda verilmesinin hedeflendiği ortaya çıktı.

F. Ortak payda

Firmaların ve devlet kurumlarının işlemleri elektro-

E-ticarete konu olan malların büyük çoğunluğunun ilk üretim maliyetleri yüksek ama yeniden üretim maliyetleri çok azdır. Birileri tarafından kullanıldığı zaman yok olmayan ve tükenmeyen ürünlere rakipsiz ürün denir ve fiyatlamasında, son birimin maliyeti ile fiyatın eşitliği aranır. Ancak maliyet azalmasının fiyatlarda düşüş olarak yansımaları otomatik değildir. Bunun için yeterli rekabet olması gereklidir. Elektronik ticaretten kaynaklanan fiyat indirimi, şu aşamada çok az sayıda sektörde gözlenmektedir.

2. İstihdam ve İşgücüne Etkisi

Bilgi İletişim Teknolojileri (BİT) ve istihdama etkisi iki ana başlıkta toplanır: a) Emek gücünün uzun dönemde üretkenliği artıran teknolojik değişime yapısal uyumunu ele alanlar b) Teknolojik değişime uyum sağlayacak emek gücünün yüksek maliyetine değinenler.

OECD'ye göre, kısa dönemde firmalar, yeni ticaret

biçimini uygularken net istihdam artışları da yaşarlar. Orta dönemde öncelikle bazı sektörlerden kaynaklanan istihdam düşüşleri olabilir. Uzun dönemde ise, yeni ürünlerin ortaya çıkması, pazar çapının genişlemesi, gelirin artması ve üretkenlik artışının sonucu olarak fiyatların düşmesi ile istihdam artacaktır. Ancak bu durum, ülkelerin elektronik ticaretteki konu-

3. Büyüme ve Üretkenlik

Firmaların iş süreçlerinde bilgisayar kullanma düzeyi arttıkça ve BİT'ne yapılan yatırımlar büyüdükçe, üretkenlik artışı beklenebilir. Yıllardır yapılan araştırmalar, ekonomik büyümenin en önemli belirleyicisinin üretkenliği artırma yeteneği olduğunu ortaya koyar. BİT'nin kapasitesi artarken, fiyatları da düşmekte-

muna göre farklılaşabilir.

Halen bir çok OECD ülkesinde BİT mesleklerinde eleman açığı vardır. BİT yoğunlaşmasının bir diğer etkisi ise esnek ve çok-nitelikli işgücüne duyulan ihtiyacıdır. Bu konuda yaygın olan inanış, nitelikli emek gücüne olan talebin artacağı, diğerlerine azalacağı yönündedir.

dir. BİT kullanımının genelliği ile üretilen katma değer, tüm ekonomiye yayılmaktadır.

Firma düzeyinde yapılan üretkenlik artışı değerlendirilmeleri, marjinal üretim üzerinde BİT'nin olumlu etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, üretkenlik/verimlilik artışını doğru olarak değerlendirebilmek için dile getirilen bazı kaygılar vardır. Bunlar; nelerin

BİT girdisi olduğunu ölçmek-bu girdilerin gerçek değerinin nasıl saptanacağı-hizmet sektörlerinde üretimin nasıl ölçüleceği-niteliksel ilerlemelerin (zamanda ki kısalma, esneklik, üretimin tüketicilere göre ayarlanması vd.) nasıl ölçüleceğidir.

Elektronik ticaretin sosyal boyutu

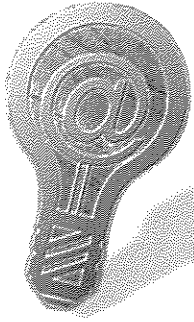
A. Tele-Çalışma

ABŞ (9 milyon civarında tele-çalışanı ile) tele-çalışma yöntemini, gelecekte (2007'den sonra) ortaya çıkacak işgücü açığını gidermede önemli bir yöntem olarak görmektedir.

Tele-çalışma; evde çalışma, uydu merkezli çalışma (bir firma sağladığı imkanlarla ofisten uzakta da çalışma imkanı verir), tele-merkezde çalışma (bir ofis birden çok firma tarafından kullanılır), uzak grup çalışması ve tele-hizmetler (telesekreteryacı

2. Yeni çalışma biçimleri: Yeni teknolojiler yeni organizasyon ve iş organizasyonu türlerini geliştirir. Serbest acentalar (free agents), nerede, nasıl, ne zaman çalışacaklarına karar veren, büyük esnekliğe sahip, iş gücünün yıldızları haline gelmiş bireylerdir. Bu türden değişimler, geleneksel emek piyasası düzenlemelerini ve toplu pazarlığı tehdit eder. Hızlı firma (fast company), serbest acentalarla geleneksel yöntemlerin arasında bir türdür. Geleneksel türde organizasyon, görevi belirlerken, yeni ağ teknolojilerinde bu ilişki tersine döner, görevin yapısı ve katılanların gereksinimleri organizasyon biçimini belirler.

3. "İşyerleri" değişir: Pek çok tele-çalışan, evlerini kişisel ofis ortamına çevirmekte, ofis ortamları da kişisel eşyalarla donatıldıkça ev ortamına benzemektedir. Büyük firmalar şehir merkezindeki alanlardan şehir dışındaki komple tesislere geçerken, yeni mekanlar çalış

Devletin, çok büyük bir sunum zincirinin yöneticisi ve her çevrenin iletişim içinde olduğu bir altyapıya sahip olması, bu alandaki uygulamaları ve standartları belirlemede önem kazanıyor.

ve tele-bakım hizmetleri) gibi türleri içerir.

Tele-çalışmanın gelecekte belirleyici olacağı düşünülen gelişimleri şu şekildedir:

1. Çalışma kendini mekana değil, kişiye bağlar. Yeni teknolojilerle ağ içinde kimin tanındığı ve onlarla olan ilişki, kişilerin bulunduğu yerden daha önemli hale gelir. Organizasyonu belirleyen kişiler olur ve kişisel ilişkilerin rolü daha önemli hale gelir. Takım lideri ve grubun diğer üyeleriyle ilişkiler, yaratıcılığı ve üretkenliği artırır. İş bittiği zaman, ağ dağılır ve çalışanlar yeni işler aramaya başlarlar. Güven ve sorumluluk, bu dinamik ilişkilerin yaşayabilmesi için tek bağlayıcı halka olur. Gelecekte, işletmeden çok, bireyin önemli olacağı düşünülür. Bir emir zinciri tarafından yönetilen işler yerine, parçalara ayrılmış işlerin sözleşmelerle alt gruplara devredilmesi ve özerk olarak yapılması yaygınlaşır.

şanların ihtiyaçlarına göre ve tesis içinde haberleşme ve farklı ortamlarda birlikte çalışma imkanını sunacak şekilde tasarlanır.

4. Çalışma, özel yaşam ve öğrenme arasındaki ayrımların silikleşmesi: Bu durumun yarattığı olumlu ve olumsuz yanlar vardır. Bu değişimler çalışma ve çalışmama, işveren ve işçi, işletme ve tüketici, işyeri ve diğer yerler arasında değişen ilişkilerde yaşanır.

AB'nin 1999 yılında yaptığı bir araştırmaya göre, tele-çalışma yöntemlerinin en yüksek düzeyde kullanıldığı ülkeler İsveç, Finlandiya, Danimarka ve Hollanda'dır.

Eğer haberleşme maliyetleri azalmaya devam ederse, tele-haberleşme ve tele-çalışma, sanayileşmiş ülkelere, nitelikli, emek maliyeti düşük olan gelişmekte olan ülkelere belirli işlerin kayması ile sonuçlanabilir. Örneğin SwissAir, şirketin gelir hesaplama süreçlerini

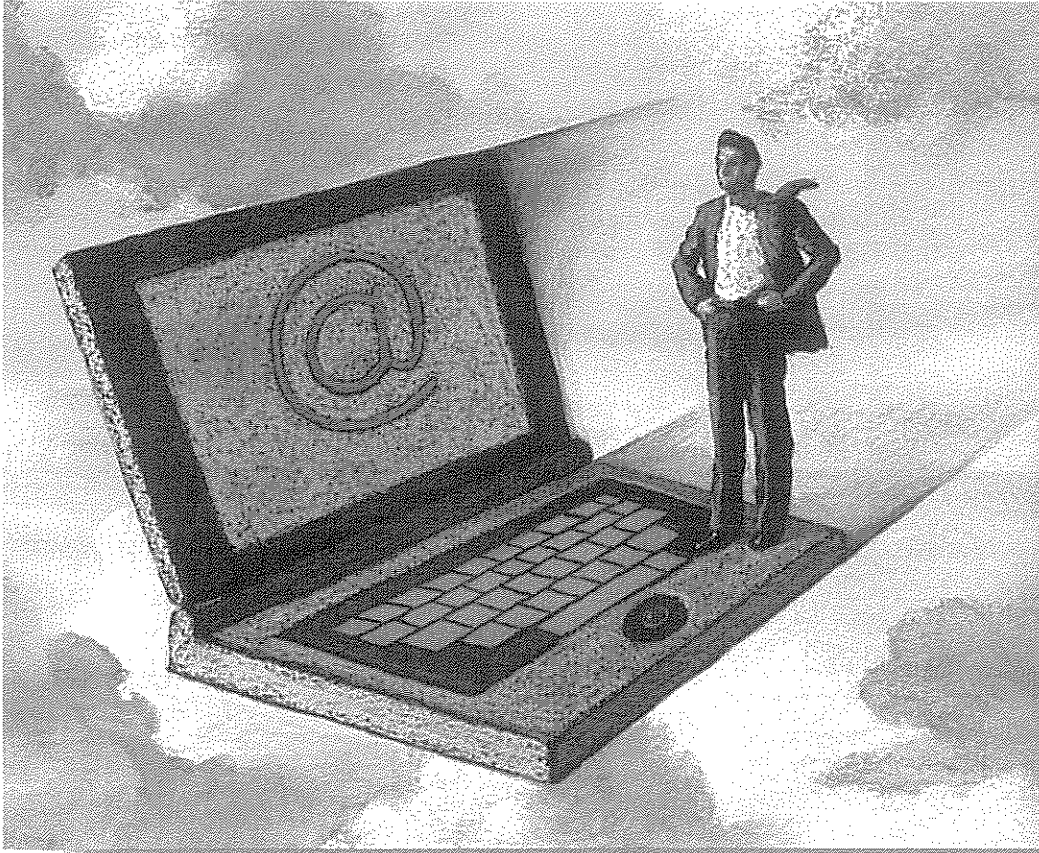
Hindistan'daki Mumbai Havaalanı yakınındaki bir tesise aktardı. İsviçre'ye bağlı haberleşme hatları ile bir ayda 1 milyon uçuş kuponu işlemde geçiriliyor ve bu işi, İsviçre'de yapacak personel başına ücretlerde %20-25 azalma oldu.

B. Bilgiyi Paylaşma ve Dayanışma

Sanal toplulukların yeni işbirliğinden elde edebilecekleri faydalar ise şunlardır:

uzmanlaşmış ve yalıtılmış alanlar yeniden birleşmesi, insanı merkez alan, sosyal-bilince sahip tasarımların ortaya çıkması

- Aynı zaman ve aynı yerde olma kavramının (farklılaşarak) gelişmesi
- "Yeni" iddiasının kolayca telaffuz edilememesi
- İnsanlara, bilgiye ve araçlara daha fazla erişim sağlanması

- İnsan dikkatinin ve yaratıcı gücünün birleştirilmesi ile ortak tasarım
- Fiziksel seyahatten yapılan tasarruf: "Orada bulunma fırsatları" yerine "daha iyisini yaratma çabası"
- Uygulama alanında güçlü liderlik
- Neyin mümkün olduğunun sınırlarının, tamamlayıcı uzmanlık bağlarının (disiplinler arası) gelişmesi,

C. Vatandaşların Yaşam Düzeyinin Geliştirilmesi

1. Eğitim ve İnternet

Bugün bütün dünyada, okulları öncelikle İnternet'e taşımak, böylece İnternet'i bir büyük kütüphane olarak kullanmak; farklı okul/ülke/kıta ve dolayısıyla farklı kültürlerdeki arkadaşlarla tanışma, kaynaşma ve ortak projeler geliştirme türü etkinlikler öne

çıkılmaktadır. Örneğin, ABD'de okulların ve kütüphanelerin İnternet'e bağlanması için dört milyar dolarlık kaynak ayrılmış durumda. ABD'de ilk ve orta dereceli okulların %90'ının en az bir İnternet bağlantısı bulunuyor.

Dünya nüfusunun hızla artması herkesin eğitim idealini tehdit ediyor. 2025 yılında 100 milyon çocuğun okul imkanı olmayacağı belirtiliyor. 2000 yılında gelişmekte olan ülkelerde genç nüfusa bağlılık oranının %56 olacağı bekleniyor. Bu oran gelişmiş ülkelerde %31,2'dir. Yaşlı nüfusta ise oran %8,3-%20,3'tür. Gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun genç olması, resmi ve resmi olmayan eğitimdeki öğretmenlere talebi artıracaktır. Ancak dikkatli olunması gereken husus, çoğunluğu ithal edilecek eğitim materyalinin yerel ihtiyaçlara göre ve yerel dilde hazırlanmasıdır. Okullarda yapılacak ilk iş, gerekli sayıda bilgisayara sahip olmaktır. Daha sonra en uygun eğitim içeriğinin ve sayısal ürünlerin seçimi gelmektedir.

2. Sağlık (Tele-Tıp)

Birebir temas olmadan, talep üzerine tıbbi koruma sağlanması tele-tıp olarak adlandırılıyor. Tele-tıp, kişiler evlerinde iken, acil durumlarda tecrit oldukları yerlerde ve uzman sağlık personeli arasındaki uzaktan konsültasyonlarda kullanılıyor. Hasta ile doktorun aynı mekanda olması durumu ortadan kaldırıyor ve doktor, artık tek bilgi kaynağı olmaktan çıkıyor. Bu uygulama, teknolojinin bir çok işi uzaktan yapma fırsatı vermesine de iyi bir örnektir. Tüketici (hasta) tarafından bakıldığında, web üzerindeki genel ve özel sağlık sorunları ile ilgili bilgiye ulaşmaları artık mümkündür. Sağlık ile ilgili konulara hastaların da katılım düzeyi artıyor.

Sağlık hizmetlerinde İnternet'in kullanılması ile yapılabilecek işlerin başlıcaları şöyledir: Uzman sağlık personeli arama, ilaç ve tıbbi malzeme arama ve satın alma, organ ve kan aranması, nöbetçi sağlık kuruluşlarına erişim, tıbbi literatüre ulaşma, bilgi alışverişi, dünyadaki gelişmeleri izleme, video-konferans yoluyla çeşitli etkinlikler gerçekleştirme, video konferans yöntemiyle gerçek zamanlı ses ve görüntü aktarımı.

3. Yaşamboyu Öğrenim ve Uzaktan Eğitim

Artık küresel bilgi, öğrencilerin başka öğrenme kaynaklarına erişmelerini sağlıyor. Eğitim ağlarına erişim, en iyi öğretmenlerin derslerine katılmaya yardımcı olabilir. Sözel iletişim ve öğrenme yöntemleri, video-konferans ve bilgisayar konferansı ve e-mail yoluyla grup öğrenmesi aracılığıyla kullanılabilir.

D. Demokrasi ve İnternet

Açık devletin oluşturulması, yerel toplulukların (vandaşların kullandığı ücretsiz, desteklenen ağlar ve giriş noktaları) desteklenmesi, kamu hizmetlerinin bu ortamda sağlanması yönünde dünyada genel bir eğilim var.

İnternet'in bir toplumsal denetim mekanizması, bilgi alma ve bilgilendirme aracı olarak kullanılması demokrasinin gelişmesi için oldukça önemli. Kamuyu ilgilendiren kilit faaliyetlerin İnternet aracılığıyla toplumun bilgi ve denetimine sunulması ve Parlamento'daki her milletvekilinin e-mail adresi olması, komisyonların çalışmalarını kendi weblerine taşımaları ve vatandaşların görüş ve dileklerini sunabileceği elektronik yöntemlerin geliştirilmesi gibi talepler ülkemizde de bir süredir dile getiriliyor.

E. Zararlı Boyutlar

İnternet'te değişik türde kumar oynama şansı veren web sitelerinin sayısı azımsanmayacak düzeyde. 1999'da ABD'de gerçek para ile kumar oynatan web sitesi sayısının 280 olduğu, 2001 yılında ise 2.3 milyar doların on-line kumarda harcanacağı tahmin ediliyor. İnternet'in genel kamu güvenliğine tehdit oluşturan bir diğer yönü de pornografidir. On-line bahiste olduğu gibi bu konuda da erişim kolaylığı olması, erişim ücretinin karşılanabilirliği ve İnternet'te bu konudaki sitelere bağlanan, edindikleri pornografik görüntüleri e-mail ve newsgroup'lar aracılığıyla dağıtan, chat yapan kişilerin kimliklerini gizleyebilme şansı bu yöndeki talebi canlandırıyor. Özellikle çocukları bu konuda kullanan kesimler, on-line bahiste görülmeyen düzeyde takibe alınıyorlar.

Zeynep Ersoy

İGEME-Ankara Ticaret Noktası Direktörlüğü/Uzman

...bense küçük ve hatta orta boy
bir işletmenin sahibiyim Nalân!

İyi ya işte! Bizim için çok kıymetlisiniz!

Sizin, sert piyasa koşullarında sağlam bir nakit akışına sahip olmanız için biz varız. Factoring, etkinliği artarak büyüyen çağdaş bir finansal enstrümandır. Etkili ve gerçek istihbaratta, garantili alacaklar konusunda, finansman ve satışta gerçek partner arayanların doğru adresi hep Pamuk Factoring oldu. Siz de kredi limitleri ve teminat arayışlarında Pamuk Factoring farkıyla tanışın.

**Pamuk Factoring her dönemde düzenli nakit akışı demektir.
Pamuk Factoring güç ortağı demektir.**

PAMUK
FACTORING

Yeni iş dünyasının 10 temel kuralı

Akdoğan Özkan

Herkesin söylediği bir şey var: İnternet ile birlikte büyük bir dönüşüm potansiyeli yakalayan iş dünyasını yepyeni bir ilişkiler dokusu bekliyor. Ancak, ne tür kuralların geçerli olacağı ise hala önemli bir tartışma konusu. Yenilikçi yaklaşımlara sahip bazı fikir adamlarının değişik vesilelerle ileri sürdüğü tezler 10 temel kuralı içeriyor: Bu kurallar, daha ziyade, ticaret hayatının işleyişindeki temel paradigma değişimlerini yansıtıyor. Dolayısıyla, kendi katkı ve yorumlarımızı yapmadan önce "Amerika'yı keşfetmekte" ve "world wide web" nedeniyle kopan patırtıyı anlamakta sonsuz fayda var.

Kural 1: Fikir gücü ön planda

Yeni iş dünyasında fiziksel ürünler artık önemini yitiriyor. "Ernst & Young Center for Business Innovation" direktörü Chris Meyer'e göre, bilgi işlem hem daha güçlü hem de daha etkin-maliyetli olduğu için, bir şirketin değeri artık elle tutulur mal varlıklarında değil; fikir gücünde, insan yaratıcılığında, bu yaratıcılıkla üretilen bilginde ve bilgiye dayalı, elle tutulmayan mal varlıklarının stratejik bileşiminde yatıyor olacak.

Kural 2: Mesafelerin hükmü yok

Kimin kiminle rekabet edeceğinin belirlenmesinde coğrafya her zaman için büyük bir rol oynuyordu. Ancak İnternet ile birlikte, mesafeler ortadan kalktığı için, coğrafya önemini yitiriyor. ABD Northwestern Üniversitesi'nde elektronik ticaret ve teknoloji profesörü olarak görev yapan Mohanbir Sawhney, artık şirketlerin dünya üzerindeki her müşteriye erişme olanağının doğduğunu vurguluyor. Yani, ticaretin coğrafyadan bağımsız bir hal

almakta olduğuna işaret ediyor. Fırsatlarla tehditlerin beraber geldiğini düşünen Sawhney, şirketlere dünyanın her yanından çok daha büyük bir rekabetle karşı karşıya kalacakları uyarısını da yapıyor.

Kural 3: Yarın değil, hemen!

Northwestern Üniversitesi'nden Prof. Daniel Spulber ise, zaman kavramının çökmekte olduğunu, anında etkileşimin kritik öneme sahip bir hale geldiğini hatırlatarak, bu durumun değişimin hızına ivme kattığına dikkat çekiyor. Pazarın taleplerine anında yanıt verenlerin bunun karşılığını fazlasıyla alacaklarına işaret eden Spulber, başarılı şirketlerin sürekli değişim kültürünü benimzediklerini, ürün ve süreçlerini sürekli olarak yeniden inşa etme kararlılığı gösterdiklerini vurguluyor.

Kural 4: Önce insan

Yeni iş dünyasının asli belirleyici gücü insan. Daha doğru bir deyişle, beyin gücü. Alliance for Converging Technologies Başkanı ve Dijital Ekonomi kitabının yazarı Don Tapscott, tarihin hiçbir döneminde parlak fikir ve buluşların ve onlardan kaynaklanan teknoloji ile iş modellerinin bu denli önem kazanmadığına dikkat çekiyor. Dolayısıyla bu fikirleri ortaya koyanlar paha biçilemez bir kıymet kazanıyorlar. Demek ki, onları istihdam etme ya da yönetime yöntemleri de farklılaşıyor.

Kural 5: Erken kalkan yol alır

"Viral pazarlama" ya da İnternet temelli fisilü gazetesi, bir ürün ya da hizmetin hızla yaygınlık kazanmasını sağlayabiliyor. Draper Fisher Jurvetson şirketinin genel

müdürü Steve Jurvetson, Web üzerinde iletişim kurmanın çok kolay olduğunu, bu nedenle bir ürün hakkında çok kısa sürede bilgi sahibi olmanın mümkün hale geldiğini belirtiyor. Yani belirli bir konuda hızlı hareket edip "ilk olmayı" başaran şirketler, yeni iş dünyasında çok daha büyük avantajlar yakalayabiliyorlar.

Kural 6: Ne kadar bol, o kadar değerli

Yeni bir platform ya da standart sunma iddiasındaki ürünler için internetteki "network etkisi" çok daha yoğun olacak. Merkezi Boston'da bulunan Seybold Group isimli araştırma şirketinin genel müdürü Patricia B. Seybold, geleneksel iktisat anlayışında bir metanın değerinin onun kıt olmasından kaynaklandığını, ancak yeni iş dünyasında durumun tam tersi hale geldiğini söylüyor. Yani ürün ne kadar bolsa, o kadar değerli hale gelebiliyor. Buna ilave olarak bazı şirketler piyasada pazar payı kazanmak için ürünlerini ücretsiz olarak veriyor, bununla ilgili hizmetlerini daha sonra satışa sunuyorlar. Seybold, yeni dünyada çok sayıda ürün ve hizmetin internet sayesinde yaygın bir kullanıma ulaşarak bir değer ifade etmeye başladığını vurguluyor.

Kural 7: Satın alma rehberleri

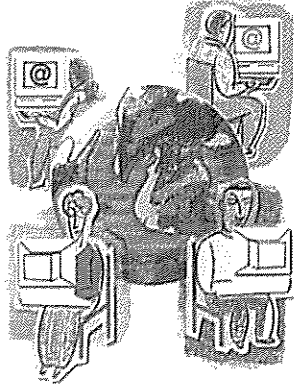
ABD'de yönetim danışmanlığı yapmakta olan Walid Mougayar ise tüketicilerin doğrudan doğruya satıcı firmayla ilişki içinde olduğu yeni iş dünyasında geleneksel dağıtım kanalları yapısının, distribütöründen bayisine bu network temelli ekonominin tehdidi altında olduğuna dikkat çekiyor. Aracıların ortadan kalkmayacağını, ancak kimlik değiştirmek durumunda kalacaklarını düşünen Mougayar, "infomediaries" adını verdiği yeni bir araç kimliğinin ön plana çıkacağı düşüncesinde. İnanılmaz bir bilgi üretiminin olacağı bu yeni dünyada, yeni araçların rolü atıl duran ya da işe yaramaz gibi görünen durumdaki verileri, işe yarar ve kullanılabilir bilgi haline getirmek. Müşteriye "akıllı destek" sunacak olan bu yeni araçlar, teknoloji temelli satın alma kılavuzluğu yapacaklar ya da belirli bir topluluğa çekici bir satın alma ortamı oluşturacaklar.

Kural 8: Güçlenen tüketici

Teknoloji ve internet firmalarına danışmanlık veren Zorawar Biri Singh'e göre, tüketicilerin artık sokaklara inerek fiyat ve hizmetleri kıyaslamasına ihtiyaç kalmadı. Çünkü rakip ürünler birbirlerinden sadece bir bilgisayar tuşu ötede. Geliştirilen akıllı yazılımlar tüketiciye en ekonomik fiyatları bulabilecek. Sonuçta, gerçekten benzersiz bir hizmet ya da ekonomik fiyat sunan şirketler gelişecek. Sırtını müşterinin karşısında dikili duran fiziksel engellere dayayan şirketler ise başarısızlığa uğrayacak.

Kural 9: Birebir ticaret

CSI Management şirketinin başkanı Steve Mott, bir mal veya hizmetin bilgi içeren kısmının o mal veya hizmetin toplam değeri içindeki payının giderek daha büyük bir yer tutmakta olduğuna işaret ediyor. Bu, tedarikçi firmaların ürünlerini daha kişisel hale getirmelerini kolaylaştıracak ve karlı bir hale getirecek. Sonuçta tüketiciler de kişiye özel mal ve ürünleri daha çok talep eder olacaklar.

Kural 10: Dürtü ekonomisi

Bir risk sermayedarı olan Robert Reid, World Wide Web'de "raf kısıtlaması" olmadığını, bu nedenle tüketici tercihleri üzerindeki yapay engellerin kalkarak insanların istediği ürünü istediği şekliyle alabilme imkanının doğduğunu vurguluyor. Satma ve alma dürtüsünün önündeki fiziksel ve zihinsel engellerin web ile kalkacağını belirten Reid, şöyle bir örnek veriyor: Eskiden radyoda bir şarkı duyar, beğendiyseniz şarkıcının adını ve şarkının ismini hatırlamak zorunda kalır, sonra da bir mağazaya gidip bunu satın alırdınız. On-line dünyada durum tamamen farklı. İhtiyacınıza uygun bir ürün keşfediyorsunuz, sonra da aynı yerde "satın al" ya da "alışveriş sepetine koy" düğmesine basıyorsunuz. Sonuçta, pazarlama, satış ve satışı bitirme süreçleri birleşiyor.

Akdoğan Özkan
Süperonline İçerik Direktörü

Washington Ticaret Başmüşaviri Bülent Şahinalp

“Avrupa Birliği’ne katılmak Türkiye-ABD ilişkilerini tamamlar”

Abdullah Akyüz

- Genel olarak, Türk-Amerikan ekonomik ilişkilerinin, ticaret ve yatırım başta olmak üzere, bir panoramasını çizebilir misiniz?

- Ülkemiz ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler, geleneksel olarak, Türkiye'nin AB ve komşuları ile mevcut ilişkilerine paralel olarak dalgalanmalı bir seyir çiziyor. Özellikle Avrupa, komşu ülkeler, Sovyetler Birliği, yeni Rusya ve Orta Asya ile ilişkilerin yoğun olduğu dönemlerde, bir anlamda ABD ister istemez ikinci sıraya düşüyor. Bu bölgelerde ekonomik krizin olduğu, talebin daraldığı, siyasi ilişkilerin hassaslaştığı dönemlerde, ABD ile ilişkiler tekrar ağırlık kazanıyor. Bunun istisnası, son üç-dört yıllık dönem. Son yıllarda Türkiye-ABD ekonomik ilişkileri, tarihinde olmadığı ölçüde kapsamlı, sağlam, orta ve uzun vadeli projelere dönüşen bir biçim aldı. Bunun temel nedeni, özellikle iki ülke yönetiminin bu konudaki kararlılığı, arzusu, isteği ve bunun sonucu olarak da özel sektöre, iş alemine bu konuda yol gösterici olması ve telkinde bulunması. Bu dönemin iki önemli unsuru var. Birincisi, karşılıklı ticarete yaşanan gelişme. 1994-1998 döneminde ticaret hacmimiz

yaklaşık yüzde elli civarında artmış ve yaklaşık dört milyar dolarlık bir seviyeden altı milyar dolar seviyesinin üzerine çıkmıştır. İkinci önemli unsur da başta enerji konusu olmak üzere, Amerikalı firmaların Türkiye'de yatırımlarının, ortaklıklarının, joint venture'lerinin sayısının ve hacminin süratle artış eğilimine girmesine yol açacak gerekli yasal altyapının tamamlanmış olması. Dolayısıyla, yaşadığımız son dönem, Türk-Amerikan ekonomik ve ticari ilişkileri açısından canlı ve ileriye somut neticeler bırakacak bir dönem olarak gözüküyor.

- Dış ticaret alanında bahsettiğiniz gelişmeler yaşandı ve hacimde önemli bir artış oldu. Aynı şeyi neden doğrudan yatırımlarda görmüyoruz? Yapılan son düzenlemelerden sonra (tahkim düzenlemesi ve Türkiye'de çeşitli alanlarda yapılan reformlar ve de şu anda yürürlükte olan anti-enflasyonist programı kastediyorum), bu alanda da umutlu bir döneme giriyor muyuz?

- Bunun arkasında bana göre iki konu yatıyor. Bir tanesi, Anayasa'da yapılan son değişiklik sonrasında, uluslararası tahkim yolunun açılmış olması. Bu, Amerikalı yatırımcıların üzerinde hassasiyetle durduğu uzun süredir beklediği bir husustu. Özellikle enerji

yatırımlarında bu değişiklik ile birlikte sonuç alma aşamasına geleceğiz. İmalat sanayiinde, özellikle ilaç, bilgisayar, enformasyon teknolojisi alanlarında Türkiye'deki fikri mülkiyet hakları konusunda Amerikan sanayicisinin ciddi endişeleri ve beklentileri var. Nitekim, bu konu ABD Ticaret Temsilciliği'nin (USTR) her yıl yayınladığı ve bütün dünyadaki fikri mülkiyet haklarını irdeleyen raporunda da yer alıyor. Türkiye, yaklaşık dört-beş yıldır, yıllık değerlendirmede "öncelikli ülkeler" listesine giriyor ("Priority Watch List"). Bu konu, Amerikan yönetiminin, Amerikalı yatırımcının bir ülkeye gidip yatırımında bulunması için yerine getirilmesi gereken hususlar listesinde çok öncelikli. Götürdüğü malı, yaptığı üretimi, yerli ev sahibi ülke koruyor mu yoksa korsan kopya satış konusunda yeterli koruma yok mu? Aslında biz bu konuda, son yıllarda çok büyük adımlar attık. Hem belli yasal değişiklikler, hem de uygulamadaki somut düzenlemeler yapıldı. Hem de halihazırda Parlamento'nun gündeminde yasalaşmasını beklediğimiz bir tasarı daha var. Bu yasanın kanunlaşması ile birlikte, ikinci büyük sıkıntı konusu

olan fikri mülkiyet hakları alanını da aşmış olacaktır. Bu takdirde de söylediğim sektörler başta olmak üzere, somut yatırım ve proje sonuçlarını almaya başlayacağız.

- Türkiye'nin ABD'ye olan ihracatına baktığımız zaman, kalem bazında, tekstil, mücevher ve demir-çeliğin önemli bir yeri var. İhracatımızda önemli yer tutan diğer mal grupları nelerdir? Bugüne kadar diğer mal gruplarında neden bu kadar başarısız olduk ya da yeterince denemedik mi? Sizce, önümüzdeki döneme baktığımız zaman, şanslı olduğumuz diğer mal grupları hangileridir?

- Türkiye'nin Amerika'ya ihracatı hep bir kaç kalem mal ile sınırlı kaldı. Temel sorun, Türk iş alemindeki sanayici ve ihracatçılardaki yanlış inanç. Yani, Amerika güç bir pazar, standart-

olacağını düşünüyorum, özellikle emek yoğun konularda. İlk aklıma gelenler, cam, seramik, porselen. İkinci grup; deri konfeksiyon, deri ayakkabı, saraciye, çanta, kemer, vs. Üçüncü grup normları, biraz zor ve katı olmakla birlikte başarılı olan çok firmamız var: Özellikle, gıda sektörü. Konserveden bisküviye, şekerlemeden çikolataya, hatta işlenmiş balık mahsullerinden dondurulmuş meyva sebze ürünlerine kadar uzanıyor. Bence ABD pazarındaki büyüklükler anahtar ve büyük avantaj. Ancak standartlar tuttu-

labı, televizyon. Ancak ABD standartları Avrupa'ya nazaran farklı.

- Türk firmalarının ABD'de yatırımları var mı? Tuğla üretimi yapan bir firma ve bazı inşaat firmaları var, diye biliyorum. Bunun dışında, bildiğiniz, Amerika'da üretim yapmak üzere gelmiş Türk sermayesi var mı?

- Çok sınırlı. Bildiğim kadarıyla iki üç firma dışında pek yok. Bir de Türkiye'den uzun yıllar önce gelip ABD'ne yerleşmiş, New York, New Jersey'de yerleşik Türkler var. Ancak, onların önemli bir bölümü hizmet sektöründe, imalat sanayinde faaliyetleri pek yok.

- ABD ile ticaretin geliştirilmesi, ABD kaynaklı yatırımların artırılması, bizim AB'ye yönelişimizin önünde bir engel midir? Yoksa, bunlar

Eğer Türkiye, high-tech alanında da Amerikalı yatırımcıyı tatmin edecek bir ortam sağlarsa, gerek bulunduğu bölgede, gerek Kafkaslar ve Orta Asya'da yeni üretim pazarlama merkezi olarak öne çıkacak.

ları, kuralları çok fazla, çok uzak, dolayısıyla ben bunları yerine getiremem, denebilir. Bir de, Türk sanayinin bel kemiği olan küçük-orta boy işletmelerin üretim kapasitesi Amerika'ya yetmez, orada ölçekler çok büyük, Amerika boyunda üretimde bulunamam korkusu, sözkonusu. Bunu aşmanın yolu, eğitimden, bu konudaki bilgi paylaşımından, konferanslardan, yayınlardan, fuarlara katılmaklardan geçiyor. Bütün bunları son yıllarda yapmaya çalışıyoruz.

İstikbal vaadedilen sektörler ne olabilir dediğimizde, kuyumculuk çok güzel bir örnek. Bundan üç yıl önce ABD satışları 10-20 milyon dolar bile olmayan bir sektördü. Bugün iki yüz milyon dolara yaklaşan bir ihracat rakamına ulaştı. Bunun gibi çok sektör

rulmalı, FDA'nın şartları yerine getirilmeli. Bunu gerçekleştiren firmaların, ABD gıda piyasasında şansı var. Nitekim bunu son yıllarda makarnada gösterdik. Kayısı, üzüm, zeytinyağı, domates salçası... bunlar pazarda olan ürünler, bunların sayısını arttırabiliriz.

Otomotiv yan sanayii bence dördüncü çok önemli sektör olabilir. Özellikle Avrupa ve Japon yatırımları ile Türkiye'de çok güçlü bir yan sanayii oluştu. Yan sanayii eğer Türkiye'de üretilen Japon arabasına yedek parça sağlayabiliyorsa, aynı şeyi Amerika'da üretilen Japon serilerine de yapılabilir. Nitekim, 1999 yılında yan sanayinde oto yedek parçaları ihracatında önemli bir artış var. Bunun dışında önemli olan bir kalem de, Avrupa'da son yıllarda başarılı olan beyaz eşya, buzdol-

birini tamamlayıcı ve Türk ihracatçısının da ufkunu açacak farklı pazarlar mı? Nasıl değerlendirirsiniz bunu?

- Bence tamamlayıcı bir ilişki var. İki tane unsur var, bir tanesi AB ile Amerika arasındaki ticaret hacmi dünyanın en büyük ticaret miktarı. Benzer şekilde yatırımlarda Amerika'nın 15 AB üyesindeki yatırımları, üçyüz milyar dolar civarında. Dolayısıyla, aslında bunlar zaten dünyanın en büyük ticaret ve iş ortağı. İkincisi, Avrupa ve AB son yıllarda ekonomik ilişkilerinin geleceğinin nasıl olacağına ilişkin bir çalışma grubu da kurdular. Malum "Transatlantic Agenda" ya da "Transatlantic Partnership" adını alan kamudan kamuya, özel sektörden özel sektöre çalışma grupları faaliyetlerini sürdürüyor. Gündemlerinde, hemen ya-

kın bir tarihte serbest ticaret anlaşması, karşılıklı ortak bir pazar oluşturma fikri yok. Ancak ticareti ve yatırımları kolaylaştırma "facilitation" üzerine çalışmaları var. Örneğin geçtiğimiz yıl içinde iki ticari blok, karşılıklı olarak birbirlerindeki teknik standartları tanıma, uyumlaştırma konusunda somut sonuçlar aldılar. Başka bir deyişle, bu yakınlaşmayı hızlandırma anlayışı ve çabaları, okyanusun iki tarafında da var zaten. Dolayısıyla, Türkiye'nin bu anlamda Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecinde atacağı adımlar, kesinlikle Amerika ilişkilerine engel olmaz, tersine tamamlar. Ayrıca, iki ülke arasındaki ilişkileri tamamlayan başka unsurlar da var; örneğin hem Türkiye ile İsrail, hem Amerika ile İsrail arasında imzalanmış ve yürürlükte olan Serbest Ticaret Anlaşması (STA) var. Ayrıca, Avrupa Birliği ile Meksika arasında bir Serbest Ticaret Anlaşması müzakereleri tamamlandı. Benzer şekilde, Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkisi, topluluğun Meksika ilişkisi ve NAFTA Amerika ilişkisi, bütünün parçaları.

- ABD Türkiye'yi, sanıyorum üç ya da dört sene önce, geliştirmekte olan en önemli on pazar arasına soktu. ABD resmi kurumları bünyesinde bu ülkeler için, özel bir takım birimler kuruldu ve programlar geliştirildi. ABD resmi makamlarının gözüyle baktığımız zaman, bu on ülke içerisinde, performans açısından Türkiye'nin konumu nedir?

- Doğru hatırlıyorsunuz... Amerikan yönetiminin değişik kurumlarında, bu bakış açısının somut sonuçları var. Olay yalnız ticaretle de sınırlı değil. Ticaret Bakanlığı'nın bu konuda çok aktif çalışmaları oldu. 1999 yılında Ticaret Bakanı W. Daley, yanında kalabalık işadamları grubuyla Türkiye'ye gitti. Arkasından Orta Asya ve Kafkas petroleri ve gazı konusundaki projeler ile ilgili olarak, üç Amerikan kuru-

luşu Trade Development Agency (TDA), OPIC ve Eximbank, Türkiye'de ortak bir ofis açtı. Bu ortak ofis uygulaması dünyadaki ilk örnek, başka örneği yok. Öte yandan, ABD Eximbank'ın portföyünde Türkiye, dördüncü sırada yer alıyor. Benzer şekilde, TDA olsun, OPIC olsun çalışmalarında Türkiye'ye gerçekten özel önem veriyorlar. Konu yalnızca kredi değil, fizibilite çalışmaları, ortak toplantılar organize edilmesi vs. bir eğilim olarak sürüyor. Bu eğilimin en son ve belirleyici noktası da Başkan Clinton'ın Aralık ayındaki Türkiye ziyareti. Önce ülkemizde yaşanan deprem felaketi sonrası Amerikan kamuoyunda oluşan olumlu hava, daha sonra Başkan'ın ziyareti, Amerikan bürokrasisini daha da hareketlendiren unsurlar oldu. Ümit ediyoruz ki, Washington'daki bu hava, Amerikan özel sektörüne de ikibin yılı ile birlikte sirayet eder ve oluşan bu müspet havayı somut projelere, somut ticari işbirliklerine dönüştürebiliriz.

- Bilgisayar, yazılım, elektronik ticaret, iletişim alanlarında veya kabaca yüksek teknolojlü alanlarda ABD'nin üstünlüğü tartışılmaz bir durumda. Amerikan firmalarının Türkiye'de bu alanlarda yatırım yapmalarının önünde, telif hakları ile ilgili tereddütlerin mutlaka önemli bir payı var. Bunun aşıldığı varsayımı ile, Türkiye'de ve bölgedeki üçüncü ülkelerde, Türk ve Amerikan firmalarının birlikte yapabilecekleri ortak yatırımları olabilir mi? Bu konuda neler yapılmalı ki Türkiye, gerçekten önümüzdeki bilgi ve teknoloji çağında, ABD ile ilişkilerin bu pozitif ortamından yararlanıp biraz da bilinçli bir şekilde bu sektördeki yatırımları artırmayı başarabilsin?

- Doksanlı yılların sonunda gerçekten Amerikan ekonomisinin belirleyici unsuru enformasyon teknolojisi oldu. Amerika bu alandaki üstünlüğünü hem sanayinin her kesimine yansıtmaya çalışıyor, hem de bu alandaki üs-

tünlüğünü korumaya çalışıyor. Koruma derken, en azından ticari ortaklarına bu hakların korunması, bu haklara saygı gösterilmesi konusunda kararlı bir şekilde yaklaşıyor. Eğer biz bu konuda yabancı yatırımcıyı, Amerikalı yatırımcıyı tatmin edecek bir ortam sağlarsak, ki sanıyorum Meclis'teki yasa tasarısının geçmesi ile büyük ölçüde tamamlanmış olacak, high-tech alanında da, Türkiye gerek bulunduğu bölgede, gerek Kafkaslar, Orta-Asya'da yeni üretim pazarlama merkezi olarak öne çıkacaktır. Çok ileri teknoloji içeren ürünlerde, Amerika, Araştırma-Geliştirme bölümünü kendi ülkesinde yapmaya çalışıyor. Oradaki politikası da, yaratıcı beyni yabancı ülkelere Amerika'ya getirmek, o beyinle burada ilk araştırmayı, geliştirmeyi yaratmak. Yanlış bilmiyorsam, özel bir programla da son yıllarda yetişmiş eleman ve beyin sayısında da sürekli artış var. Türkiye özellikle bilgisayar, bilgisayar parçaları, hafızalar, diğer parçaları ve bilgisayar ekranında aslında güçlü bir ülke. Dolayısıyla, bizim bu ürünlerde büyük şansımız olabilir.

- Konuya Dünya Ticaret Örgütü (WTO) perspektifinden bakarsak, Seattle'daki zirve bir başarısızlıkla sonuçlandı. Buna rağmen bu trend, devam edecek. DTÖ'deki gelişmeler doğrultusunda, Türkiye ABD ticari ilişkilerinde Türkiye dikkat etmesi gereken konular neler? DTÖ'nün, özellikle gündemine alınmak istenen yeni konular ve geçmişten gelen bazı uygulamalar dikkate alındığında, özel olarak söylenecek bazı şeyler var mı?

- Aslında, 1996 yılındaki Gümrük Birliği Türkiye'yi yalnız Avrupa ilişkilerinde güçlü ve rahat noktaya getirmediydi, Türkiye'yi uluslararası arenaya da hazırladı. 1999 yılı sonu itibarıyla Türkiye, özellikle dış ticaret mevzuatı ve uygulamalarında ve gümrüklerinde çok

büyük ölçüde WTO normlarına paralel hale geldi. Dolayısıyla, günlük uygulamada sorun yaratan pek konumuz yok. Yani, bu bir avantaj oldu bize. Bugün WTO gündemi ile yeni gelecek konular konusunda (özellikle Avrupa ile Amerika anlaşmazlığının nedenlerinden biri olan) tarımsal ürünlerdeki yeni normlar, Türkiye'yi bağlayabilir. Ülkemizin, Avrupa Birliği'ne paralel bir uygulama için hazırlıklı olması gerekir. Ortak Tarım Politikası'na uyumu, 2000 yılı içinde yavaş yavaş görüşmeye başlayacağız. Benzer şekilde tarımsal destekleme sistemimizi de yeniden gözden geçirme konusunda da hükümetin bir kararlılığı var. Dolayısıyla Türkiye, WTO gündemindeki maddelerle ilgili zaten ev ödevini yavaş yavaş yapmaya başlamış durumda.

Koruma oranları açısından ise, Türkiye 1996 sonrasında koruma oranlarını büyük ölçüde indirdi. Zaten Türk sanayii dünya rekabeti ile daha erken tanıştı, hatta umulandan da başarılı şekilde bu rekabete ayak uydurdu. Dolayısıyla, dünyadaki artan liberalizasyon ve gümrük duvarlarının düşürülmesi anlamında Türkiye'nin, örneğin Hindistan ya da Çin kadar, büyük bir yük ile karşılaşmayacağını düşünüyorum. Ancak, 2004'le birlikte, Türkiye'nin en büyük sektörü olan tekstil sanayini artan bir rekabet ortamı bekliyor. Dünya ticaretindeki bütün kotalarının kalkması ile birlikte, halihazırda daha avantajlı bir konumda çalıştığımız Avrupa pazarında rekabet artacak, yeni rakipler devreye girecek. Amerika pazarı ise tekstilde ikinci önemli pazar, bu pazarda da artan bir rekabet ortamı ile karşılaşacağız. Burada bir soru işareti de Çin'in ne olacağı konusu. Çin elleri kolları bağlı mı kalacak yoksa o da herkes kadar ser-

best mi olacak? Dolayısıyla, 2004'te Türkiye sanayinin en büyük sektörü olan tekstil konfeksiyonunu da yepyeni şartlar bekliyor.

- ABD pazarının büyüklüğü ve bazı zorluklarını dikkate aldığımızda, ABD pazarına girmek isteyen birçok ülkenin çok ciddi ve uzun dönemli stratejilerle, devlet ve özel sektör birlikte bir strateji geliştirerek, başarılı olduklarını görüyoruz. Tipik örnekleri, Japonya ile başlayıp Kore, Tayvan, şimdilerde Çin, Meksika başka bir strateji ile sonuçta NAFTA'nın üyesi oldu. Latin Amerika'da bazı ülkeler özel bir takım yaklaşımlar geliştirmeye çalışıyorlar. Bizim burada yapmamız gereken ve henüz yeterince yapamadığımızı düşündüğümüz şeyler var mı? Yani Türkiye'nin uzun vadeli bir master planı veya stratejisi var mı?

- Aslında son beş yılda iki hükümet arasında çok somut adımlar var. Önce "Yatırımların Karşılıklı Geliştirilmesi ve Teşviki Anlaşması", arkasından "Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması" imzalandı. Başbakanımız Sayın Bülent Ecevit'in ziyareti sırasında da "Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması"(TIKA) imzalandı. Platform olarak iki ülke arasında Karma Ekonomik Komisyon var. Bu, iki ülke arasında, her türlü ekonomik, ticari, yatırım, enerji, konularında yeni projelerin ve günlük uygulamada karşılaşılan sıkıntıların konuşulduğu bir platform. TIKA Anlaşması sonrasında da gene bir Konsey oluşturuldu. TIKA Konseyi biraz da orta ve uzun vadeli yeni projeler üzerine yoğunlaşan bir platform.

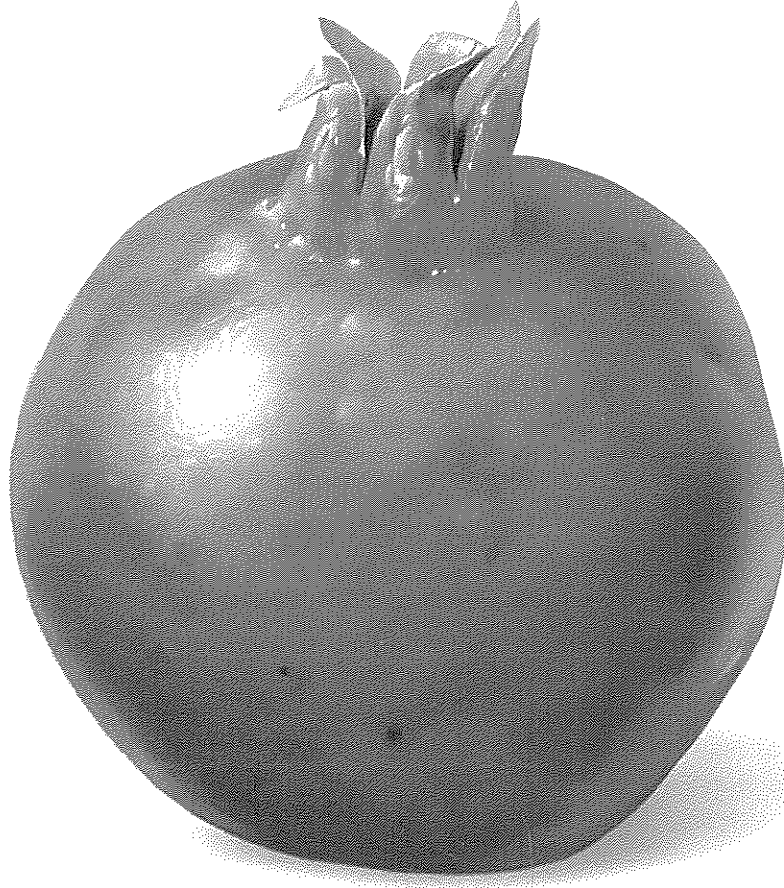
Bir anlamda devletten devlete iki ülke, yeni bir zemin ve çerçeve oluşturuldu, yasal zemin yaratıldı. Bunu takip etmesi gereken Amerika'da çok güçlü ve etkili olan Özel Sektör Dernekleri ile Türkiye'deki karşıları arasında işbirliğinin gelişmesine yönelik fikirler, adımlar, projeler olması lazım diye düşünüyorum. Dediğiniz gibi,

dünyanın en büyük pazarı ve aşırı ihtisaslaşmış bir pazar. Dolayısıyla, software konusunun da bir derneği var, ayakkabı üreticilerinin de bir derneği var. Bu nedenle, Türkiye'deki odalar, dernekler, birlikler, hangi format altında olursa olsun, önümüzdeki dönemde Amerikalı kuruluşlar ile işbirliği, içinde olmalı. Bu konuda Amerikan yönetiminin arzusu konusunda yeni bir örnek var. Geçtiğimiz hafta içinde Amerika'da "Small Bussiness Administration" dediğimiz kuruluş ile Türkiye'deki karşısı olan KOSGEB arasında yeni bir işbirliği anlaşması konusunda bir görüşmemiz oldu. Sanıyorum, önümüzdeki günlerde bir taslak anlaşma metnini alıp KOSGEB'e iletmesi ve önümüzdeki dönemde bu anlaşmanın imzalanması ve iki kurum arasında doğrudan işbirliğinin başlatılması sağlanacak. Buna benzer işbirliği modellerini diğer sektörler kapsamında da yapmamızda büyük fayda var.

İkinci konu, verdiğiniz örnek ülkelerden bir kısmının bunu uyguladığını biliyorum. Amerika'da tanıtım da bir ihtisas konusu. Uzak Asya ülkelerinin bir kısmının bunu uyguladığını biliyoruz. Dolayısıyla, önümüzdeki dönemde Türk özel sektörünün, belli bir platform şemsiyesi altında oluşturulacak bir proje ile birlikte, Amerika'ya yönelik özel bir stratejisinin, seçilmiş ürün ve maddeler çerçevesinde düzenli, sürekli, ve profesyonel bir hizmetle ilişki kurmasında fayda olabilir. Ucuz bir işlem değil belli bir maliyeti var, ama sanıyorum piyasanın kuralı bu. Daha profesyonel fikirlere, projelere, adımlara ihtiyaç var.

- Bu aydınlatıcı söyleşi için teşekkür ediyorum.

Yatırım bankacılığında...

Sermaye piyasaları hızla gelişiyor; yatırımcılar ihtiyaçlarına uygun, verimli, akılcı çözümler bekliyor. Çözüm üretmek ise, sermaye piyasası işlemlerinin tümünde, yatırımın her alanında deneyim, bilgi ve vizyon gerektiriyor.

İş Yatırım 2000 yılımı, 76 yıllık bir geleneğin, birikimin ve güvenin üzerinde yükselen, bilgi ve deneyimle donanmış, ileri ve modern nitelikli bir

yapıya sahip bir kuruluş olarak karşılıyor. Türkiye'nin en büyük yatırım fonlarını yöneten, en başarılı halka arzlarını gerçekleştiren İş Yatırım, devraldığı geleneği geleceğe taşıyor.

İş Yatırım, sermaye piyasalarının tek bir alanında değil, portföy yönetiminden kurumsal finansmana, yatırım danışmanlığından hisse senedi işlemlerine kadar yatırımın her alanında bin verimli seçenek sunuyor.

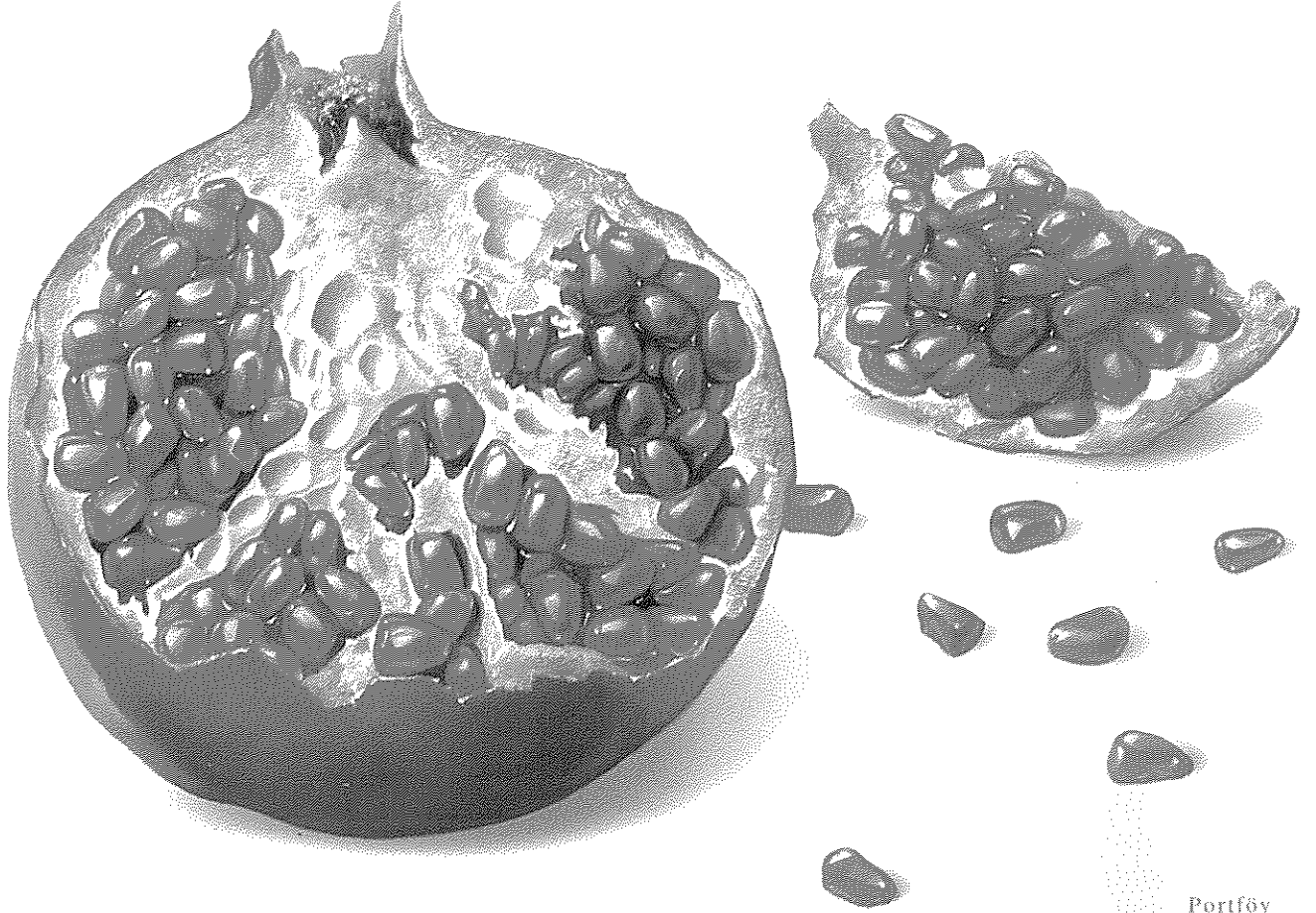
Gelin, kazanmaya seçerken başlayın;

İş Yatırım'ın deneyim, bilgi ve vizyonunu,

çok boyutlu yatırım anlayışını kazanın,

yatırım dünyasında güçlü bir ortak kazanın...

...bin verimli seçenek.

Portföy
Yönetimi

Kurumsal
Finansman

Yatırım
Danışmanlığı

Hisse Senedi
İşlemleri

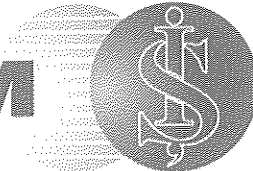

Hazine ve Sabit
Getirili Menkul
Kıymet İşlemleri

Uluslararası
Sermaye Piyasaları

İŞ YATIRIM

"Kazanmaya Seçerken Başlayın"

Helsinki sonrası

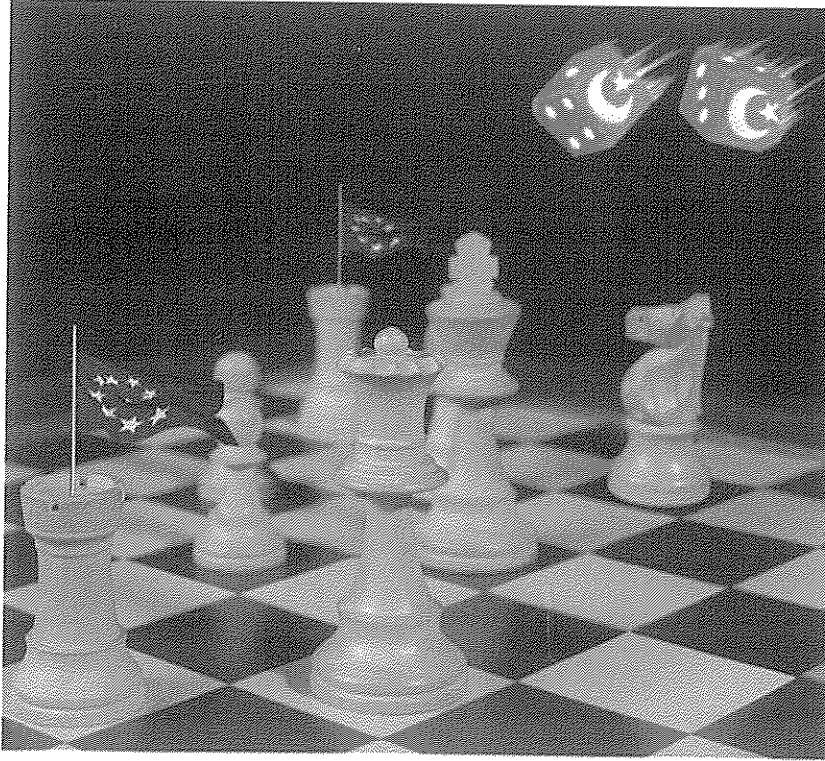
Türkiye-AB ilişkileri

Nihat Akyol

Helsinki Zirvesi, Türkiye'ye, diğer aday ülkelerle eşit adaylık statüsü tanınmasına neden oldu. Aynı zamanda, ülkemizin Aralık 1997'den beri maruz kaldığı ve o tarihten bu yana Türkiye-AB ilişkilerini derinden etkileyen ayırıcılığı ortadan kaldırdı ve ilişkilerin önünü açtı.

Şimdi, ilişkilerimizin tarihinde yeni ve önemli bir safhaya girmiş bulunuyoruz. Bu gelişme, AB'nin yeni yüzyılda izleyeceği politikalar açısından

önceliklerini kararlaştırdığı bir dönemde, üye ülkeler tarafından atılan çok önemli bir adımın ve stratejik yaklaşımın sonucudur. Türkiye'nin üyelik adaylığı, dünyanın ihtiyaç duyduğu bir Avrupa kavramına dönüşün habercisidir. Bu Avrupa, kültürel ve dini farklılıkları ile tüm Avrupa devletlerini aynı kader birliği içinde toplayan, evrensel değerleri yayma amacını güden ve dayanışma ilkesi etrafında kenetlenmiş bir birlik olma hedefini

Görüş, Gümrük Birliği'ni ele aldığı 1995 yılındaki kapağında şu yorumu yapmıştır:
"Ya üyelik, ya üyelik"

daha kolay gerçekleştirecektir. Ülkemizin üyeliği, hoşgörüsüzlüğü ve "medeniyetler çatışması"nı önlemede AB'ye güç kazandıracaktır.

Türkiye açısından ise, Helsinki Zirvesi kararı, her şeyden önce bütün adayların, genişleme sürecine eşit statüde katılacaklarını teyid ediyor. Somut planda, Türkiye, diğer adaylarına eşit hak ve yükümlülükleri içeren bir "Katılma Ortaklığı"ndan yararlanacak. Bu çerçevede

kısa ve orta vadede ulaşılabilecek hedefler saptanacak, Türkiye-AB ilişkilerinin GB ve tam üyelik ehliyetinden oluşan bugünkü çerçevesi, yepyeni bir boyut kazanacak. Bundan böyle, siyasi ve ekonomik konularda daha ileri düzeyde bir diyalog, bir karşılıklı saygı ve uluslararası planda iki taraf arasında daha güçlü istişare mekanizmalarını geliştirilecek. Bütün bunlar, aramızdaki işbirliğini daha tutarlı ve daha güven verici bir zemine taşıyacak.

Adaylık statüsünü elde etmek suretiyle Türkiye, bu süreçte yer alan diğer ülkeler gibi, Kopenhag siyasi ve ekonomik kriterleri ile Kurucu Antlaşmaların hükümlerine uymayı kabul ediyor.

Diğer taraftan, Türkiye'ye adaylık statüsünün tanınmış olmasının, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların çözümü amacıyla başlatılmış bulunan süreç ile iki ülke arasında kalıcı bir dostluğun tesis edilmesini temini için sarfedilen çabaları da olumlu biçimde etkileyeceği kuşkusuzdur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa ile Almanya arasında tesis edilen ortaklığın olumlu etkilerine benzer biçimde, AB üyesi bir Türkiye'nin, bölgesinde ve Avrupa'da güvenlik ve barışın idamesine yapacağı olumlu katkılardan kim şüphe edebilir?

Türkiye'nin AB'ne adaylığının tanınmış olması suretiyle yaratılmış olan dinamik, her yönde yumuşama, uzlaşma ve dayanışma ortamı için elverişli bir zemin oluşturacaktır.

Olumlu yöndeki kararı hazırlayan faktörler

Aralık 1997 yılında gerçekleşen ve Türkiye'yi aday ülkeler listesinden çıkartarak dışlayan Lüksemburg Zirvesi vesilesiyle oluşan olumsuz şartlar gözönünde bulundurulduğunda, AB'nin ülkemize yönelik tutumunda meydana gelen bu değişikliğin tesadüflerden kaynaklanmadığını belirtmek gerekir. Pek çok faktörün bir araya gelmesiyle bu aşamaya varılmıştır.

Bu faktörlerin başında, Hükümetimizin Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlara karşı gösterdiği özünde kararlı, ifade edilmiş ılımlı tepki geliyor. Bu yaklaşımıyla Türk Hükümeti, AB'ne, bu kararın taraflar üzerindeki olumsuz etkilerini değerlendirebilmesi için gerekli zaman ve fırsatı tanımıştı. Cardiff ve Köln Zirveleri sırasında Dönem Başkanlıklarınca sarfedilen, nihayet Helsinki Zirvesi'nde tatminkar bir sonuç alınmasına olanak sağlayan çabalar, Birlik çevrelerinin bu zamanı en iyi biçimde değerlendirdiklerini gösteriyor.

Bu süreçte, Günter Verheugen'in "Genişleme"den sorumlu olduğu, Romano Prodi Başkanlığındaki yeni AB Komisyonu itici bir rol üstlendi. Böylece Komisyon, yıllardan sonra Türkiye konusunda AB'nin siyaseten ilham kaynağı olma ve Birliğin ahdi yükümlülüklerini gözetme fonksiyonlarına yeniden kavuştu. Türkiye'nin adaylık sta-

tüsünü tescil eden Devlet ve Hükümet Başkanları, konuyu stratejik bir yaklaşımla ele aldıklarını kanıtladılar. Diğer taraftan, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası yönünden yeniden yapılanan AB Konseyi de yeni sorumlulukların üstesinden gelebileceğini göstermiş oldu.

İlişkilerimizin önündeki yol

AB Komisyonu'nun ülkemizle yakın istişarelerde bulunmak suretiyle hazırlayacağı Katılma Ortaklığı, Türkiye'yi tam üyelik müzakerelerine götürecektir. Bu çerçevede, ülkemizin AB'ne yakınlaştırılması sürecinde, taraflar arasında gerekli uyumun sağlanabilmesi için kısa ve orta vadeli öncelikleri belirlememiz gerekecektir.

Önümüzdeki dönemde ilişkilerimizi tarif ederken kullanacağımız anahtar kelime "uyum"dur. Ülkemizin, Topluluk mevzuatına uyumu çerçevesinde çok önemli bir gayret sarfetmemiz gerekecektir. Bu gayretler toplumuzun esasen içinden geçmekte olduğu reform sürecini, her alanda hızlandıracaktır. Bununla birlikte, "uyum" sürecini tek yanlı bir çaba olarak tanımlamak da yanlış olur. AB ve üye ülkelerinin de ülkemize yönelik yaklaşımlarını bizim ihtiyaçlarımızla giderek daha uyumlu bir zemine düşünmeye başlamalarını beklemek gerekecektir. Bu nedenle, ilişkilerimizde yapıcı diyalogun, her seviyede dayanışma ve işbirliğine dönüşebileceği bir ortamın hazırlanmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Uyum süreci, şüphesiz zaman alacaktır. Bu anlamda bir mukavemet koşusuna başladığımızı söyleyebiliriz. Bununla birlikte tam üyelik süreci, ara verilmeden ipin göğüslenmesini gerektiren bir yarıştır. Bu nedenle Helsinki Zirvesi'nde başlayan yeni dinamiğin zaman unsurunu iyi değerlendirmemiz, bu yarış ritmimizi düşürmeden sonuçlandırmamız gerekiyor. AB'nin bu kez genişlemesi, büyük bir ülke grubunun katılmasıyla sonuçlanacaktır. Ülkemizin, bu ülkelere kopmaması ve süreçte mümkün olduğu kadar öne geçmesi uygun olacaktır. Sayın Başbakanımız bu ölçüyü, sürecin sanıldığından da kısa olduğunu açıklayarak esasen ortaya koymuş bulunmaktadır. Bu nedenle, tam üyelik müzakerelerinin mümkün olan en hızlı şekilde yapılması, içine girdiğimiz entegrasyon dinamiğinin esasen bir gereğidir.

Yeni dönemdeki ilk temaslar

Komisyon yetkilileri, Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in 2 Şu-

bat'ta Brüksel'i ziyareti sırasında, Katılma Ortaklığı'nı önümüzdeki Ekim ayı itibarıyla sonuçlandırma niyetinde olduklarını belirttiler. Genel olarak bu öneriyi uygun buluyoruz. Bununla birlikte Bakan, Katılım Ortaklığı'nın hazırlanması konusunda yaz tatilinden önce önemli bir mesafe katedilmesi için çalışmalara biran önce başlamasını istedi. Sonuçta, karşılıklı olarak üzerinde mutabakata varacağımız hususların, mümkün olan en kısa zamanda ve peyderpey kamuoyuna duyurulması kararlaştırıldı. Hükümetimiz, Katılma Ortaklığı'nda işaret olunan hususlar dikkate alınarak hazırlanacak olan "AB Müktesebatının Üstlenilmesi İçin Ulusal Program"ın yıl sonundan önce TBMM'ne sunulması öngörüyor. Topluluk müktesebatının analitik incelenmesini konu alan "tarama" sürecinin resmen başlatılması amacıyla, 11 Nisan 2000 tarihinde yapılacak Ortaklık Konseyi toplantısında bir dizi kararın alınması konusunda da anlaşmaya varıldı. Dışişleri Bakanı Cem, bu vesileyle Avrupa Yatırım Bankası'nı da ziyaret ederek, Türkiye'ye tahsis edilecek kaynaklar konusunda önemli görüşmeler yaptı.

İlişkilerimizin yeniden rayına oturtulduğu 2000 yılını en iyi biçimde değerlendirmek durumundayız. Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, 11 Nisan 2000 tarihinde toplanacak. ODGP Yüksek Temsilcisi Solana, bu ilkbaharda ülkemizi ziyaret edecek. Ayrıca, Komisyon Başkanı Prodi'nin bu yıl içerisinde Türkiye'yi ziyaret etmesi bekleniyor. Bu ziyaretlerin, hareketlenen sürece yeni ve önemli ivmeler kazandırması umuluyor.

Tam üyelik sürecinin finansmanı

Katılma Öncesi Stratejisi'nin finansmanı, bu sürecin başarısını tayin edecek unsurların başında geliyor. Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin tam üyeliğe hazırlanması için uygun mali kaynaklarla desteklenmesi de karara bağlandı. Bu aşamada AB Komisyonu'nun hazırlık stratejisini, MEDA kaynakları ile "Avrupa Stratejisi" çerçevesinde önerilen ve sonuçlandırılma aşamasına yaklaşan iki mali yönetmelikle finanse etme niyetinde olduğu anlaşılıyor. Sözkonusu kaynakların katılım öncesi sürecinde bazı faaliyetleri finanse etmek için yararlı bir şekilde kullanılacağı hususunda kuşku yok. Bununla birlikte, Avrupa-Akdeniz işbirliği süreci çerçevesinde öngörülen bu kaynakların amaca kifayet etmemesi de çok muhtemeldir. Son temaslarda Komisyon yetkilileri, diğer adaylar için

olduğu gibi, Türkiye için de özgün bir finansman yöntemi geliştirmeyi öngördüklerini belirttiler. Sözkonusu finansman çerçevesinin bir an önce oluşturulmasını, bu sürecin başarısı bakımından hayati önem taşıyor. Diğer taraftan, Gümrük Birliği'ne bağlı olarak, AB'nin mali alanda üstlendiği yükümlülükleri de unutmamamız gerekir. Bu çerçevede, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) tarafından Türkiye'ye verilecek kredilerin Topluluk tarafından garanti edilmesi de çok önemlidir. 2 Şubat günü Sayın Dışişleri Bakanımızın Lüksemburg'da AYB yetkilileriyle gerçekleştirdiği görüşmede, anılan Banka'nın ülkemizle aktif bir işbirliğine girmeyi arzu ettiği müşahede edilmiştir. Bu bağlamda, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesiyle söz verilen 750 milyon EURO tutarındaki meblağın uygulamaya konulması, MEDA-II çerçevesinde yeterli düzeyde tahsis edilmesi kararlaştırılan kredilere işlerlik kazandırılması, Türkiye'nin Köln Zirvesi'nde kararlaştırılan özel sektörümüzün de doğrudan istifade edebileceği Katılım Öncesi Kolaylıkları'ndan yararlanması ve deprem sonrasında ülkemize tahsisi kararlaştırılan kredilerin devreye hızla sokulması önem arz ediyor.

Önemli işbirliği konuları

Helsinki Zirvesi'nde, Türkiye'nin diğer aday ülkeler gibi "Topluluk Program, Ajans ve Komiteleri"ne katılımı da karara bağlandı. Bu bağlamda, gerekli hukuki çerçevenin gecikmeksizin belirlenmesi bakımından Komisyon'la ilke mutabakatına varıldı.

Siyasi diyalog konusuna gelince, Helsinki'den bu yana Türkiye, bu kapsamda diğer aday ülkelerle birlikte uzmanlar düzeyindeki toplantılara katılıyor. Türkiye, Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği konusundaki gelişmeleri yakından izliyor ve Birlik bünyesinde bu çerçevede oluşturulmakta olan yapılarda eşit haklarla yer almak istiyor.

Katılma sürecinde AB ile ilişkilerimizin geliştirmek istediğimiz diğer bir boyutunu da, ticari konular oluşturuyor. Helsinki sonrasında bu alanda da işbirliğini yoğunlaştırabileceğimizi düşünüyoruz. Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmiş olması, özellikle ticaret politikalarımızın koordinasyonunu gerekli kılmaları nedeniyle, ilişkilerimizde önemli bir aşamayı oluşturuyor. DTÖ çerçevesinde Seattle'de düzenlenen Konferans vesilesiyle bu işbirliğinin somut bir örneğini yaşamış bulunuyoruz. Nitekim, Türkiye Konferans sırasında AB'nin benimsediği tutumu

desteklemiş ve yayınladığı Bildiriye taraf olmuştur. Bu işbirliği anlayışını, gelecek ticaret müzakerelerinde de sürdürmemiz gerekiyor. Diğer taraftan, hassas sanayi ürünleri konusunda karşılıklı olarak anlayış birliğine varmamız da büyük önem taşıyor.

Türkiye'nin AB normlarına ve standartlarına uyum yeteneği, ticari alanda GB sürecinde gayet başarılı bir biçimde ortaya kondu. Şimdi bu yeteneğimizi, AB müktesebatının diğer alanlarında da kanıtlamamız gerekiyor. 1996 yılında yürürlüğe giren GB düzenlemesi, Türk ekonomisinin modernizasyonu ve AB tek pazarıyla entegrasyonu açısından önemli bir aşama oluşturdu. Şimdi AB'yle birlikte, karar ve istişare süreçlerine katılarak GB'ni derinleştirmemiz gerekiyor. Türk ekonomisinin bir çok alanda AB tek pazarıyla aynı şartlardan yararlanmasını sağlayacak olan bu çalışma, beraberinde daha liberal piyasa koşulları getirecek. Bu ise, orta vadede makroekonomik dengenin sağlanması ve ekonomimizin muzdarip olduğu kronik bozuklukların giderilmesine yardımcı olacaktır. Bu süreçte AB'nin ülkemizle yakın işbirliği ve dayanışma içinde, ortak menfaatlerin korunmasını sağlayacak biçimde hareket etmesi, ilişkilerimizin kazanmış olduğu yeni niteliğin doğal gereği olacaktır.

Uyum süreci içinde 2000 yılında ülkemizi bekleyen iki önemli vade bulunuyor. Bunlardan ilki, ülkemizin AB'yle ekonomik beklenti ve hedeflerimizin yanyana getirilerek beraberce değerlendirileceği "Ortak Ekonomik Değerlendirme" çalışmasının başlanmasıdır. Bu değerlendirme, IMF ile kararlaştırdığımız çerçeveye paralel olarak ekonomik hedeflerimizin AB ile ilişkilerimiz boyutunda ele alınmasına yarayacak. Ayrıca, kısa ve orta vadede makroekonomik dengenin korunmasına, piyasaların güven kazanmasına ve Türkiye'ye yabancı yatırımların, özellikle Avrupa'dan gelmesine yardımcı olacaktır. İkinci önemli vade ise, uzun bir bekleme döneminden sonra, Türkiye ile AB arasında hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi için ilk görüşmelerin başlayacak olmasıdır.

Entegrasyon sürecinde ekonomik ve sosyal partnerlerin önemi

Önümüzdeki dönemin başarısı, toplumumuza oluşturan ekonomik ve sosyal aktörlerin

entegrasyon sürecine özgün katkılarını en iyi şekilde gerçekleştirebilmelerine de bağlı olacaktır. Ekonomimizin her kesimini temsil eden kuruluşlarımızın bugüne kadar olduğu gibi, bu konuyla yakından ilgilenmeleri, AB'ndeki muadil kuruluşlarla ilişkilerini geliştirmeleri son derece önemlidir. Bu çerçevede, Türkiye-AB iş veya işçi forumları tarzındaki oluşumlar desteklenmelidir. Söz konusu temsili kuruluşlarımızın oluşturulacak istişare mekanizmaları çerçevesinde tam üyelik sürece doğrudan katkılarını sağlamamız önem taşımaktadır. Ülkemizin bu alanda AB'nin tecrübelerinden yararlanması mümkün ve gereklidir.

AB entegrasyonu başarıya, ekonomik ve sosyal aktörlerin destek ve katkılarıyla ulaşılıyor. Bu çerçevede, Roma Antlaşması'nı takip eden dönemde ve özellikle geride bıraktığımız onbeş yıl süresince, AB kurumları arasında yer alan Ekonomik ve Sosyal Komite'nin, Avrupa entegrasyon sürecinin güçlendirilmesinde ne kadar önemli bir rol oynadığı biliniyor.

Tek Avrupa Senedini, Tek Pazarı, Kurucu Antlaşmaların sırasıyla Maastricht ve Amsterdam'da değiştirilmesini, Hükümetlerarası Konferansları ve nihayet Tek Para Birimine geçişi bu çerçevede hatırlıyoruz. Bu çerçevede, sosyo-ekonomik çevrelerimizin, ilgi ve yetki alanları itibarıyla, Türkiye ile AB arasındaki diyalogun güçlendirilmesi sürecine

katılmaları, ayrıca, Katılma Öncesi Stratejisi'nin içeriği ve ona bağlı olarak hazırlanacak Ulusal Program'ın başarısına katkıda bulunmaları, özellikle çok önemli. Katılma sürecinin başlıca ekonomik ve sosyal aktörlerin destek ve işbirliğinden yoksun bir biçimde başarılması mümkün değildir. Ülkemizin AB'ne entegrasyonunun doğuracağı meydan okumaları göğüsleyebilmesinin, ekonomik ve sosyal partnerlerin bu alanlardaki sorumluluklarını üstlenme kararlılığıyla doğrudan ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle de karşılıklı istişare ve işbirliği mekanizmalarının kurulması ve yaşatılması önem kazanmaktadır.

Nihat Akyol
Brüksel Büyükelçisi

Yeni dönemde Türkiye'yi neler bekliyor?

Bahadır Kaleağası

AB Konseyi Helsinki Zirvesi'nin 11 Aralık 1999 günü açıkladığı sonuç bildirisi ile, Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir dönem başladı. Zirve Sonuç Bildirisi, orta vadede dış politikamız açısından dikkatli olmamızı gerektirecek unsurlar içermekle birlikte, Türkiye'yi, AB üyeliğine aday diğer ülkeler ile aynı kistaslar temelinde resmen aday ülke ilan etmesi yönü ile de, son derece olumlu bir nitelik taşıyor. Lüksemburg kararlarından bugüne, ülkemiz için alınan bu önemli mesafede, siyasi ve diplomatik yetkililerimizin, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin ve kamuoyunun oynadığı başarılı rolün önemini vurgulamakta da büyük yarar var.

Avrupa, 21.yüzyıla nasıl giriyor?

Helsinki'de, AB'nin geleceğini ilgilendiren konularda önemli kararlar alındı. Aday ülke olarak artık bu konular, ülkemiz için de kader tayin edici nitelikte. AB içi gelişmeler, bizi doğrudan ilgilendiriyor. Bunun önemli bir yansıması da, ulusal gündemimizde AB'nin kendi başına bir konu olmaktan çıkıp, siyasi, ekonomik ve sosyal alanlardaki tüm gündem maddelerimizin önemli bir boyutunu teşkil ettiği gerçeğidir. Önümüzdeki yıllarda Avrupa'nın gündemini belirleyecek gelişmelerin yoğunlaşacağı alanlar şu başlıklar altında toparlanabilir:

1) **Genişleme:** Onüç aday ülke ile üyelik stratejileri tek bir çerçeve içinde sürerken, her aday, kendi başarısı temelinde ilerleyecek ve tam üyelik kararları en erken 2002 sonunda alınacak. 12 aday ülke ile en son inceleme uygulaması, 31 Aralık 1998 itibarıyla kabul edilen AB müktesebatını* içeriyor. Bir sonraki aşamada, 1999

yılında kabul edilen müktesebatın incelenmesi gerekiyor. 1998 yılında başlanan müzakerelerde G.Kıbrıs ile 11, Çek Cumhuriyeti ile 10, Estonya ile 8, Macaristan ile 9, Polonya ve Slovenya ile 9 başlık geçici olarak tamamlandı. Portekiz Dönem Başkanlığı süresince, kurumsal ve genel başlıklar dışında tüm alanlarda müzakerelerin başlatılması isteniyor. (Tablo 1)

2) **Siyasi birlik:** Genişlemenin önkoşullarından en önemlisi, AB'nin, kendi kurumsal yapısını üyelik sayısının iki katına çıkaracağı bir siyasi yapıya uygun hale getirmesidir. Bu yöndeki en önemli gelişme, karar alma mekanizmalarının mümkün olduğunca konfederal yaklaşımdan, federal mantığa geçmesidir. Böylece, üye ülkelerin veto hakkının istisna haline gelmesi ve uluslararası konumdaki Avrupa Parlamentosu, AB Bakanlar Konseyi, AB Komisyonu ve AB Adalet Divanı'nın yetkilerinin ulusal mercilere göre daha da artması öngörülüyor. Buna paralel bir gelişme de, yerel ve bölgesel idarelerin de, merkezi hükümete göre yetkilerinin artmasıdır. Daha federal bir siyasi yapı hedefli AB içi kurumsal reformların, "hükümetlerarası konferans" yöntemi ile 2000 yılı içinde tamamlanması bekleniyor.

3) **Ortak savunma:** NATO dahilinde ve gerektiğinde haricinde, AB, özerk bir askeri hareket mekanizması geliştirmeyi hedefliyor. Bu çerçevede Batı Avrupa Birliği, AB Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası ve Eurocorps ortak askeri birimleri gibi kurumsal yapıların aşamalı olarak bir ortak savunma kimliği oluşturması gerekiyor. Balkanlar, eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Ortadoğu'daki çeşitli risk alanlarında ABD-AB işbirli-

*Müktesebat: AB antlaşmaları, mevzuat, uluslararası anlaşmalar, Adalet Divanı içtihatı ve kurumsal uygulamalar

ğinin geleceği açısından önem taşıyan bu konu, AB'nin küresel düzende siyasi kimlik oluşturma sürecinde tek para birimi Euro'dan sonraki son önemli aşama olarak görülüyor.

4) Euro: 2002 yılında Euro'nun tedavüle girmesi ile geçiş süreci tamamlanacak olan para birliğine, siyasi destek sürüyor. Bununla birlikte, Euro'nun tedavüle girdikten sonra coğrafi kapsamını, İngiltere, İskandinavya ve yeni üye olacak ülkelere doğru genişletmesi ve ABD Doları ile hangi yönde bir denge oluşturacağı konusunda belirsizlikler sürüyor. Ayrıca, AB'nin kendi içinde eşgüdümlü bir makro-ekonomik politika geliştirebilmesi ve uluslararası para politikası üretebilecek kurumsal mekanizmalara ve ortak siyasi iradeye sahip olabilmesi gerekiyor.

Diğer bir taraftan, Euro'nun hem uluslararası piyasalar, hem de AB içi kullanıcılar arasında güven ve saygınlığını sağlaması durumunda, Avrupa entegrasyon sürecinin siyasi boyutunun da pekişeceği umuluyor. Euro'nun başarısının hem AB içi siyasi bütünlük bilincini perçinlemesi, hem de Euro dışında kalan AB ülkeleri ile İsviçre gibi üçüncü ülkelerde, Avrupa entegrasyon sürecinin çekim gücünü sabitleştireceği öngörüülüyor.

5) Demokrasi: AB'nin kurucu anlaşmalarında, dayandığı temel evrensel değer olarak tanımlanan demok-

rasi ve insan hakları konusunda, entegrasyon sürecinin önünde şu önemli sorunlar bulunuyor:

- AB içi demokraside, siyasi kurumlar ile yurttaşlar arasındaki ilişkide, saydamlığın ve hesap verilebilirliğin daha da artırılması;

- Aday ülkelere karşı olan yaklaşımlarda ve dış ilişkilerde insan hakları etkeninin tutarlı bir siyaset zemini-ne sahip kılınması;

- AB ülkelerinde aşırı milliyetçi siyasi partilerin yükselmesi ve Avusturya'da olduğu gibi iktidara gelebilmeleri karşısında, yüzeysel tepkilerin ötesine geçen kapsamlı politikalar üretilebilmesi.

6) Tek pazar ve uluslararası rekabet gücü: Avrupa entegrasyon sürecinin temel direğini oluşturan Avrupa tek pazarı, henüz tam anlamı ile "tek" tanımlanmasınaya uymuyor. Bununla birlikte, federal bir siyasi yapıda,

çeşitli bölgesel ve ulusal uygulamaların varlığını sürdürmesi kaçınılmaz görülüyor. Bu noktada, hangi alanlarda ortak AB mevzuatı ve politikalarının AB içi etkinlik ve uluslararası rekabet ölçütlerinde gerekli olacağı, hangi alanlarda ise ulusal veya bölgesel yetki kullanımının, yurttaşlara yakınlık veya yerel özelliklere uyum açısından öncelik taşıyabileceği dikkate alınıyor. Örneğin, önümüzdeki dönemde Avrupa tek pazarının, ortak vergi ve istihdam politikaları güçlendirilme-

Tablo 1

AB içi gruplar

- EURO 11: İngiltere, İsveç, Danimarka ve Yunanistan geçici olarak dışında
- Savunma ve Güvenlik Kimliği: NATO üyesi olmayan İsveç, İrlanda, Finlandiya ve Avusturya pasif katılım sağlıyor.

Resmi adaylar

Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovenya, Estonya, G.Kıbrıs, Slovakya, Latvia, Litvanya, Bulgaristan, Romanya, Malta ve Türkiye.

- İlk altı ülke ile müzakereler ilerliyor.
- İkinci altı ülke ile müzakerelere yeni başlandı.
- Türkiye ile müzakereler Kopenhag siyasi kısıtlarına bağlı.

Kararsızlar

İsviçre, Norveç, İzlanda

Bekletilenler

Hırvatistan, Bosna-Hersek, Yugoslavya, Arnavutluk, Makedonya ve Moldavya

Belirsizler

Ukrayna, Rusya, Beyaz Rusya, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan

si için çalışmalar sürüyor.

Avrupa tek pazarının önündeki en önemli sorun ise, uluslararası ekonomik rekabet gücü olarak beliriyor. Özellikle, ABD ve Japonya ile karşılaştırıldığında, AB ekonomik ortamı istihdam, Ar-Ge yatırımları, yüksek teknoloji kullanımı, patent sayısı, telekomünikasyon kullanımı, şirketler ve çalışan üzerindeki vergi yükü ve sabit sermaye yatırımları gibi alanlarda geri kalıyor. Bu nedenle, Avrupa özel sektörünün son yıllardaki bir numaralı gündem maddesi, Avrupa entegrasyon sürecinin Avrupa ekonomisinin uluslararası rekabet gücünü artıracak politikalara yönelmesinin sağlanmasıdır.

7) ABD ile uluslararası ilişkiler: Küresel düzendeki en önemli siyasi işbirliği, ticaret ortaklığı, karşılıklı yatırımlar ve şirketler arası ilişkiler, ortaklıklar ve birleşmeler, AB ile ABD arasındadır. Bu ilişkiler, uzun vadede bir Transatlantik Ekonomik Alan/Ortak Pazar hedefine doğru ağır ama sürekli ilerleme kaydetmektedir. Dünya Ticaret Örgütü her ne kadar Aralık 1999 Seattle Zirvesi'nde yeni dosyalarda müzakereleri başlatamamış olsa da, mevcut uluslararası ticaret sistemini pekiştirmiş ve AB ile ABD arasındaki ticari sorunların çözümü için işleyen mekanizmalar tesis edebilmiştir. Avrupa'nın önümüzdeki dönemde bir taraftan ortak savunma mekanizması geliştirmekte katedeceği mesafe ve bunun sonucunda Washington ile oluşturacağı yeni siyasi işbirliği dengesi; bir taraftan da Euro'nun uluslararası mali sistemde ABD Doları ile rol paylaşımı, transatlantik ilişkilerin yönünü tayin edecektir.

AB'nin dış ilişkilerindeki stratejik üçgenin diğer köşesinde Japonya bulunuyor. Taraflar son yıllarda aralarındaki ticareti artırıcı bir dizi konuda anlaşmaya varırken, Avrupa'daki Japon yatırımları da ivme kazandı. AB'nin G.Kore ile ilişkileri de aynı yönde gelişiyor.

AB yakın çevresinde, ekonomik nedenlerin yanısıra, siyasi ve içgüvenlik nedenlerini de dikkate alarak, Akdeniz bölgesinde serbest ticareti hedefleyen bir işbirliği politikasına öncelik veriyor. Bunun yanısıra eski Sovyet Cumhuriyetleri ile özel işbirliği anlaşmaları imzalandı. Aynı yaklaşım, AB'nin Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Körfez ülkelerinin bölgesel işbirliği örgütleri ve eski sömürgelerden oluşan Afrika-Karaiip-Pasifik

grubu ile ilişkilerinde de kurumsal bir zemine dayalıdır. AB, ayrıca Çin, Hindistan ve Avustralya gibi ülkelerle özel anlaşmalar ile ilişkilerini derinleştirmeye devam ediyor.

8) Bilgi toplumu: AB, yüzyıla bilgi toplumu devrimi ile girilmekte olduğunun ve bu konuda ABD ve Japonya'ya göre geride kaldığının bilincinde. Bu nedenle, Helsinki Zirvesi'nde yeni hedefler belirlendi. Ticaret, iş hayatı, kamu idaresi, yurttaş-devlet ilişkileri ve eğitim başta olmak üzere, bir çok alanda bilgi toplumunun gerektirdiği altyapı hamlelerini, AB genelinde bağlayıcı bir çerçeve ve takvime oturtan "E-Europe" programı oluşturuldu. Bu doğrultuda şu hedefler oluşturuldu:

- İnternet ve mültimedya, tüm okullarda öğrencilerin doğrudan kullanımında olacak.
- Telekomünikasyon firmaları arasında rekabet artırılarak internet kullanımı ucuzlatılacak.
- Elektronik ticaretin gelişmesi için bir yasal çerçeve oluşturulacak ve firmaların İnternet üzerinden ihalelere katılmaları sağlanacak.
- Araştırmacı ve öğrencilere, hızlı İnternet kullanımı sağlanacak.
- "Smart-card" kullanımının yaygınlaşması ve ayrıca sağlık hizmetlerini de kapsamı için bir Avrupa altyapısı oluşturulacak.
- Bilgi toplumu girişimlerinde risk sermayesi olanakları arttırılacak.
- Fiziki özürlü kişilerin ihtiyaçları da karşılanacak.
- Dijital teknoloji kullanılacak.
- Yurttaşların hükümet kaynaklı bilgilere ve karar alma mekanizmalarına "on-line" katılımı sağlanacak.

Adaylık süreci ve Türkiye

1) Üyelik ortaklığı ("Accession Partnership"): Her aday ülke için hazırlanan bu belgenin ana konusu şunlardır:

- Siyasi kıstaslar, ekonomik reformlar, mevzuat uyumları ve idari yapının uyumunda öncelikler ve kısa ve orta vadeli hedefler,
- Mali/teknik yardım: Bütçe kaynakları ve uygulama araçları,
- AB Komisyonu tarafından inceleme, izleme ve denetim,

2) İnceleme ve izleme ("screening" ve "monitoring"): AB Komisyonu tarafından Türkiye'deki siyasi ve ekonomik durum ile AB müktesabı kapsamına giren tüm mevzuatlar, AB üyeliğine uyumları açısından ayrıntılı olarak incelenerek, farklılıklar, eksiklikler ve değişim gereklilikleri ortaya çıkarılacak. Türkiye bir ulusal uyum programı önererek, tam üyelik kistaslarına, her alanda hangi sürelerde ve yollarla uyacağı konularını belirleyecek. Türkiye'nin bu süreçte ilerlemesi, düzenli olarak AB Komisyonu tarafından izlenecek ve sonuçları açıklanacak.

3) Genişlemeye yönelik AB etkinlikleri (işbirliği programları, toplantılar, projeler, ...): Kamu idareleri arası teknik yardım (TAIEX), eğitim (Leonardo, Socrates), gençlik (Youth for Europe), özel sektör (Business Support Programme) gibi alanlarda bir dizi işbirliği programı ve genişlemenin sosyal diyalog, sanayi işbirliği, Ar-Ge, tarım, çevre gibi boyutlarını kapsayan ortak platformlar mevcuttur. Aday ülkeler, gerek dış politika konularında, gerekse bir çok ekonomik ve sosyal politika alanında resmi uzman, sosyo-ekonomik temsil örgütleri veya AB Bakanlar Konseyi düzeyindeki toplantılara davet ediliyorlar. Ayrıca, aday ülkeler Trans-Avrupa altyapı ağla-

rı projelerine katılabiliyor.

4) Mali işbirliği: Bu etkinliklerin başlıca mali kaynağı PHARE programıdır. PHARE yönetmeliği, yalnızca Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini kapsıyor. Bu nedenle Türkiye'nin yanısıra, Kıbrıs ve Malta'nın da bu program tarafından finansman sağlanan etkinliklerden yararlanması sorun yaratıyor. Helsinki Sonuç Bildirisi'nde yer alan "üyelik öncesi stratejinin onüç ülkeyi kapsayacak şekilde tek bir çerçeveye kavuşturulması" isteğine uygun olarak, önümüzdeki aylarda Akdenizli aday ülkelere yönelik, telafi edici düzenleme sözkonusu olabilir.

Diğer bir olasılık, Akdenizli aday ülkeler için ayrı ayrı özel düzenlemeler yapılmasıdır. Helsinki Bildirisi'nde,

üye ülkeler AB Komisyonu'ndan Türkiye'ye yönelik finansman kaynaklarını tek bir çerçevede toplanması için öneri getirmesini istiyor. Bunun sonucunda PHARE ile eşgüdümlü veya bağımsız bir şekilde uygulanabilecek bir mali işbirliği yapısı oluşacaktır. Bu paralellikte, Türkiye'ye yönelik bir mali işbirliği yapısının, ileride çeşitli aşamalarda Yunanistan veya Avrupa Parlamentosu tarafından engellenmesi olasıdır. Önemli deyişle, daha yüksek olabilir. Önümüzdeki aşama, AB Komisyonu tarafından kapsamlı bir yeni mali ve teknik işbirliği paketinin önerilmesidir.

Tablo 2

AB içi yeni aday kabul etme koşulları

1. AB içi kurumsal reformların tamamlanmış olması
2000: Hükümetlerarası Konferans
2001-02: Yeni anlaşmanın üye ülkelerce onaylanması
2. Tüm üye ülkelerin tek tek onaylaması
3. Avrupa Parlamentosu'nun onaylaması

Aday ülkenin tam üyelik için yerine getirmesi gereken koşullar

1. AB anlaşmalarının yükümlülüklerini yerine getirmek
2. Mevzuat uyumu
3. Makro-ekonomik istikrar
4. Ortak güvenlik ve dışişleri politikalarına uyum

Aday ülkenin müzakerelere başlayabilmek için uyması gereken kistaslar

1. Kopenhag siyasi kistasları: Demokrasi ve insan hakları
(AB raporlarında tanımlanıyorlar.)
2. Helsinki siyasi tanımlamaları:
 - Sınır sorunlarını komşuları ile barışçı yollardan veya Lahey Uluslararası Adalet Divanı nezdinde çözmek: 2004 yılında AB Konseyi'nin siyasi değerlendirmesine tabi.
 - Diğer aday ülkelerin tam üyelik sürecine engel teşkil etmemek. Özellikle Kıbrıs konusunda, ada içi siyasi çözüm, tam üyelik için önkoşul teşkil etmeyecek.

Adaylık sürecinde olası gelişmeler

1) Dış kaynaklı sorunlar:

- Yunanistan, sürecin ilerideki aşamalarında, Kıbrıs veya Ege sorunlarını öne sürerek, mali işbirliğini veya müzakerelerin başlamasını engelleyebilir.
- Avrupa Parlamentosu, "düşünce özgürlüğü", "ölüm cezası", "komşularla iyi ilişkiler" gibi nedenlere dayanarak, AB bütçesi üzerindeki belirleyici yetkisini, Türkiye ile mali işbirliğinin kısıtlanması yönünde kullanabilir.
- Muhafazakar çevreler Avrupa içinde, "kültürel farklılıklar", "demokrasi", "Avrupa'nın sınırları" veya "Türkiye tam üye olurken, Rusya ve Ukrayna nasıl engellenir" gibi temaları Türkiye aleyhine işleyebilir.
- Türkiye karşıtı lobiler, Avrupa'da etkin konumları sayesinde, "Kürtlere azınlık hakları", "Ermeni sorunu" ve "insan hakları" gibi konular etrafında aleyhte kampanyalar yürütebilirler.

2) İç gelişmeler:

- Reformlar: Adaylık süreci, ülkeyi tüm siyasi ve ekonomik yönleri ile AB'nin denetimine ve uluslararası kamuoyunun bilgisine açık bir konuma getiriyor. Adaylığın gerektirdiği siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmekte yaşanacak sorunlar, yalnızca bu süreci yavaşlatmayacak, aynı zamanda ülkenin ekonomik ve siyasi ortamında kriz etkisi yaratacaktır.
- Rekabet gücü çatışması: AB'ye tam üyelik süreci toplumun her kesiminde, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bir rekabet gücü çatışması yaratabilmektedir. AB üyeliği, bir tarafın bu alanlardaki konumunu güçlendirirken, diğer bir taraf üyeliği, mümkün olduğunca geciktirmekte çıkar görebilmektedir. Türkiye'nin bu kaçınılmaz ikilemi aşabilmesi, reform ve iletişim stratejilerinin başarısına bağlı olacaktır.
- Bilgi toplumu: AB içindeki en yeni ve önemli gelişmelerden olan bilgi toplumu, AB mevzuatına ve politikalarına yeni yansıyor. Hızlı ilerleyen bu konunun adaylık sürecinin gündemine resmen gelmesini beklemeden, gelişmeleri yakalamak gerekiyor.
- İletişim: Adaylık sürecinin gerektirdiği değişimler, toplumsal yaşamın birçok yönünü etkileyecektir. Bu sürecin ülke çıkarları doğrultusunda tamamlanabilmesi için gerekli yaklaşımın temel unsurları şunlardır:
 - Toplumun AB adaylığının gerektirdikleri hakkında

doğru bilgilendirilmesi.

- Devlet-yurttaş ilişkilerinde saydamlık ilkesinin egemen kılınması.
- Sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi, Avrupalı muadil kuruluşları ile ilişkilerinin gelişmesi ve etkin oldukları alanlarda siyasi karar ve yaşamın hazırlık süreçlerine dahil olmaları.
- Avrupalı muadil örgütlerine üye olan sosyo-ekonomik temsil örgütlerinin, AB'ye uyum sürecinde aktif rol üstlenmeleri.
- Özel sektörün, Avrupa standartlarında gönüllü üyeliğe tabi bir örgütlenme ile, öncü rol oynaması.

AB standartlarında özel sektör temsili

AB ülkelerinde özel sektör temsil örgütleri, makro-ekonomik, sektörel ve yerel düzeylerde örgütleniyorlar. Bu örgütlerin temsil özelliğinin olması için başlıca nitelik, gönüllü üyeliğe tabi olmalarıdır.

Ulusal düzeydeki özel sektör örgütleri, aynı zamanda AB düzeyindeki UNICE'ye kabul edildikleri takdirde, ülkelerinin iş dünyasını, AB nezdinde temsil rolünü üstlenirler. UNICE ve üyelerinin esas işlevleri, ekonomik alanı ilgilendiren politikalar ve mevzuatlar hakkında özel sektörün görüşlerinin ve uzmanlık birikimlerinin, hükümetler ve AB kurumları tarafından değerlendirilmesini sağlamaktır. UNICE'ye tam üyelik kısıtları ise şunlardır:

- Avrupa Konseyi üyesi ve AB üyeliği öngörülen ülkenin kuruluşu,
- Ulusal ekonomide temsil niteliğine sahip örgütlenme:
 - Üye ve etkinlik tabanının özel ekonomide önemli bir pay sahibi olması (asgari $\pm\%30$),
 - Üyeleri arasında ülkenin belli başlı büyük şirketleri ve dinamik orta ölçekli şirketlerinin de bulunması,
 - Sektörel ve yerel düzeydeki gönüllü işdnyası dernekleri ile organik veya pratik işbirliği,
 - Gönüllü üyeliğe tabi dernek statüsü,
 - Uzmanlık, analiz ve etkinlik gücü açısından yeterli kurumsal yapı,
 - Sanayi ve hizmet sektörlerinden şirketlerin makro-ekonomik düzeyde temsili veya işveren örgütü özelliklerinden en az biri,

e ilgisi v

...
...
...

...
...
...
...
...

...
...
...

Helsinki ...
Türkiye - AB ...
...

Avrupa ...
akla ...
...

Adaylık sürecinde olası gelişmeler

1) Dış kaynaklı sorunlar:

• Yunanistan, sürecin ilerideki aşamalarında, Kıbrıs veya Ege sorunlarını öne sürerek, mali işbirliğini veya müzakerelerin başlamasını engelleyebilir.

• Avrupa Parlamentosu, "düşünce özgürlüğü", "ölüm cezası", "komşularla iyi ilişkiler" gibi nedenlere dayanarak, AB bütçesi üzerindeki belirleyici yetkisini, Türkiye ile mali işbirliğinin kısıtlanması yönünde kullanabilir.

• Muhafazakar çevreler Avrupa içinde, "kültürel farklılıklar", "demokrasi", "Avrupa'nın sınırları" veya "Türkiye tam üye olurken, Rusya ve Ukrayna nasıl engellenir" gibi temaları Türkiye aleyhine işleyebilir.

• Türkiye karşıtı lobiler, Avrupa'da etkin konumları sayesinde, "Kürtlere azınlık hakları", "Ermeni sorunu" ve "insan hakları" gibi konular etrafında aleyhte kampanyalar yürütebilirler.

2) İç gelişmeler:

• Reformlar: Adaylık süreci, ülkeyi tüm siyasi ve ekonomik yönleri ile AB'nin denetimine ve uluslararası kamuoyunun bilgisine açık bir konuma getiriyor. Adaylığın gerektirdiği siyasi ve ekonomik reformları gerçekleştirmekte yaşanacak sorunlar, yalnızca bu süreci yaşılatmayacak, aynı zamanda ülkenin ekonomik ve siyasi ortamında kriz etkisi yaratacaktır.

• Rekabet gücü çatışması: AB'ye tam üyelik süreci toplumun her kesiminde, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda bir rekabet gücü çatışması yaratabilmektedir. AB üyeliği, bir tarafın bu alanlardaki konumunu güçlendirirken, diğer bir taraf üyeliği, mümkün olduğunca geciktirmekte çıkar görebilmektedir. Türkiye'nin bu kaçınılmaz ikilemi aşabilmesi, reform ve iletişim stratejilerinin başarısına bağlı olacaktır.

• Bilgi toplumu: AB içindeki en yeni ve önemli gelişmelerden olan bilgi toplumu, AB mevzuatına ve politikalarına yeni yansıyor. Hızlı ilerleyen bu konunun adaylık sürecinin gündemine resmen gelmesini beklemeden, gelişmeleri yakalamak gerekiyor.

• İletişim: Adaylık sürecinin gerektirdiği değişimler, toplumsal yaşamın birçok yönünü etkileyecektir. Bu sürecin ülke çıkarları doğrultusunda tamamlanabilmesi için gerekli yaklaşımın temel unsurları şunlardır:

- Toplumun AB adaylığının gerektirdikleri hakkında

doğru bilgilendirilmesi.

- Devlet-yurttaş ilişkilerinde saydamlık ilkesinin egemen kılınması.

- Sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi, Avrupalı muadil kuruluşları ile ilişkilerinin gelişmesi ve etkin oldukları alanlarda siyasi karar ve yasamanın hazırlık süreçlerine dahil olmaları.

- Avrupalı muadil örgütlerine üye olan sosyo-ekonomik temsil örgütlerinin, AB'ye uyum sürecinde aktif rol üstlenmeleri.

- Özel sektörün, Avrupa standartlarında gönüllü üyeliğe tabi bir örgütlenme ile, öncü rol oynaması.

AB standartlarında özel sektör temsili

AB ülkelerinde özel sektör temsil örgütleri, makro-ekonomik, sektörel ve yerel düzeylerde örgütleniyorlar. Bu örgütlerin temsil özelliğinin olması için başlıca nitelik, gönüllü üyeliğe tabi olmalarıdır.

Ulusal düzeydeki özel sektör örgütleri, aynı zamanda AB düzeyindeki UNICE'ye kabul edildikleri takdirde, ülkelerinin iş dünyasını, AB nezdinde temsil rolünü üstlenirler. UNICE ve üyelerinin esas işlevleri, ekonomik alanı ilgilendiren politikalar ve mevzuatlar hakkında özel sektörün görüşlerinin ve uzmanlık birikimlerinin, hükümetler ve AB kurumları tarafından değerlendirilmesini sağlamaktır. UNICE'ye tam üyelik kriterleri ise şunlardır:

• Avrupa Konseyi üyesi ve AB üyeliği öngörülen ülkenin kuruluşu,

• Ulusal ekonomide temsil niteliğine sahip örgütlenme;

- Üye ve etkinlik tabanının özel ekonomide önemli bir pay sahibi olması (asgari \pm %30),

- Üyeleri arasında ülkenin belli başlı büyük şirketleri ve dinamik orta ölçekli şirketlerinin de bulunması,

- Sektörel ve yerel düzeydeki gönüllü iş dünyası dernekleri ile organik veya pratik işbirliği,

• Gönüllü üyeliğe tabi dernek statüsü,

• Uzmanlık, analiz ve etkinlik gücü açısından yeterli kurumsal yapı,

• Sanayi ve hizmet sektörlerinden şirketlerin makro-ekonomik düzeyde temsili veya işveren örgütü özelliklerinden en az biri,

TÜSİAD, TİSK ile birlikte 1998 yılından beri UNICE'nin tam üyesidir. Kıbrıs ve Malta dışında diğer aday ülkelerin özel sektör örgütleri, henüz UNICE'ye tam üye kabul edilmediler. Onbeş AB ülkesi ve üç aday Akdenizli ülkenin (Türkiye, G.Kıbrıs ve Malta) yanısıra, İsviçre, Norveç ve İzlanda'nın özel sektör örgütleri de UNICE'nin tam üyesidir.

UNICE üyesi TÜSİAD ve TİSK'in etkinlikleri

TÜSİAD ve TİSK, UNICE üyesi olmaları nedeni ile, AB genişleme politikaları dahilindeki etkinliklerde Türk özel sektörünü temsil ediyorlar. Bu etkinliklerin başlıcaları şunlardır:

- AB politikalarına yönelik UNICE çalışma grupları: Dış ekonomik ilişkiler, DTÖ, uluslararası ticaret, para birliği, bölgesel politikalar, telekomünikasyon, enerji, eğitim, elektronik ticaret, istihdam, Ar-Ge ...

- AB mevzuatlarına yönelik UNICE çalışma grupları: Rekabet, çevre, ulaştırma, kamu alımları, hizmetler, tüketiciyi koruma, vergi...

- Genişleme Görev Birimi: AB kurumları ile Avrupa özel sektörü arasında ortak zemin sağlayan Genişleme Görev Birimi kapsamına Türkiye de dahil edilmiştir ve bir Fransız uzman raporör atanmıştır.

- AB Komisyonu genişleme forumları: Sanayi işbirliği, sosyal diyalog,

istihdam politikaları, bilgi toplumu, elektronik sanayi, ...

Bu çalışmalarda, ihtisas alanlarına göre, Türk sektör örgütlerinin ve şirketlerin uzmanları görevlendiriliyor. Çalışmalara katılımın koordinasyonu, TÜSİAD Genel Sekreterliği ve Brüksel Temsilciliği tarafından yapılıyor. AB ve UNICE'nin özel sektöre yönelik veya özel sektör katılımını öngören çalışmalarına katılan uzmanlar, TÜSİAD'ın ilgili çalışma grubu/komisyonuna ya da bağlı olduğu sektör temsil kuruluşuna rapor veriyorlar. TÜSİAD, Ankara irtibat yapısı bir temsilcilığe dönüştürülmeye başlandı. Bu temsilciliğin başlıca görevi, AB ile uyum sürecinde özel sektör çalışmalarına katkıda bulunmak olarak saptandı.

Sonuç olarak, Helsinki sonrası AB adaylığı sürecinde Türk özel sektörüne çok önemli bir öncü rol düşüyor. Çünkü, bu sürecin gerektirdiği siyasi, ekonomik, toplumsal ve yasal değişikliklerin tamamı özel sektörü doğrudan etkileyeceği gibi, özel sektörün desteği olmaksızın başarıya ulaşmaları da olası gözüküyor.

Bu dönemde Avrupa standartlarında temsil yapısı, uzmanlık, kamuoyu desteği ve dış tanıtımın anahtar etkenler olacağı rahatlıkla söylenebilir.

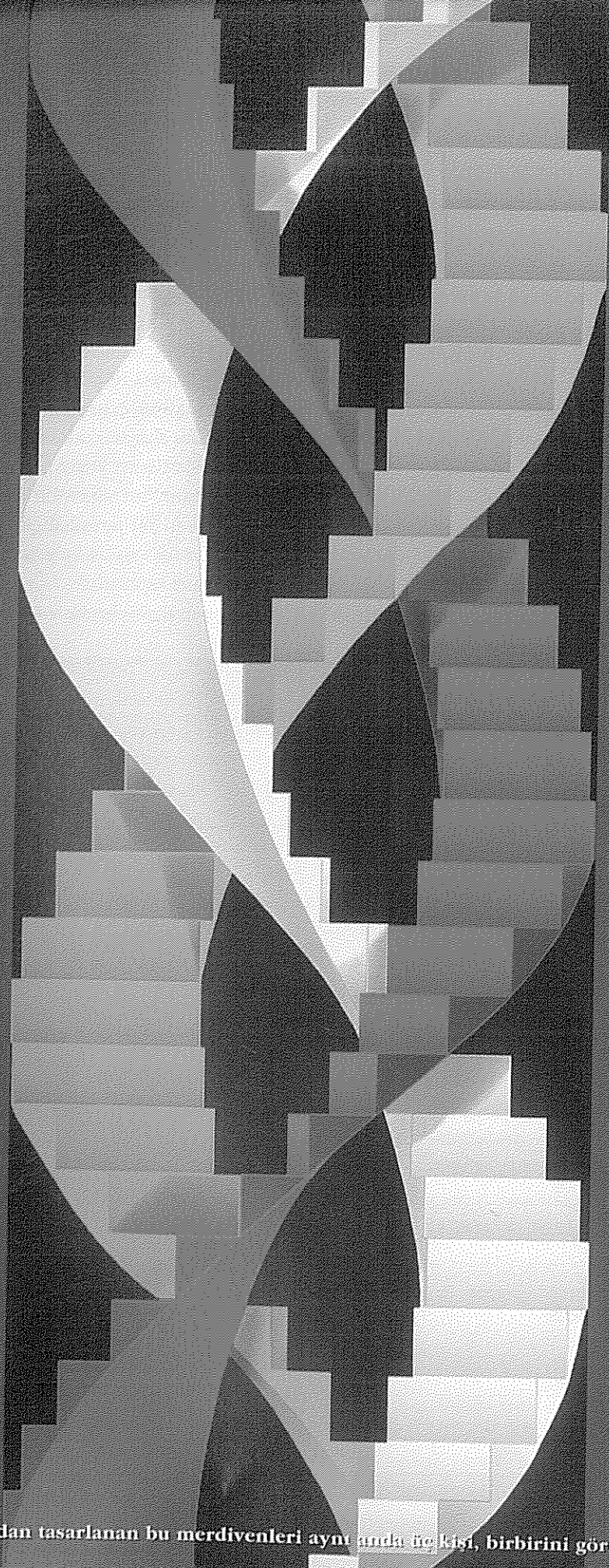
Bu dönemde Avrupa standartlarında temsil yapısı, uzmanlık, kamuoyu desteği ve dış tanıtımın anahtar etkenler olacağı rahatlıkla söylenebilir.

Dr. Bahadır Kaleağası
TÜSİAD
Brüksel Temsilcisi

Tablo 3

Türk Sektör Ekonomik Örgütlerinin AB ile İlişkileri

TÜSİAD TİSK	→	UNICE Avrupa Sanayi ve İşveren Konfederasyonları Birliği (Avrupa özel sektörü temsilcisi olarak, AB tarafından ekonomik partner ve DTÖ çerçevesinde tanınmaktadır.)
TÜRK-İŞ DİSK, HAK-İŞ	→	ETUC Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (AB tarafından sosyo-ekonomik partner olarak resmen tanınmaktadır.)
Sektör temsil örgütleri (TGSD, TKSD, TMB, TESİD, TBB, TÇMB)	→	Avrupa Sektör Örgütleri Federasyonları (Gönüllü üyeliğe tabi ve UNICE ile işbirliği içinde sektör temsil örgütleri)
TESK	→	UEAPME Avrupa KOBİ Dernekleri Birliği
TOBB	→	UEROCHAMBERS
TÜGİAD	→	YES FOR EUROPE Avrupa İçin Genç Girişimciler Derneği

Mimar Sinan tarafından tasarlanan bu merdivenleri aynı anda iki kişi, birbirini görmeden kullanabilir.

TEB müşterileri hedeflerine özel yollardan ulaşabilir.

TEB kendine özgü bankacılık anlayışıyla, sahip olduğu uzmanlık ve bilgi birikimini bütün müşterileriyle paylaşır. Kurumsal bankacılık, ticari bankacılık, özel bankacılık, bireysel bankacılık, internet bankacılığı... TEB müşterilerinin yararlandığı hizmetleri genel bankacılık terimleriyle anlatmak yetersiz kalır. TEB müşterileri hedeflerine özel yollardan ulaşır.

TÜRK EKONOMİ BANKASI

Avrupalı deyince akla gelenler*

Barlas Tolan - Nazlı Ökten - Buket Türkmen

1916 yılında, bir yayımevinin sahibi ve birçok kitabın yazarı olan Tüccarzade İbrahim Efendi, Avrupalılaşmak adlı eserinde şöyle yazıyordu:

"Bundan böyle eski tutumlarımızla, Asyalılığımızla, Doğulu hayat tarzımızla bu gemimizi yürütemeyiz. Hiç boşa inat etmeyelim. Eski medeniyetlerin kalıntı ve harabeleri, ihtişamlı mazimizin güzide anıları bizi bugünkü sefil hayattan ve yenilgilerden kesinlikle kurtaramaz. Büyük, küçük hepimiz itiraf etmeliyiz ki, Balkan Savaşı'nda yenilen ve hezimete uğrayan ordu ve donanmamız değil, kokuşmuş, bozulmuş toplumsal hayatımız, 'Doğululuğumuz'dur."

Türkiye'de Batılılaşma ve Avrupalılaşma konusundaki savlar, başlangıçtan beri bir başarısızlık söylemiyle damgalanmıştır. Birçok Batı-dışı ülke için olduğu gibi Türkiye için de bunun anlamı, kendisine güven üzerine değil, hayal kırıklığı üzerine kurulu bir modernleşme projesi anlamına gelmektedir. Tarihsel bir başarısızlık sonucu bozulmaya uğramış bu benlik imgesi, farklı mekanizmalarla farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bundan birkaç yıl önce bir grup polis memuru "Kahrolsun insan hakları" sloganıyla gösteri yaptıklarında Türk kamuoyunun bu olayı pek de şaşkınlıkla karşıladığı söylenemez. Açıkça ifade edilmese de bu sloganda, yabancı değer ve normların, ülkeyi uluslararası siyasette güçsüz kılmak amacıyla Türkiye'ye dayatılmasına gösterilen tepkinin dile getirildiği düşünülmüyordu.

Bu tür bir yabancılaşmaya sebep ne olabilir? Demokrasinin işleyişi için verili olması gereken en temel normları bu denli dışlamanın meşruiyeti, nasıl

kurgulanır? Bir kimlik bir başka kimliğin aynasında, ona cevap ya da tepki olarak nasıl inşa edilir? Kimliğin, bir hazineyi topraktan çıkarırcasına ortaya konan bir şey olmadığını, bir tür keşif ve üretim gerektirdiğini ortaya koyan görüşe göre özne, kendi yeterliliklerini ortaya çıkarmak için bir çaba içindedir. "Bu açılımı anlamak için söylem biçimlerine bakmamız gerekir" diyor Ricoeur: Öznenin kendisi ve başkaları (ötekiler) üzerine söylediği sözler üzerinde yoğunlaşmak gerek.⁽¹⁾

Öncelikle araştırmamızın yapıldığı dönemi kaba hatlarıyla ortaya koymaya çalışalım. Türkiye'de siyasal merkez, 20. yüzyılın son çeyreğinde, o güne değin siyasal sistemin marjlarında bulunan "ötekiler"le yüzleşmek durumunda kalmıştır. 1970'li yıllarda sağ-sol kavramlarıyla tanımlanan toplumsal kutuplaşma, 1980 yılındaki askeri müdahale sonucu yaşanan depolitizasyon süreci karşısında gerilerken, 1990'lı yıllar kimileri tarafından "bastırılmış olanın geri dönüşü", kimileri tarafından "sivil toplumun yükselişi" olarak tanımlanan gelişmelere tanık oldu. Güneydoğu ya da Kürt sorunu ve İslamcı siyasal hareketlerin yükselişi bu döneme damgasını vuran iki önemli hadiseydi. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girişi hakkındaki tartışmalarda bu iki hadisenin çok önemli bir yer tutması tesadüf değildir. Bunlardan birincisi, Batı'da çerçevesi çizilen insan hakları sorununun ağırlığını artırırken, ikincisi ise, Türkiye'nin kozlarından biri olarak sunulmaktadır: Avrupa Birliği'nin, Ortadoğu ile arasındaki sınırı oluşturan bir ülkede, laik bir cumhuriyeti desteklemekten vazgeçemeyeceği görüşü ileri sürülmektedir.

*Bu yazı, 1997-1998 yılları arasında Prof. Dr. B.Tolan, H.Tufan, N.Ökten, B.Türkmen, Ö.Danacı ve Yard. Doç. J.Minibaş tarafından, Galatasaray Eğitim Vakfı'nın desteklediği bir araştırmanın sonuçlarından derlenmiştir. Araştırma, "Türkiye'den Dünyaya Bir Bakış" adıyla Nisan 1999'da G.Ü. Yayınlarından çıkmıştır.

Avrupalı davranış kodları ile geleneğin eklenmesi Türk toplumunda iki kategori insanın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır: Araştırmamızdan da ortaya çıkan, insanların imgelemlerinde iki Türkiye'nin olduğudur. Bu ikiliğin gerçekte var olup-olmaması değil, insanların algı dünyalarını yönlendirmesi önemlidir. Nüfusun bir kısmı Öteki'ni Avrupalı'da değil, kendinden farklı yaşayan Türkler'de görür ve kendini Avrupalı kabul eder. Öte taraftan aynı ikilik, alt sosyal kategorilerin kendilerini "Avrupalı gibi Türkler" diye tanımladıkları bir kategoriye karşı konumlandıklarında da ortaya çıkar. Bu durumda Türkler'in bir kısmı için Öteki'nin sınırı Avrupa ülkelerinden değil, Türkiye'nin batısında yer alan büyük şehirlerdeki üst sosyal kategorilerin yaşadıkları semtlerden geçer.

Bu iki Türkiye'nin bugün ortaya çıkışı, tarihsel sebeplerin olduğu kadar, son yıllarda yaşanan dönüşümlerin de bir sonucudur bize göre. Bu dönüşümlerin sonucunda, Batılı modernleşme modelleri, yine Batı'nın maruz kaldığı eleştiriler sonucunda sarsıntıya uğramış, bu modernliğin doğal dengesi ve insan düşüncesindeki ettiği tahrip ettiği oranda, kültürel bir tektipleşmeyi de getirdiği düşüncelerinden hareketle, alternatif toplumsal gelişme modelleri üzerine tartışmalar başlamıştır. Bu durum, Avrupa'yı kültürel bir model olarak kabul etmiş batı-dışı toplumlar üzerinde de sarsıcı bir etki yaparken, kendini modele uygunlukla tanımlayan bazı sosyal kategorilerde ise daha da fazla olarak bir kimlik krizine yol açmıştır. Çünkü artık model de sarsılmaktadır. Aslında bütün bunlar, Avrupa ile sürekli olarak ulusal düzeyde hayranlık ve çatışmanın bir arada yaşandığı gergin ilişkinin bireylere yansımalarıdır.

Araştırmamız bu gerilimli ilişkinin ortaya çıkmasında bize yardımcı oldu. Birbirini tamamlayan iki bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümü, Türkiye'nin temsili niteliği olan kır ve kentsel bölgelerinde yüzüze yapılan 1500 kişilik anket çalışmasından oluşuyor. İkinci bölüm ise, 35 kişi ile derinlemesine görüşmeler ve çeşitli sosyal kategorilerden gruplarla gerçekleştirilmiş altı grup tartışmasını içeriyor.

Türkler kendilerini nasıl görüyorlar?

Araştırmanın bu bölümünde, Türklerin kendilerini na-

sıl gördüklerini ve bu kimlik tanımlarında Avrupalıların onları nasıl tanımladıklarına ilişkin kanaatlerinin etkisini ölçmeye çalıştık. Tahmin edilebileceği gibi, görüşülen kişilerden spontan olarak Türkleri tanımlamaları istendiğinde olumlu özellikler ön plana çıkıyor: misafirperver (%57), saf ve iyi niyetli (%46), yardımsever (%39), sıcakkanlı ve sempatik (%35). "Muhafazakar" niteliği de, olumlu veya olumsuz bir anlam atfedilmeden söyleniyor.

Kalitatif bölümde ise, Türkler'in kendilerine kantitatif bölümde olduğundan daha fazla olarak olumsuz özellikler atfettikleri, ancak hemen bunu bir sebeple ilişkilendirdikleri görülüyor. Bu durum, derinlemesine görüşmede görüşmecisi ve görüşülen arasında doğan güven ilişkisiyle açıklanabilir. Bu olumsuz özellikler arasında "cahil" en fazla söylenen özelliiktir.

Türkler'in çoğunluğu, toplumları hakkında düşündüklerinin kendileri için de geçerli olduğunu ifade ediyorlar (%80). Burada bireysel kimlik ile ulusal kimlik arasında bir paralellikten söz etmek mümkün. Ama eğitime göre cevapları karşılaştırdığımızda, üniversite mezunlarının daha düşük eğitim seviyesindeki'lere göre daha fazla (Türkler'e) olumsuz özellik atfettikleri ve kendilerini toplumun dışında gördükleri ortaya çıkıyor. Bu kategori tarafından Türkler'e genelde atfedilen özellikler "barbar, kaba ve pis"tir. Kendileri ise Türkler'in genelini yansıtmayan bir çevrede yaşadıklarını söyleyerek, kendilerini bu nitelilerin dışında görüyorlar.

Spontan olarak verilen cevaplarda Türk kimliğinin tanımında dine oldukça az referans veriliyor. Ama hatırlatmalı sorulara verilen cevaplarda, %69'u, "Türkler'in olumlu özelliklerinin İslam'dan kaynaklandığını" düşünüyorlar.⁽¹⁾ Türkler'in geri kalmasının sebebinin İslam olduğunu onaylayanların oranı ise oldukça az.

"Sizce Avrupalılar Türkler'i nasıl görüyor?" diye sorulduğunda ise, "misafirperverlik" en fazla söylenen niteliktir. Bu niteliğin ardından, "barbar" ve "cahil" tanımlamaları geliyor. Üniversite mezunlarına baktığımızda ise en fazla söylenen özelliğin "barbar" olduğu, "misafirperver" özelliğinin ise bundan sonra geldiği gözlemlenmektedir. Bu bölümde söylenen

⁽¹⁾ Spontan olarak verilen cevaplar, soru formunda hiçbir yönlendirme olmaksızın, görüşülenin o anda aklına gelen sıfatları sıralamasıyla elde edilir. Hatırlatmalı sorularda ise, özellikler tek tek sıralanarak bireylerin bunlara olumlu veya olumsuz cevap vermeleri beklenir.

özellikler genellikle olumsuz özelliklerdir. Ama genelde bu durumun Avrupalılar'ın Türkler ile yaşadıkları deneyimlerin değil, önyargılarının sonucu olduğu söylenebilir.

Bütün sosyal kategorilerde Avrupalılar için en çok söylenen nitelikler ise "çalışkan" (%70), "kurallara aşırı bağlı"(%31), "ileri görüşlü" (%29) ve "disiplinli" olarak sıralanıyor (%28). (Tablo 1)

Bu bölümde fark edilen özellik, Türkler, Avrupalılar'ın kamusal alanda görülen özelliklerini olumlu olarak tanımlarken, özel alana yönelik olanları ise, olumsuz olarak anmaktadır. Mesela Avrupalılar'ın çoğu, aile bağlarının zayıf olduğunu (%40 tamamen katılanlar; %24 kısmen katılanlar), büyük bir çoğunluğu ise onların "ahlaken yozlaşmış" olduklarını düşünüyorlar (doğrudan cevap %20; hatırlatmalı cevap %61.5). Kadın ve erkek arasındaki

ayrımına baktığımızda ise, kadınların Avrupalılara daha olumlu özellikler affettiklerini, erkeklerin ise daha eleştirel yaklaştıkları gözlemleniyor (erkeklerin %22'si ile kadınların, %19'u Avrupalılar'ın ahlaken yozlaşmış olduklarını spontan olarak belirtiyor. Hatırlatmalı sorulduğunda ise kadınların %35'i ve erkeklerin

%45'i bu soruya olumlu cevap veriyorlar). Kamusal alanı ilgilendiren niteliklere baktığımızda ise, Avrupalılar disiplinli (%27 spontan, %78.6 hatırlatmalı), kurallara bağlı (%30.6 spontan ve %75.3 hatırlatmalı) olarak görülüyor.

Türkler'in gözünde Avrupalılar'ın insanlararası

ilişkide olumlu özellikleri, açık sözlü ve içten olmaları ve robot gibi olmamalarıdır. Buradan da, genel geçer kanaatin aksine, Türklerin gözünde disiplinli ve çalışkan olmanın, robot gibi olmayla aynı anlama gelmediğini çıkarsamak mümkün. Yine özel hayatta Avrupalılar geleneklerine bağlı görülüyorlar. Her ne kadar kantitatif araştırma kapsamında bir değer yargısı verilmeden belirtile de, kalitatif araştırmadan ortaya çıkan, geleneklerine bağlı olmanın, Türk toplumunu Avrupalılardan üstün kılan bir olgu olmasıdır. Bu durumda yine Avrupalı yaşam biçimi özel hayat bağlamında benimsenmeyen bir model olarak ortaya çıkıyor. Bütün bunlar, sosyal kategori ve cinsiyet ayrımı olmaksızın, genelde bütün kategorileri kapsayan eğilimler. Yalnızca çok belirgin olan bir durum, "insanlararası ilişkiler" kapsamında Avrupalılar'a yapılan olumsuz atıf-

Özellik	Genel %	Avrupalı ile tanışım %	Arkadaşlık ettim %	Hiç tanışmadım %
Çalışkan	70	67	68	72
Kurallara aşırı bağlı	31	38	30	28
İleri görüşlü	29	27	24	29
Disiplinli	28	33	27	25
Bakımlı	23	26	25	22
Bakımsız	21	22	25	19
Ahlaken yozlaşmış	20	20	18	21
Açık sözlü	17	17	21	17
Benel	16	18	15	15
Sempatik	13	15	14	11
İçten pazarlıklı	11	11	12	11
Birinci	10	14	12	8
Robot gibi	8	9	8	7
Geleneklerine bağlı	7	7	8	6
Sevimsiz	6	4	8	6
Önyargılı	5	7	5	5
Muhafazakar	5	4	5	5
Dindar	4	5	4	4
Dar görüşlü	3	3	4	3
Kültürlü-egitimli	2	3	3	2
İyi	2	2	1	3
Diğer (...)				
CY/FY	4	2	2	6
Toplam C	5188	1331	697	3160
Baz	1498	360	192	946

rupalı yaşam biçimi özel hayat bağlamında benimsenmeyen bir model olarak ortaya çıkıyor. Bütün bunlar, sosyal kategori ve cinsiyet ayrımı olmaksızın, genelde bütün kategorileri kapsayan eğilimler. Yalnızca çok belirgin olan bir durum, "insanlararası ilişkiler" kapsamında Avrupalılar'a yapılan olumsuz atıf-

larda, erkeklerin kadınlara oranla her zaman daha önde olmasıdır.

Kadının toplumdaki yerine bakış da Türkler'in Avrupa'ya bakışını belirleyen önemli bir faktör. Avrupalı kadına bakış alt sosyal kategorilerin erkeklerince namus üzerinden, üst kategorilerce ise özgürlük atıfları üzerinden yapıyor. Her iki kategoride kadınlarda ağırlıkla görülen ise, kadının kamusal hayattaki görünürlüğüne özgürlük niteliğinin atfedilmesidir. Kahveye (cafeye) gitmek, çalışmak, sokakta dolaşmak, gezmek, açık giyinmek, kendi ayakları üzerinde durmak, bu özgürlük ve bağımsızlık alanının söze dökülen göstergeleri olarak ortaya çıkıyor. Özellikle de alt sosyal kategorilerin kadınları, kendilerinin yapamadıkları bütün bu "sosyal yaşam" göstergelerini Avrupalı kadına atfediyor. eğer Avrupalılığa bir özenme olacaksa, bu nokta üzerinden olacağını ya söylüyorlar. Üstelik, kendi erkeklerinde görmedikleri bir saygının bu kadınlara erkekleri tarafından gösterilmesinin de üzerinde duran kadınlar, bu farklılığı o kadınların bağımsızlığına bağlıyorlar. (İstanbul, Karma Kadın Grup Tartışması)

Alt sosyal kategorilerde özel olarak, Avrupalı kadına atfedilen açık olma (giyim), rahat olma, kahveye ve gezmeye gitme (sokakta görünürlük) ve çalışma gibi özellikler, onlar için Öteki Türkiye olan üst sosyal kategorilerden "okumuş" kadınlara da atfediliyor. Bu da daha önce yaptığımız "iki Türkiye" tespitimizi doğrular niteliktedir.

Erkeklerin geneli ise, Avrupalı kadın ile özgürlüğü bağdaştırırken alt kategorilerdekiler buna olumlu bakmaktan ziyade, daha çok bir durum tespiti yapıyor: Bizim kadınlarımızın fedakarlığı, sıcaklığı ve bağlı-

ğundan olumlu bir şekilde bahsederek, Türk kadını Avrupalı kadınlara tercih ettikleri işaret ediliyor.

Batılılaşmanın getirdiği ikilem:

Avrupa "öteki" mi, biz mi?

Türkiye gibi ülkelerde Batı'ya bakış bir ikilemi barındırıyor. Bir yandan milli kimlik tanımında Batı, gündelik hayattan kurumlarına, düşünsel hayatına kadar taklit edilmesi ve uyarlanması gereken bir model olarak ortaya konurken, bir yandan da kolektif bilinçten silinmeyen daha aşağı statüdeki "gayri müslim" tanımı ile desteklenen bir olumsuzluk içeriyor. Bu tanımın içerisinde Avrupa'nın Hristiyan kültürü ile iç içe algılanıyor. Bu algılama biçiminin tarihsel bir arka planının olduğunu söylemek mümkünse de, bütünüyle bu arka planla açıklamak eksik olur. Bu algıyı günümüzde de destekleyen gelişmeler, Avrupa ülkelerinde ya-

şanan göçmen sorunu ve söz konusu ülkelerin bu soruna verdikleri cevaplardır. Bunlar, medya ve başka iletişim organlarıyla olduğu kadar, ülkemizde birinci elden tanıklıklarla da kitlelere yayılabiliyor. Bütün bunların, Avrupa Birliği'ne girmeye çalışan tek nüfuslu ülke olan Türkiye'nin yıllarca sonuçsuz kalan girişimleri sonucunda, bir çeşit "aşağılanma duygusu" yaşamasıyla da ilgisi vardır. Özellikle de medya tarafından yayılan Avrupa'nın Türkiye'yi Müslüman olduğu için dışladığı ve bir "Hristiyan kulübü" olduğu düşüncesinin buradaki etkisini kuşkusuz hesaba katmak gerekir.

Bu konuda kantitatif araştırmamızda, Türklerin çoğunluğunun, sosyal kategori ayrımı olmaksızın, Avrupa kültürünü Hristiyan kültürü ile bağdaştırdıklarını

Tablo 2

Avrupa'nın Türkiye'den ileri olduğu konular

İleri olan özellik	Genel	Eğitimsiz	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite
Ekonomik gelişmişlik düzeyi	%33	%33	%16	%31	%32	%34
İnsan hakları	%26	%28	%12	%26	%24	%22
Yaşam standardı	%13	%11	%6	%16	%17	%14
Sosyal haklar	%9	%10	%4	%10	%10	%9
İnsanların daha bilinçli olması	%5	%4	%5	%4	%5	%6
Sosyal hizmetler	%5	%4	%4	%5	%5	%8
Toplam %	100	100	100	100	100	100
Toplam C	1496	289	741	126	245	95
Baz	1496	289	741	126	245	95

tespit ettik. Ancak bu tanım, Avrupalı'nın "gayrimüslim" ile özdeşleştirilmesinin sonucu gibi görünmüyor. Sosyo-ekonomik ve cinsel farklılıklar olmaksızın, Türkler'in %70'i Avrupalılar'ın dindar olmadıklarını düşünüyor. Demek ki, Avrupa'nın, Hıristiyan kulübü olarak algılanması, din ile ilgili olmaktan çok, kültürel bir durumdur. Ancak, geleneklerine bağlı olmayan bir Avrupalı imgesi de bu araştırmadan çıkıyor. Bu ise, kültürel farklılığın, modern yaşama biçimine sızmış bir farklılık olarak algılandığını gösteriyor. Yani Türkler için Avrupalılar'ın Hıristiyan olmaları, o toplumlarda dinin, hayatı, yaşama biçimini etkilemesi demek olmasa da, bu din modern yaşamın ve dünya görüşünün içine sızmış kültürel bir belirleyici ve arka plan olduğu için önemlidir.

Anketin başından itibaren bütüncül bir Avrupa imgesi ön-kabülünden yola çıkan sorulara cevap veren denekler (bazen bu yönde itiraz etseler bile), bu bütüncüllüğü sorgulamalarına izin veren bir önermeye çoğunlukla katılıyorlar. Üstelik, Güney Avrupalı-Kuzey Avrupalı ayrımına da, (kuvvetle desteklemeseler bile) onay vererek, Güney Avrupalı insanın, Türk insanına daha yakın olduğunu belirtiyorlar.

Ayrıca Avrupa'nın, örneğin Avrupa Birliği ile çizilen sınırlarının Türk insanının bakışında fazla kabul görmediği de, "Avrupa deyince aklınıza hangi ülkeler geliyor?" sorusuna verilen yanıtlardan ortaya çıkıyor. Bu cevaplara göre özellikle Yunanistan, pek Avrupalı değil. Buna mukabil, Almanya, İngiltere,

Fransa akla gelen ilk ülkeler. ABD de % 15 gibi yüksek bir oranda Avrupa ülkeleri arasında sayılıyor. ABD'nin de sayılması bize, Avrupa imgesi ile Batı imgesinin Türk insanının kafasında çakiştığını ispat

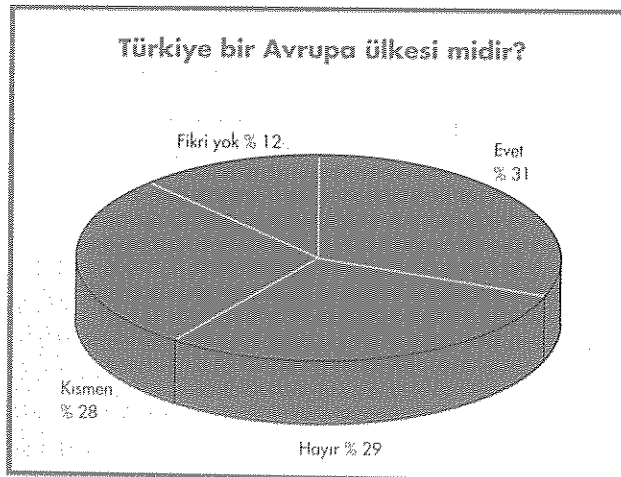
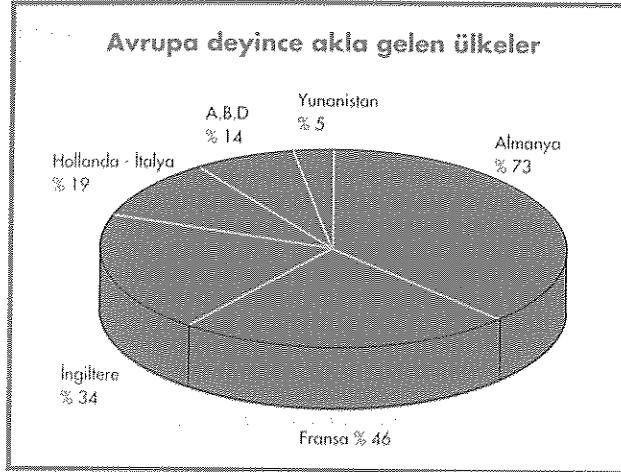
eden ya da yukarıda da belirtildiği üzere Avrupa'yı görece bütüncül bir "Hıristiyan Batı" ile özdeşleştiren bir kanaati, hatta kanaatin de ötesinde bir "stereotip"ı vurgulayan önemli bir veri. Yani Türkler'e göre Avrupa, sosyal, ekonomik, hatta coğrafi olmaktan çok, kültürel bir mekan.

Türkler'in Avrupalılar'a bakışından hareketle yapılabilecek en çarpıcı tespit, bu bakışın, Türk insanının kafasındaki kamusal alan-özel alan ayrımının netliğini ve bu netlikten doğan çelişkiyi ortaya çıkarmasıdır. Kamusal alanda Batı ve Avrupa takdirle karşılanan davranış kodlarının adresi olurken, Batılı insan da bu anlamda kamusal alandaki örnek model haline geliyor. Özel alanda ise gelenek, namus ve insanlararası ilişkiler üzerinden tanımlanan bir üstünlük, Türk insanının Batı'ya ve Avrupa'ya bakışındaki ikilemin ortaya çıkmasını sağlayan unsur olarak öne çıkıyor.

Ayrıca kadına bakışta daha da belirgin olarak ortaya çıkan 'İki Türkiye'nin varlığı yine kendini Avrupa'ya bakışta gösteriyor. Türkler'in bir kısmının Avrupa ile özdeşleştiği ve özdeşleştirildiği bu ayrım, bazen

"Öteki" tanımı Türkiye içindekine gönderme yoluyla da yapıyor.

Ayrıca modern Avrupa kültürünün Hıristiyan kültürü ile içiçe geçmiş biçimde algılanması da oldukça

önemli bir tespit olarak gözükmüyor. Bu durum her ne kadar tarihsel arka plandan kaynaklansa da, Türkiye'nin AB'ne giriş çabaları karşısında bazı Avrupalı politikacıların da söze döktükleri benzer görüşlerin medyadan halka yansımalarının bir sonucu olarak da algılanmalı.

Yine önemli bulunan bir tespit, Avrupa'nın, coğrafi sınırlarının "Batı" imgesi ile örtüşmesidir: ABD'nin bazı kişilerce bir Avrupa ülkesi olarak görülmesi buna işarettir. Bu durumda, Avrupa deyince bunun aslında Türk batılılaşma projesinden bağımsız olarak algılanamayacağı, "medenî ülkeler seviyesi" ile beraber algılanacağını belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu, resmî söylemin sivil imgeleme yerleştiğini göstermesi açısından önemlidir.

Avrupa Birliği ve Türkiye

AB'nin Türkiye açısından nasıl algılandığı konusunda ki ilk başlık, Türkiye'nin dahil olabileceği olası ittifakları içeriyor. Türki Cumhuriyetler, A.B.D ve Müslüman ülkelerle karşılaştırıldığında AB tercih ediliyor. Eğitim düzeyi artıktıkça bu konuda kaygılar gözlemleniyor. Üniversite mezunları kategorisinde Türkiye'yi bir Avrupa ülkesi olarak görme eğilimi diğer kategorilere göre daha düşüktür. Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olmadığını düşünenler açısından bunun en önemli nedeni ekonomik durumun kötü oluşudur. Türkiye'nin kısmen bir Avrupa ülkesi olduğunu düşünenlerin %15'i için din farklılığı önemli bir etken; Türkiye'nin bir Avrupa ülkesi olmadığını düşünenlerde bu sayı %29'u buluyor. İlk grup için eğitim eksikliği çok daha önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor.

Görüşülenlerin tümünün %37'si için AB'nin Türkiye'yi kabul etmemesindeki en önemli neden din olarak görülüyor. Ekonomik etkenler ikinci sırayı alıyor. Türkiye AB'ne girdiği takdirde doğacak serbest dolaşım hakkında nasıl faydalanılacağı sorulduğunda

cinsiyet farkı öne çıkıyor. Erkekler bu haktan çalışma amacıyla faydalanmak isterken, kadınlar, eğitim seçeneğini ön plana çıkarıyorlar. Türkiye'de AB'ne girişin sağladığı haklar arasında serbest dolaşım hakkı ayrı bir önem taşıyor. Turistik nedenlerle bile olsa bir Avrupa ülkesine gitmek isteyen yurttaşların her seferinde vize kuyrukları ve konsolosluk duvarlarıyla karşı karşıya kalmaları güçlü bir dışlanma duygusunu besliyor. (Tablo 3)

Görüşülen kişilere en çok hangi ülkede yaşamak isteyebilecekleri sorulduğunda %28 ile ABD başta geliyor. Onu Almanya (%18), Fransa (%10) ve İngiltere (%8) izliyor. Gelir düzeyi ve eğitim açısından daha aşağı kesimler için Almanya en çok belirtilen seçenek olarak karşımıza çıkıyor. Derinlemesine görüşmelerde de ortaya çıkan bu eğilim Almanya'daki Türk cemaatinin varlığı sayesinde yabancılik hissini daha az

yaşanacağı düşüncesiyle ne çıkıyor. Almanya aynı zamanda Avrupa ülkeleri arasında en güçlüsü olarak görülüyor; İngiltere, Alman-

ya'nın oldukça arkasından geliyor.

Araştırmanın AB ile ilgili bölümünde spontan verilen cevaplarla hatırlatmalı cevaplar arasındaki farklar bilgi eksikliğinden ya da kararsızlıktan kaynaklanıyor gibi görünmekte. AB'nin olumlu ya da olumsuz etkilerinin gerçek bir tartışma ortamında incelenmekten çok, siyasal bir tavır olarak algılanmasının bu konuda etkili olduğu söylenebilir.

Prof. Dr. Barlas Tolan
G.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

Dr. Nazlı Ökten
G.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Dr. Buket Türkmen
G.Ü. Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

Dipnot:
1- RICOEUR Paul, *Soi-même comme un autre*, Editions du Seuil, Paris 1990

Turizm		Çalışma		Yerleşme		Eğitim		Diğer	
Kendi	Başkası	Kendi	Başkası	Kendi	Başkası	Kendi	Başkası	Kendi	Başkası
%33	%9	%29	%68	%6	%14	%9	%4	%5	%5

Avrupa'dan Türkiye fotoğrafı

On yıllık karamsarlığın sonu

Zafer Yörük

ABD yönetiminin en önemli Ortadoğu-Türkiye danışmanı Graham E. Fuller, 1993 tarihli bir yazısında Türkiye'nin 2000 yılı eşiğindeki yönelimleri üzerine şu senaryoları geliştirdiyordu: "Türkiye, Avrupa, AB ve diğer Avrupa kurumlarıyla daha yakın bir entegrasyon arayışında geri çevrilir; ekonomik koşulların kötüleşmesi, Türkiye yönetimini, bu gidişattan Batı'yı sorumlu tutan daha radikal politikalara sürükler; Yunanistan'la gerginleşen ilişkiler Türkiye'yi Avrupa'dan iyice uzaklaştırır; Azerbaycan-Ermenistan çatışmasında, Türkiye tarafsız duruşundan vazgeçerek Azerbaycan yanında çatışmaya dahil olur; Kürt sorusunda artan bir derinleşme, Batı'nın Körfez Savaşı sırasında Kürt milliyetçiliğini ateşleyip sonra da Türkiye'ye karşı döndüğü yolundaki popüler Türk bakışını güçlendirir ve gerek milliyetçi gerekse İslamcı aşırı eğilimlerin önünü açar; köktenci İslam, laik milliyetçilikle olan tarihsel anlaşmazlığını bir yana bırakıp milliyetçi bloku güçlendirir ve yönetimi daha Batı-karşıtı bir konuma sürükler."⁽¹⁾

Fuller'in bu tahminlerden çıkardığı sonuçlar ise oldukça karamsardı: "Batılı bakış açısından en olumsuz gelişme, hayal kırıklığı içindeki bir Türkiye'nin etnik şovenizmle malul maceracı bir Türk milliyetçiliği yönüne sürüklenerek, bölgede çok daha az ılımlı bir devlete dönüşmesi olacaktır."⁽²⁾ Fuller'in Türkiye 2000 üzerine çizdiği tek tablo, yukarıdaki olmamakla birlikte, makalenin bütünü, bu karanlık senaryonun hayata geçmesini engelleme yolunda genel olarak Batı'nın ve özellikle de ABD'nin alması gereken önlemler üzerine kuruluydu.

Aynı kitaptaki bir başka makalede ise Ian O. Lesser Türkiye'nin, Doğu ile Batı arasında bir köprü

mü yoksa bir engel mi olduğunu sorguluyordu: "Türkiye'nin kurumsal anlamda Avrupa'ya katılması, yani Avrupa Birliği'ne (...) tam üyeliği ihtimali oldukça zayıf. (...) Bugünkü tartışmanın en önemli eksenini, tam üyeliğin muhtemel siyasal ve stratejik sonuçlarından ve bunun yanında bir garip kültürel sorudan oluşmakta: Avrupa tanımlanmalı mı? Tanımlanırsa nasıl tanımlanmalı? Birçok Avrupalı için temel sorun, Avrupa 57 milyonluk bir İslam ülkesini kucaklayabilir mi, hatta kucaklamalı mıdır, sorusunda saklıdır. Bu sorun, Batı Avrupa'da, çoğunluğu Türkiyeli ve Kuzey Afrikalı Müslüman göçmenlere yönelmiş olan hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığının yükseldiği bir zamanda ortaya çıkıyor. Avrupa düşünüşünde, tamamiyle coğrafi temellerde bile Türklerin Avrupa kıtasındaki ayağı, Anadolu Türkiye'si'nin siyasal ve ekonomik ağırlığı yanında cılız kalıyor. Eski Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz'ın 'Avrupa Boğazları'ndan aşağı çizilmiş bir çizgi değil, bir düşünce tarzıdır' yorumu, Türkiye seçkinlerinin yaklaşımının doğru bir ifadesi; birçok Avrupalı bu ifadeye katılmakla birlikte, kültürel farklılıklar sorununa geri dönecektir."⁽³⁾

Lesser'in vardığı sonuçlar, Fuller'inkinden daha kesin bir karamsarlık arz ediyordu. Şöyle ki, Lesser'e göre Türkiye, Avrupa dışında yer alacak, dahası Avrupa'ya dahil olma beklentisi de zayıf bir ihtimal olarak kalacaktı. Her iki yazarın da ABD'ye yönelik önerileri; giderek Avrupa'dan daha çok izole olacağına kesin gözüyle baktıkları Türkiye'yi yalnız bırakmaması ve tatsız senaryoların hayata geçmesi yerine, Türkiye yönetiminin ılımlı kanadıyla işbirliğini artırmasıydı.

Türkiye üzerine analiz örnekleri olarak Fuller ve

Lesser'in 1993 tarihli bir kitabını seçmemiz, rastlantı sonucu olmadı. Bu tarih, Sovyetler Birliği ve Doğu Bloku'nun çöküşüyle Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, ardından Körfez Savaşı ertesinde bir Yeni Dünya Düzeni'nin oluşturulmakta olduğu ve bütün bu gelişmeler içinde Türkiye'nin 21. yüzyıl eşiğinde, oynayacağı roller ve yükleneyeceği misyonlarla birlikte jeopolitik konumunda önemli değişikliklere uğramasının beklendiği stratejik bir momentü işaretliyor. Böyle bir momentte, Türkiye üzerine tahminlerin oldukça karamsar olması dikkat çekici.

Bu tahminlerden 21. yüzyıla kadar geçen yedi yıl içinde Fuller'in senaryolarını ve Lesser'in karamsarlığını haklı çıkaracak bir çok gelişme yaşandı. Özellikle de, Türkiye yönetiminin Avrupa'yla entegrasyon yolundaki kararlı yönelimi, Avrupa tarafından aynı kararlılıkla red görmeyi sürdürdü.

1996 yılında, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne dahil edilmesi öncesinde, İstanbul'da çeşitli kuruluşlar tarafından Türkiyeli ve Avrupalı katılımcıları biraraya getiren bir dizi toplantı düzenlenmişti. Bu toplantıların düğümlendiği başlıca iki ana tema vardı: Türkiye'de demokratikleşme-insan hakları ve siyasal İslam'ın yükselişi. Avrupalı konuşmacılar bu iki alandaki kaygılardan dolayı Türkiye'yle Gümrük Birliği sözleşmesinin tehlikeye girmiş olduğunu vurgularken, Türkiyeli katılımcılar, Avrupa'yla yakınlaşmanın demokratikleşme yolunda olumlu ve ülkenin siyasal İslam yörüngesine girmesi önünde engelleyici etkilerinden söz ederek, Gümrük Birliği'nin bu anlamda önemli bir adım olacağına ısrar etmekteydi. Sonunda Antlaşma'nın imzalandığını ve bir süre sonra da Refah Partisi önderliğinde bir koalisyon hükümeti kurulduğunu biliyoruz.

28 Şubat: İslamcı "tehdit"ten anti-demokratikleşme tehlikesine

Şimdi ele alacağımız örnekler, The Economist'te 28 Şubat müdahalesinin sonuçlarına bakan iki makale. Birincisinin başlığı 'Türkiye Olmanın Artan Yalnızlığı'. Tarihi, 19 Temmuz 1997. "Demokrasi ve İslam'ın bulunduğu yer olabilecek bir ülke, bu ikisi arasında hiçkimsenin ülkesi olma tehlikesi altında" diye başlıyor.

Türkiye'nin değeri siyasal bir nedene bağlıydı: "Yakın zamana kadar, bir Müslüman ülkenin aynı zamanda işler bir demokrasi de olabileceğinin oldukça somut bir örneği olmuştu. Şimdi ise daha az somut görünüyor. 28 Şubat'ta Türkiye'nin generalleri, ılımlı İslamcı hükümete bir direktifler listesi sunarak bir kez daha ellerini siyasete buluşturdular. Böylelikle, Türkiye'nin sonunda gerçek bir demokrasi, kararların halk tarafından alındığı bir ülke olma yolunda ilerlemekte olduğunu öne sürmek daha da zorlaştı."¹⁴¹

The Economist'in yorumu, Refah Partisi hükümetinin kuruluşundan itibaren yaşananların kapsamlı bir anlatısıyla devam ediyor. Bu arada, Refah Partisi çeşitli fanatik İslamcı hareketlerle karşılaştırılarak, bu Parti'nin ılımlı İslam kategorisinde olduğu vurgulanıyor. Öte yandan, MGK içinde hakim durumda olan generaller, 1930'lu yılların, milliyetçilik ve rasyonalizm prensipleriyle belirlenmiş Kemalist laiklik anlayışında "sabitlenmiş" olmakla eleştiriliyor.

Bunun ötesinde, durumun hem Türkiye'nin NATO üyeliğine devam edişini tehlikeye soktuğu, hem de doğu komşusu İran'la ilişkilerini gerginleştireceği belirtiliyor ve 'Türkiye Olmanın Artan Yalnızlığı' şu karamsar tahminlerle sonuca bağlantıyor: "Öte yandan, eğer generaller yanlıysa ve Refah'a yönelik tacizleri, bir dahaki seçimlerde kızgın İslamcıların daha çok oy kazanmaları sonucuna yol açarsa, gelecekteki hükümet NATO'ya karşı daha soğuk, Avrupa'ya daha ilgisiz ve Irak ve Suriye'nin sert ve tanırtanılmaz yöneticilerine karşı öncüllerine göre daha da provakatif bir konumda olacak. Her halükarda, İslam ve demokrasinin uyumlu olduğu tezini sergileme şansına sahip bir ülke, ikisi arasında bir yalnızlıklar ülkesi olmaya doğru sürüklenecek. Demokrasilerin ihtiyacı bu değil ve Türklerin çoğunluğu da bunu istemiyor."¹⁴²

The Economist'te yukarıdakini takiben çıkan 11 Ekim 1997 tarihli Türkiye yorumu, insan hakları ihlalleri sorununun AB üyeliğinin engellenmesi için bir neden oluşturduğuna dikkat çekiyor ve Avrupa'nın, Türkiye üzerine başlıca kaygısının müslüman bir ülke olmasından çok, yönetimin muhaliflere yönelik davranışından kaynaklandığını vurguluyor: "Batı Avrupalılar, Türkiye'nin AB de dahil olmak üzere, demokratik konseylerinde bir yer arayışını teşvik etmeyi sürdürmeliler. İslam bunun engeli olmamalı... Türkiye, Avrupa'ya dahil olmak istiyorsa diğer ülkelerin yaptığını yapmak zorunda: Nüfusu-

nu oluşturan bileşenlerin kendi tasarruflarını seçmelerine, bu seçim başlangıçta merkezi hükümetin gücünün azalmasına yol açacak da olsa, fırsat tanımak."⁽¹⁶⁾

Görüldüğü gibi, Avrupa'nın The Economist'ten aktardığımız kaygıları, 1997 sonlarında açıkça "İslam tehlikesi"nden anti-demokratikleşme tehlikesine dönmüş durumdaydı. Burada, kaygının niteliğinden çok, bu kaygılar çerçevesinde Türkiye'nin geleceği üzerine yapılan yorumların karamsar niteliklerini koruması önem taşıyor.

1993'ten 1997'ye taşınan bu karamsarlık, çok yakın tarihlere kadar genel olarak Batı'nın ve özelde Avrupa'nın Türkiye'ye bakışına egemen oldu. Financial Times'ın 1999 yılı Türkiye özel raporu, bu karamsarlığı yansıtmayı sürdürüyordu. David Buchan imzalı başmakale, "Türkiye ile AT ara-

yordu. Bu gerilemenin nedeni ise, döviz gelirlerinin beşte birinin kazanıldığı Rusya pazarının çöküşüne bağlanıyor ve "son göstergeler, ekonomik aktivitede yavaşlamanın süreceği sinyalini veriyor" deniyordu.⁽¹⁷⁾

Kısaca, Financial Times yıllık raporunda, Türkiye ekonomisinin resesyona girmiş olduğu, yakın bir hükümet krizi ile siyasal istikrarsızlık beklentisi ve Avrupa Birliği'yle ilişkilerin gerginliği temaları işleniyordu. Öte yandan, Türkiye ile ilgili tek iyimser yorum, İsrail ile işbirliğindeki görünür ilerleme idi. Buchan, bu işbirliği içinde Türkiye'nin, Yunan Lobisi'nin Washington üzerindeki olumsuz etkilerini karşılamada Yahudi Lobisi'nden yararlanma umudu bile taşıdığını öne sürüyordu.⁽¹⁸⁾

Buraya kadar ele aldığımız yo-

Türkiye, son on yıl içinde Batılı basında en fazla, büyük deprem sonrası dönemde konu edildi. Bu doğal felaketin ardından Batı'nın bakışında gerçekleşen empatik yumuşama, medyaya da yansdı.

sındaki siyasal kilitlemeyi kırma ihtimalleri güçlü görünmüyor. (İki tarafın ilişkileri) kendinden menkul bir sağırlar diyaloguna dönüştü," ifadesini içeriyordu.⁽¹⁹⁾

"Siyasal haklar ve insan hakları alanında Avrupalılar, Türkiye'nin hala AB üyeliğini tartışmaya açmaya bile değmeyecek kadar batı normlarından uzak olduğunda ısrar ediyorlar."⁽²⁰⁾

Buchan, Türkiye'de ekonominin siyaset karşısındaki özerk konumunun pozitif sonuçları olarak, Türkiye'nin Avrupa'yla Gümrük Birliği sonucunda 200 milyar dolarlık yıllık hasılasının üçte birine yakın kısmını ihraç edebilir bir ülke durumuna gelişine ve ekonominin özelleştirilmesi yolunda kaydettiği adımlara işaret ederken, yine de enflasyonun ve faiz oranlarının düşürülmesi hedeflerine oldukça uzak olduğuna dikkat çekiyordu. Türkiye ekonomisinin resesyona girmiş olduğunu ve 1999 yılının %1'lik büyüme oranıyla, bu açıdan 1994 ekonomik krizinden sonraki en kötü yıl olduğunu kaydedili-

rumlar, basına ve akademik çevrelere yansıdığı kadarıyla, Batı'nın Türkiye'ye bakışında 1993'ten 1999 yazına değin karamsarlığın hakim olduğunu gösteriyor. Bu karamsarlık, özellikle Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik olasılığı konusunda egemen. Ama bunun yanında ve buna bağlı olarak ekonomik büyüme, siyasal istikrar, demokratikleşme ve insan hakları gibi iç sorunlarla dış politikadaki yönelim ihtimallerinde de Türkiye'nin bir iyileşmeden çok kötüleşmeye doğru evrileceği yolunda tahminler, başta alıntılıdığımız felaket senaryolarıyla neredeyse uyum içinde görünüyor.

Dönüm noktası: Ağustos depremi ve Yunanistan'la yakınlaşma

Türkiye, son on yıl içinde Batılı basında en fazla, büyük deprem sonrası dönemde konu edildi. Bu doğal felaketin ardından Batı'nın bakışında gerçek-

leşen empatik yumuşama, medyaya da yansdı. Derek Brown, BBC World Service'de 21 Aralık 1999'da yaptığı değerlendirmede ('Acts of God') Ağustos ayındaki yardım operasyonunu, "gerçek bir uluslararası insani haçlı seferi" olarak niteliyordu: "Uzman kurtarma ekipleri, tıp görevlileri ve yardım malzemeleriyle yüklü Hercules askeri taşıma uçaklarından oluşan bir hava filosu indi. Hastane gemileri, depremden zarar gören yerleşimlerin yakınına demitledi. Enkazların arasından kısa sürede çadırkentler yükseldi."⁽¹¹⁾

Deprem sonrası Türkiye-Yunanistan yakınlaşmasının önemi, depremin hemen ertesinde 28 Ağustos 1999 tarihli The Economist'de tesbit edilmişti: "Burada, yıkıntılar arasından bir miktar umut da yükseliyor. AB hükümetleri, bugüne kadar Türkiye'yi sürekli olarak terslediler; üyelik umutlarını ciddiye almayı reddederek ve eski antağonisti Yunanistan'ın yükselttiği itirazları kabullenerek. Türkiye'nin son tahlilde üyeliği hassas pazarlıkların ürünü olabilirdi. Ama bu hafta Yunanistan'ın Türkiye'ye uzattığı cömert el, bu tür görüşmelerin başlamasına yönelik itirazların ortadan kalkabileceği yönünde bir umut sunuyor."⁽¹²⁾

Chris Morris, Yunanistan Dışişleri Bakanı George Papandreou'nun Ankara ziyaretini BBC World Service'te aktarırken, iki ülkenin dört yıl önce Kardak Kayaları yüzünden savaşın eşiğine gelmiş olduğunu ve Yunanistan'ın Abdullah Öcalan'a sağladığı destek nedeniyle ilişkilerin 1999 Şubat'ında yeniden bozulduğunu hatırlatıyor; "ama geçen yıl her iki ülkeyi de sarsan depremlere verilen tepkiler, sıradan insanların bu uçurumu birleştirmek istediğini ortaya koydu" yorumuna yer veriyordu.

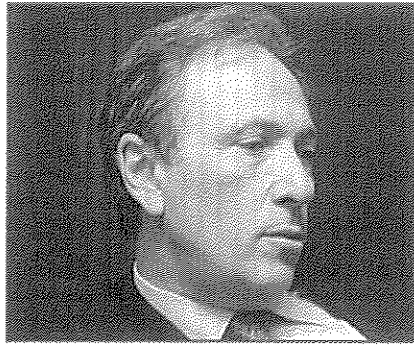
Türkiye'ye yönelik yorumlardaki yumuşamanın salt Türk-Yunan yakınlaşması üzerine ve Türkiye'nin AB'ye aday üye kabulünün bir sonucu olmadığı, Batılı bakışın en hassas konusu olan Kürt sorunu üzerine yorumlarda yaklaşık olarak Ağustos sonundan bu yana gerçekleşen ton farklılığında kendini gösteriyordu. Örneğin, 23 Ekim 1999 tarihli The Economist, Türkiye'de ordu üst kademelerinde Kürt sorununa sert yaklaşımı benimseyenler olmasına rağmen, PKK'nın askeri zayıflığının kendi içinde bu yaklaşımı temelsiz bıraktığı çözümlemesini yapıyordu. Bundan sonra değişim ve yumuşamanın

Türkiye'nin Kürt sorunu üzerine politikasına ege-men olacağı öngörüsünde bulunuyordu. Yine Ecevit'in başbakanlığı altında demokratikleşme yolunda önemli adımlar atıldığı vurgulanırken, Yargıtay Başkanı Sami Selçuk'un kapsamlı yenilenme önerileri, Anayasal reformu da içeren daha geniş ölçekli bir değişimin habercileri olarak değerlendiriliyordu. 13-27 Kasım 1999 tarihli The Economist, Öcalan'ın ölüm cezasının Yargıtay'da onaylanmasını ele alarak, Türkiye'nin Helsinki Zirvesi'nde AB'ye aday üye kabul edilme planları içinde olduğu bir dönemde bu ölüm cezasının uygulanma ihtimalinin yüksek olmadığını belirtiyordu. Ayrıca generallerin de, idamın gerçekleşmesi halinde Öcalan'ın "kahraman" olacağı yolunda kuşkuluları olduğuna yer veriliyordu. Ama bu yorumda, en güçlü idam karşıtı güvencenin Başbakan Ecevit'ten geldiğinin altı çiziliyordu: "Sol eğilimli Başbakan Bülent Ecevit idam cezasına karşı olduğunu her zaman dile getirdi ve 24 Kasım'da, Türkiye'nin Strasbourg merkezli Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararına uymakla yükümlü olduğunu beyan etti."⁽¹³⁾ Bu makalenin ilginç yanı, içeriğinden çok üslubunda: Bu hassas konuda Avrupa yayın organlarında alışılmış olan, tartışmacı, öğüt verici, hatta emredici ve en azından karamsar tonların terkedilip; diyaloga açılan, ikna etmeyi hedefleyen bir üsluba geçilmiş olması, Batı-Türkiye ilişkisindeki genel bir üslup dönüşümünün de göstergesi.

Helsinki Zirvesi'nin ardından, 15 Ocak 2000'de, The Economist, Türkiye'de demokratikleşme sorununu yeniden ele aldı. The Economist, yenilenme yolunda iki önemli soruna daha dikkat çekiyordu: "Birincisi, İslami bir siyasal düzen isteyen Türklerle nasıl başa çıkılacak ve ikincisi, Türkiye'nin geniş Kürt azınlığının hakları konusunda ne yapılacaktır." Bu iki sorunun da çözüm yollarının önünde 1982 tarihli Anayasa'nın engel teşkil ettiği örneklerle anlatılan makale, Anayasa değişikliği önerisinin ülkenin yüksek hakimleri tarafından önerilmiş olduğunu hatırlatıyordu. Ayrıca Ecevit'in de böyle bir değişime karşı olmadığını açıkladığı belirtildikten sonra, Atatürk'ün otoriter laiklik anlayışını altüst edecek bir değişim için zamana ihtiyaç olduğu da vurgulanıyordu. AB'nin değişim konu-

sunda samimi ve ısrarlı tutumunu sürdürmesinin doğru olduğu, ancak bunun Türkiye açısından uzun ve zorlu bir yol olduğunun ve bu nedenle de sabırlı olma gereğinin unutulmaması gerektiği belirtiliyordu⁽¹⁵⁾

Türkiye üzerine bu pek alışkın olmadığımız yumuşak ve iyimser üslup, bir başka "hassas" konuda da kendini gösteriyor. *The Economist*'in Fazilet Partisi'ndeki değişim üzerine 13 Kasım 1999 tarihli değerlendirmesinde, bir İslamcı yönetim tehlikesi ya da generallerin demokrasie aykırı davrandıkları çerçevesinde seyreden 1996-97 tarihli yorumlardan çok farklı bir tarz öne çıkıyordu. Türkiye üzerine beslenen genel iyimserlik, bu tarz içinde Fazilet Partisi'nde Tayyip Erdoğan ve Bülent Arınç önderliğinde yeni şekillenen reform-

jestlerle gelişen dramatik iyileşmenin sonucu olduğu; ikincisi, Türkiye'nin aday üyeliğinin ilk olumlu sonuçlarını Kıbrıs üzerine Türk ve Rum tarafı arasında New York'ta başlamış olan görüşmelerde vermeye başladığı.

Türkiye ile Batılı basın arasındaki "balayı"nın en önemli göstergesi, 5 Şubat 2000 tarihli *The Economist* Charlemagne sayfasında İsmail Cem portresi verilmesiydi. Cem, Türkiye'nin son bir yıllık başarılı dış politikasının mimarı olarak tanıtılıyordu. Cem'in resmi çizgi-nin ötesinde, "Türkiye'deki herkesin kendi dilinde yayın yapma hakkına sahip olması gerekir" ifadesi vurgulanıyordu. Charlemagne, Cem'in, Kıbrıs sorununda Denктаş'ı belli tavizler vermeye zorlayabilecek cürette olup olmadığı sorusuyla noktalanıyordu.⁽¹⁷⁾

Türkiye ile Batılı basın arasındaki "balayı"nın en önemli göstergesi,

***The Economist*'in Charlemagne sayfasında İsmail Cem portresinin yer almasıydı.**

Cem, Türkiye'nin son bir yıllık başarılı dış politikasının mimarı olarak tanıtılıyordu.

cu kanadın başarı şansına yönelik umutlu yorumlarda kendini gösteriyordu. Aynı zamanda Parti'de "eski" yönelimi temsil eden başkan Recai Kutan'ın bile ABD ziyaretinde köklü değişim mesajları vermiş olduğu özellikle vurgulanıyordu.⁽¹⁶⁾

Bu dönüşümün zirveye ulaştığı "mutlu son", hiç kuşku yok, Avrupa Birliği'nin Helsinki Zirvesi oldu. BBC Helsinki muhabiri Ian Black, 11 Aralık'taki haberinde, Türkiye hükümetinin AB aday üyeliği teklifine hemen olumlu yanıt vermemiş oluşunu bir kriz öncesi endişesiyle bildirirken, 13 Aralık günkü haberinde, bu krizin "mutlu son"la çözülmesinin önemini vurguluyordu. BBC'nin haberi, iki noktanın altını özellikle çiziyordu: Birincisi, AB davetinin, Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde, iki ülkeyi birbiri ardına sarsan depremler sonucunda başlayan

Cenevre'de Kıbrıs üzerine iki toplum liderlikleri arasında başlayan ön görüşmelerden çözüm çıkması umudunun, Helsinki Zirvesi sonrasında güçlendiğini görüyoruz. 8 Şubat'ta sonuçlanan öngörüşmelerin ardından *The Wall Street Journal Europe*'ta yayımlanan makalesinde strateji uzmanı Jonathon Stevenson, yüzyüze görüşmelerin Mayıs ayında başlayacağını belirtiyor ve Ankara-Atina yakınlaşmasının bu görüşmelerin sonucunda belirleyici olması umudunu dile getiriyordu. Stevenson, AB'nin Kıbrıs sorunu konusunda daha aktif bir rol oynaması gerektiğini, çünkü, Türkiye-Yunanistan-Kıbrıs arası anlaşmazlıkların yakında AB içi anlaşmazlıklar anlamına geleceğini ve bu tür iç anlaşmazlıkların AB temellerine aykırı olduğunu vurguluyordu.⁽¹⁸⁾

Türkiye'ye bakıştaki olumlu dönüşüm, yukarıda 'Yıllık Rapor'daki karamsarlığı örneklediğimiz *Financial Times*'a yansımakta da gecikmedi. Leyla Boulton imzalı 7 Şubat 2000 tarihli haber, ekonomik ve siyasal durum değerlendirmeleri açısından 'Yıllık Rapor'la önemli tezatlar içeriyordu. 'Yıllık Rapor', hükümet krizi ve siyasal istikrarsızlık beklentisi içindeyken, Boulton, aynı hükümet için "alışılmamış ölçüde istikrarlı bir koalisyon" ifadesini kullanıyordu. Yine 'Yıllık Rapor'da Rusya pazarının çöküşüyle girilen resesyondan çıkış yolu görünmezken, Boulton, hükümetin giriştiği geniş ölçekli özelleştirme programını, "yapısal reformla mali ve parasal ayarlamaları birleşmesi bakımından, son on yılın en inandırıcı ekonomik istikrar girişimi" olarak niteliyordu.⁽¹⁹⁾

Sonuçlar: Felaket senaryolarından optimizme hassas bir çizgi

Bu yazıda önce, Batı basınının 1993'ten 1999'a kadar Türkiye'ye bakışına hakim olan genel karamsarlık örnekleri. Daha sonra Ağustos depreminden itibaren bu bakışın önemli bir dönüşüme uğrayışı ve bu dönüşümün de büyük ölçüde, Yunanistan'la ilişkilerdeki iyileşmeye paralellik arzettiği gösterildi. Bu yeni optimizm içinde, Türkiye'nin AB'nin üyeliği için şart koştuğu değişiklikler yolundaki her jestinin büyük ilgi ve teşvikle karşılık bulduğu bir dönemde yaşıyoruz. Bu yazı tamamlandığında Hasankeyf kasabasının Ilıcısı Barajı'nın inşasıyla birlikte ortadan kalkması ihtimaline karşı yürütülen ve doğrudan Türkiye'yi değil esas olarak İngiltere hükümetinin Ilıcısı Baraj projesine verdiği desteği protesto eden İngiltere merkezli bir kampanya ötesinde, basında Türkiye üzerine olumsuz sayılabilecek herhangi bir belirti görülüyordu. Türkiye'nin, Batı'dan giderek daha da izole olmasının beklendiği 1993'ten bu yana, bu gidişatı kırmak yönünde ciddi adımlar atıldığı ve başta örneklediğimiz felaket tahminlerinin hepsini boş çıktığı görülüyor. Bu durumun, Batı'nın Türkiye'ye bakışında yolaçtığı önemli söylemsel iyileşmeler, bundan önceki bölümde aktarıldı. Ama bu söylemsel iyileş-

me, Türkiye açısından tedrici gelişmelerle dolu uzun bir deneyimin sonucu da olsa, Batı'nın dilinde ani ve oldukça yeni bir altüst oluş biçiminde ortaya çıktı. Yer yer abartılı bir optimizme kadar varan bu ani dönüş, bu haliyle, oldukça ince ve kırılğan dengeler üzerinde gerçekleştiği izlenimini veriyor. Batı ve özellikle AB kamuoyu, medya aracılığıyla bu hassas dengeleri çok yakından gözlemeye devam ederken, bu dengelerdeki her türlü dalgalanma, öyle görünüyor ki, Batı'nın Türkiye üzerine söyleminde ilerde gerçekleşmesi muhtemel bir başka büyük sarsıntının öncülleri olma riski taşımayı sürdürecektir.

Zafer Yörük
Essex Üniversitesi

Dipnotlar

- 1- Graham E. Fuller, 1993, 'Conclusions: The Growing Role of Turkey in the World', Fuller ve Lesser (editörler), *Turkey's New Geopolitics* içinde, Westview Press, Boulder-San Francisco-Oxford, s.170-1.
- 2- Fuller, *Ibid*, s. 170.
- 3- Lesser, 1993, 'Bridge or Barrier? Turkey and the West After the Cold War', *Ibid* içinde, s. 105.
- 4- 'The Increasing Loneliness of Being Turkey', *The Economist*, 19 Temmuz 1997.
- 5- *Ibid*.
- 6- 'Turkey's Place in Europe', *The Economist*, 11 Ekim 1997.
- 7- David Buchan, 'Cross-Purposes Cramp Dialogue', "Turkey: Annual Country Report", *Financial Times*, 15 Haziran 1999.
- 8- Buchan, 'Foreign Policy: Balkan Conflict Brings Its Own Harsh Dilemmas', *Ibid* içinde.
- 9- Metin Münir, 'Days of Resilience May Be Numbered', *Ibid* içinde.
- 10- Buchan, 'Foreign ...', *Op.Cit*.
- 11- Derek Brown, 'Acts of God', BBC World Service, 21 Aralık 1999.
- 12- 'Lessons From Turkey', *The Economist*, 28 Ağustos 1999.
- 13- 'Turkish Hardline Approach Challenged by PKK Weakness', *The Economist*, 23 Ekim 1999.
- 14- 'The Merits of Keeping Ocalan Alive' *The Economist*, 25 Kasım 1999.
- 15- 'Turkey's Long Haul', *The Economist*, 15 Ocak 2000.
- 16- 'Turkeys Islamists: The Reformers Make Their Bid', *The Economist*, 13 Kasım 1999.
- 17- 'Charlemagne: Ismail Cem, A Turkish Strategist', *The Economist*, 5 Şubat 2000.
- 18- Jonathan Stevenson, "'Idiotic Optimism" In The Agean', *The Wall Street Journal*, 9 Şubat 2000.
- 19- Leyla Boulton, 'Turkish Offerings to Test Investor's Appetite', *Financial Times*, 7 Şubat 2000.

GÜNLÜK MACERA ENDEKSİ

Freelander, yol tutuş yeteneği ve hassas direksiyonu sayesinde ıslak zeminlerde bile tam kontrol sağlar.

Borusan Otomotiv
BMW Group Türkiye Distribütörü
Bayi Bilgi Hattı: 0800 219 01 02

www.landrover.com

FREELANDER

Tanımadığımız bir dost

Pierre Loti

Faruk Ersöz

Adı geçtiğinde pek yabancı gelmeyen bir zamanların ünlü yazarı Pierre Loti, bugün unutulmaya yüz tutmuş gibi. Oysa yaşadığı dönemde, belki hiç bir yazar onun kadar yüceltilmemiş, onun gibi göklere çıkarılmamış, onun ölçüsünde ilgi uyandırmamıştır. Pierre Loti için, günümüz starlarını çağrıştırıyor, demek yanlış olmaz herhalde. Çünkü, çeşitli kılıklarda çekilmiş fotoğrafları binlerce satan, gittiği her yerde ilgi odağı haline gelen biriydi, Pierre Loti. Gazetelerin kendisine, kimi kez alaycı satırlarla da olsa, sayfalar ayırdığı bir yazardı. Kadınların gönlünü fetheden, çapkınlığıyla ün salmış bir Fransız deniz subayı olduğunu da unutmamak gerekiyor. Öyle ki, adının duyulması bile, gideceği yerdeki kadınların gönlünü hoplatmaya yetermiş. 1903-1905 yılları arasında Fransız Sefareti'ne bağlı, Le Vateur gemisinin komutanlığını yaptığı sıralar İstanbullu hanımlar, özel hafiyeler tutmuşlar onu izletmek için... Peki kimdi Pierre Loti, yolu nasıl Türkiye'ye düştü?

19.yüzyılda, özellikle yüzyılın son çeyreğinde sömürgecilik yarışındaki Fransa, deniz kuvvetlerine bağlı gemilerini dünyanın dört bucağına göreve gönderiyor, Fransız donanmasına bağlı gemiler ayrıca uluslararası sorunların yaşandığı bölgelere doğru dümen kırıyorlardı. Deniz subayı olması, Pierre Loti'ye çeşitli ülkeler tanıma fırsatını vermişti. Ama o, yalnızca subaylığı sayesinde gördükleriyle yetinmez, sonraları kendi de yollara düşer, pek çok ülke dolaşır, pek çok şehir tanır. Tahiti'den Senegal'e, Mısır'dan Çin'e, Japonya'ya kadar görmediği yer yok gibidir. Gezip gördüğü yerler arasında en çok sevdiği ve giderek bağlandığı, ikinci vatanım dediği yer, Türkiye'dir.

Daha önemlisi, 1912-1913 Balkan Savaşları'ndan itibaren kendini, Türkler'i ve ikinci vatanım dediği Türkiye'yi savunmaya adanması ve bu savunmayı bıkmadan, yılmadan, usanmadan sürdürmesidir. Çoğu kimse, Türkiye'nin Sèvres

Antlaşması'yla Avrupa'dan koparılmasına Pierre Loti'nin nasıl karşı çıktığını, toprakları ellerinden alınmak istenen Türkler'i korumak adına "haksızlıktır bu, dillerden düşmeyen, uluslar ilkesine karşı işlenmiş bir suçtur" diye haykırışını herhalde pek bilmiyordur.

Lakin, onun bir Fransız deniz subayı olduğunu, birkaç kez Türkiye'ye geldiğini, Aziyade adında bir Türk kızına tutulduğunu, Eyüp'te bir evde onunla bir süre yaşadığını bilenlerimiz az değil. Bugün, Türkiye'ye gelen Fransız turistler arasında Loti'nin Eyüp'teki evini soranlara rastlamak hâlâ mümkün. Ne ki, evin yerinde yeller esiyor şimdi. Loti'nin anlatıklarına bakılırsa ev, İstanbul yangınlarından birinde kül olmuş.

Ünlü romanı Aziyade'nin öyküsü

"On sekiz yaşlarındaki bir Çerkes kıızı, yaşlı tacir Abeddin'in dört hanımından en genci" olan Aziyade, Pierre Loti'ye ilk romanını esinlemiştir. Bu romanda asıl adı Julien Viaud olan Fransız deniz subayı, İstanbul'a ilk gelişinde yaşadığı bir gönül serüvenini anlatır. Aslında, İstanbul'dan döndükten sonra içi sıkıntı ve özlemle dolu genç subay "acısının türküsünü söylemek, içindeki acıyı önüne gelene haykırarak" istemişti. Bu yapıtında, acemi! yazar, ilk gençlik yıllarından beri tuttuğu ve ölümünden önce noktalayacağı günlüğünden yola çıkarak İstanbul'daki yaşamını çok özgür bir tarzda anlatıyordu. Yalnızca isimleri değiştirmişti. Hatice'yi Aziyade, kendisini Loti adında bir İngiliz deniz subayı yapmıştı. Yalnız romanın sonu biraz değişikti. Burada, İstanbul'a döndüğünde sevgilisinin öldüğünü öğrenen subay, Ruslar'a karşı savaşan Türk birliklerine katılır ve Kars kalesi önlerinde şehit düşer.

1989 yılının ocak ayında piyasaya çıkan bu roman, pek ilgi uyandırmadı. Bunda, döneme özgü estetik normların

dışına çıkmasının payı olduğu söylenebilir. Daha önemlisi, bunların siyasal ve tarihsel bir fon üzerine oturtulmasıdır. Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilip yerine V. Murat'ın getirilmesi, üç ay sonra onun yerine II. Abdülhamit'in tahta çıkarılması, 23 Aralık 1876'da Meşrutiyet'in ilanı ve yine aynı gün Bahriye Nezareti Binası'nda toplanan Tersane Konferansı ve Konferans'ın başarısızlıkla sonuçlanması bu fonun dokusunu oluşturur. Burada, Pierre Loti'nin yazın dünyasında isim yapmadan önce muhabir olarak ünlendiğini, Paris'te çıkan önemli gazete ve dergilerde yazılarının yayımlandığını da belirtmekte yarar var.

Yazar, Aziyade'de tam anlamıyla belli bir siyasal tavır almaz ama eğilimlerini sergilemekten geri durmaz. Ona göre "halife olmanın tüm saygınlığını üzerinde toplamaya niyetli Abdülhamit'in tahta çıkması ile İslam dünyasında yeni bir devir açılması ve Türkiye'nin bir parça övünce ve son bir pırıltıya kavuşması" mümkündür.

Bu arada, Balkanlar'da siyasal bunalım yoğunlaşıyor, Rusya'nın Balkanlar'a yönelik emellerini kendisine Hindistan yolunu kapatacak bir tehlike olarak gören İngiltere, büyüyen bunalımı hafifletmenin yolunu arıyordu. O nedenle, Osmanlılarca Balkanlar'da yapılacak ıslahatın tartışılacağı uluslararası bir Konferans toplanmasını önerilmekteydi. Osmanlı devleti ise anayasal düzene geçerek Avrupalı güçlerin, Balkanlar'a müdahalesini engelleyebileceğini hesaplamaktaydı. "Zavalı Türkiye'[nin] meşrutiyet ilan" etmesine Fransız denizcisinin pek aklı yatmamıştı. Anlattığına göre, bu meseleden ötürü üzüntüye kapılan "Eyüp halkı Allah'ın kendilerini unuttuğunu, padişahın da aklını kaybettiğini düşünmekte"ydi. Kendisi ise özellikle "özgünlüğü bakımından bu yeni sistemin uygulanmasıyla Türkiye'nin çok şeyler yitireceğini" sanmaktaydı. Konferans, 23 Aralık 1876 günü Bahriye Nezareti Binası'nda toplanır. Roman, Meşrutiyet'in ilanına tanıklık eder: "Duyulan top sesleri padişahın Müslümanlar'a Avrupa'nın bütün anayasalarından daha kapsamlı ve daha liberal bir anayasa tanıdığını ilan ediyordu.

Alaturka saat yedi buçuktu... Vezirler, paşalar, devlet adamları görkemli, sırmalı giysileriyle Topkapı Sarayı meydanında toplanmışlardı, saray bandosu da oradaydı." Bu arada Safvet Paşa ise top seslerinden heyecanlanan yabancılara anayasal düzene geçildiğini açıklıyordu. Bütün Osmanlı uyruklulara eşit haklar verildiği için artık Konferans'ın toplanmasına gerek kalmamıştı. Ancak, umulan sonuç gerçekleşmedi ve Rus Elçisi Ignatiyev'in önerdiği gündem diğer yabancı delegelere kabul edilince oturumlara devam edildi. Safvet ve İthem Paşalar, Konferans'tan çekildiler. Yabancı delege ve elçilerin bir çözüme varamadan İstanbul'dan ayrılmaları ardından Rusya, 24 Nisan 1877'de Osmanlı Devleti'ne savaş açtı. Bu

savaşta Osmanlı ordusunu ezici bir yenilgiye uğratan Ruslar, Yeşilköy'e kadar ilerleyerek İstanbul kapılarına dayandılar. Ruslarla burada 3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması, diğer Batılı devletleri telaşa düşürdü, Avrupada'ki güç dengesinin bozulması endişesi 1878 Berlin ve 1814 Viyana Konferansları'nın toplanmasına neden oldu.

"Gönlüm, haritadan silinmek istenen bu güzel ülkeden yana"

Julien Viaud, 17 Mart 1877'de, Türk-Rus Savaşı'nın çıkmasından bir süre önce, sevgilisine döneceği sözünü vererek İstanbul'dan ayrılır. Aziyade ile yaşadığı aşk ona Türk dünyasının kapısını aralamıştı. Önceleri "çocukların askercilik oynaması gibi efendiyi oynayan" bu

genç adam, "hiç farkına varmaksızın yavaştan Türkleş[tiğini] ayrımsamış] gelişen siyasal olaylar karşısında [...] gönlü[nün] haritadan silinmek istenen bu güzel ülkeden yana" olduğunu açığa vurmuştu. 2 Mart 1878'de günlüğüne yazdığı Rus zaferinin sonuçlarından duyduğu kaygıyı şöyle dile getirir: "Haberlerin her biri öncekinden daha korkunç; onca cesurluklarına karşın Türkler'in kesinlikle savaşı kaybettiklerini görüyor, başlarına neler geleceğini bilmiyorum."

Ancak Pierre Loti Osmanlılar'ı savunan bir yazar olmanın ötesinde, onaylamadığı durumlarda kendi ülkesini de eleştirirdi. 1883 yılında Uzakdoğu'da *Atalante* zirhlisin-

da görev yaparken kanlı çatışmalara uzaktan tanık oldu. Figaro'da yayınladığı yazılarda Fransız deniz erlerinin kıyıcılığını anlattı. Büyük olasılıkla hükümetin müdahalesi sonucunda yazıların arkası gelmedi. Yazılarda yorum yapılmamıştı ama Annam'daki katliamın betimlenmesi genel bir hoşnutsuzluğa yol açmıştı. Böylece Julien Viaud geri çağrıldı. Hükümet çevrelerinde nüfuz sahibi dostlarının araya girmesiyle mesele yatıştı.

İlk gelişinde Osmanlı başkentinde uzun süre kalan Pierre Loti'nin, İstanbul'a ikinci, üçüncü ve dördüncü gelişleri hep kısa süreli oldu. İkinci kez, aradan on yıl geçtikten sonra, 1887 yılında, üçüncü kez 1890 yılında ve dördüncü kez 1894 yılında Kutsal Topraklar'dan dönerken İstanbul'a uğradı. Beşinci geliş ise, yine uzun süreliydi. 1903 sonbaharından 1905 ilkbaharına kadar Fransız Elçiliği'ne bağlı karakol gemisi Vautour'un komutanlığını yaptı.

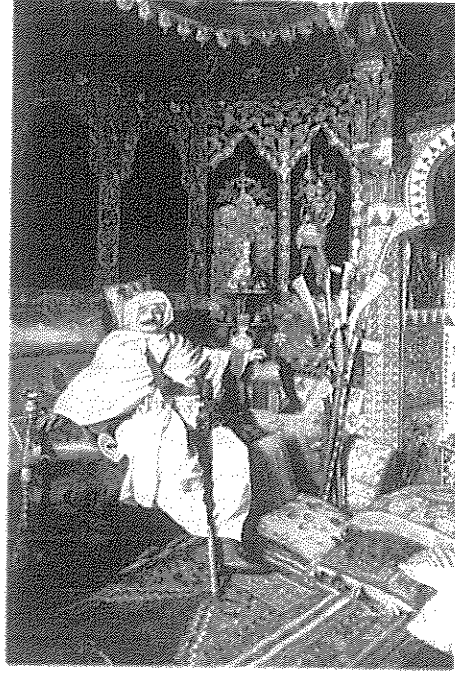
"Anlaşılması güç, gizemli insan"

İstanbul'da yayınlanan Fransızca günlük gazeteler, komutanın yaşamını tüm ayrıntılarıyla okurlarına yetiştiriyordu. Oysa komutan resmi görevlerinin dışında oldukça sakin bir yaşam sürüyordu. Kimi zaman Boğaziçi kıyılarında tek başına dolaşıyor, kimi zaman başına bir fes geçirip eski İstanbul'un daracık sokaklarında izini kaybettirmek istiyordu. O dönemde İstanbul'da Reji İdaresi

Genel Müdürü olan Louis Rambert, Loti'yi şöyle anlatıyordu: "Ona birkaç kez ortak dostlarımızın yanında ya da Sefaret'de rastladım... İnsan, sanatçı kılığında birini göreceğini, zarif ve renkli, ince çağrışımlarla dolu bir söz işiteceğini sanıyor... Ama hayır. Ağzından yalnızca sıradan sözler çıkıyor. Kafası insanlar üzerinde bırakacağı etkiye takılmış gibi... Kendisine iltifat etmeye ya da bir soru yöneltmeye yeltenirseniz, tek heceli bir yanıt alıyorsunuz."

Loti'ye oynanan oyun

Yanına kimsenin sokulmasına pek fırsat vermeyen bu ada-

mın dingin yaşamını, Müslümanlığı kabul ettikten sonra Türkiye'ye yerleşmiş bir Fransız'ın torunları olan iki kızkardeş, Zennur ve Nuriye ile, o sıralar İstanbul'da bulunan arkadaşları Marie-Amélie, diğer adıyla Fransız gazeteci Marc Hélys bozdu. Üç genç kadın önce salt olağandışı bir şeyler yapmak için bir mektup yazıp Aziyade'nin yazarıyla tanışmak istediklerini bildirdiler. Buluşmalar birbirini izledi. Ama çağdaş Müslüman kadının temsilcisi olduklarını öne süren ve bir roman yazarak bu kadının özgürleşme davasına katkıda bulunmasını Loti'den rica eden bu üç kişi, kimliklerini hep gizledi. Bu arada Marc Hélys, yazara aşık olduğunu ima edecek kadar işi ileri götürmüştü. Loti tüm

kuşkularına karşın kendini aldatmayı yeğliyordu. Marc Hélys'in, Paris'e dönmesi dolantının devamını güçleştirdi. İşin içinden sıyrılmak içinse, Marc Hélys, takma adıyla Leyla'nın, Loti'ye son bir mektup yazarak intihar edeceğini bildirmesine ve bütün aşkını itiraf etmesine! karar verildi. Bu aldatmaca, Loti'nin ölümünden sonra, yayınlanan Le secret des Désenchantées' ile açıklığa kavuşmuştu. Roman, Les Désenchantées, büyük başarı kazandı. Loti, gerek Müslümanlığa, gerek Türkler'e hanel getirmemek adına, Osmanlı İmparatorluğu'nda kadının toplumsal konumuna ilişkin üstünlük yargılarından bulunmaktan kaçınmıştır.

Leyla'nın kim olduğunu araştırmak için Loti, bir kez daha İstanbul'a gelir. Artık emekli olmuştur.

Bu altıncı gelişidir ama devir değişmiştir. "Neredeyse kimsenin yaklaşmadığı bir sarayın derinliklerinden sanki bütün İslam dünyasını her gün biraz daha gizlediği o müthiş elinde tutan adam", Sultan Abdülhamit yoktur artık. Kendisini kabul eden Padişah V.Mehmet Reşat'la karşılaştığında, biraz düş kırıklığına uğrar. Karşısındaki gri takım elbiseli adamın başında fes olmasa, onu sıradan bir Fransız vatandaşı sanmak mümkündür. Abdülhamit'e daha çok kafasındaki hükümdar imgesine uyduğu için hayranlık duyan Loti, hiç bir zaman onu savunmaya kalkışmaz. "Kızıl Sultan" onun gözünde "eski zaman hükümdarlarındandır, bizim XX. yüzyılıma geçmiş-

ten arda kalmış bir büyük kişiliktir." Leyla'ya ilişkin tüm araştırmaları sonuçsuz kalan Loti, 23 Ekim 1910 günü, bir daha hiç gelmeyeceğini düşünerek Türkiye'den ayrılır.

Bütün Avrupa'yı protesto ediyor

20. yüzyıl başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları, hâlâ Batı'nın iştahını kamçılayacak kadar genişti. Afrika'ya çıkmak, özellikle Doğu Akdeniz'de yayılmak hevesindeki İtalya, Trablusgarb'a göz dikmişti. Diğer Avrupa devletleriyle anlaştıktan sonra 1911 Eylül'ünde Trablus'a saldırdı. İtalya'nın Akdeniz'deki üstünlüğü Osmanlı Devleti'nin deniz yoluyla yardımını önliyordu. Bir grup Osmanlı subayı, direnişi örgütlemek için Mısır ve Tunus üzerinden Trablusgarb'a gidince İtalyanlar, 1912 Nisan'ında Çanakale'yi bombaladılar, ardından Oniki Ada'yı işgal ettiler.

İtalya'nın saldırısına karşı Avrupa'da sesini yükselten yalnızca Pierre Loti oldu. 3 Ocak 1912 tarihli Figaro' da çıkan yazısında "Ben yalnız İtalyanlar'ı değil, hepimizi, kendine Hıristiyan diyen bütün Avrupa halklarını üzüntüyle protesto ediyorum" diyor ve yazısını şöyle sürdürüyordu: "Yağmalyorlar, yakıyorlar, öldürüyorlar, buna ortalığı temizlemek diyorlar... Kendine Hıristiyan diyen Avrupa'nın gözünde bütün ülkelerin Müslümanları avlanmasına izin çıkmış av hayvanlarıdır, [...] ölüm makinelerinin üstünlüğü sayesinde bu avda Avrupa başarılıdır... Türkiye kendisine böyle yapılmasına razı gelmeyecektir... Yeryüzündeki günlerim sayılı, ne istediğim, ne de kortugum hiç bir şey yok, ama sesimi duyuracak birileri var oldukça tartışmasız gerçekleri gördüğümde, söylemenin görevim olduğuna inanıyorum". Bu, Şark'ın gizemine tutkun, Türkler'e duygusal yakınlık duyan Pierre Loti değil, tümüyle siyasal tavır sergileyen güdümlü bir yazardır. Bu yazısından sonra Loti'ye yüzlerce okuyucudan destek geldi ama İtalya karşıtı bu yazıdan dolayı aboneliğini iptal edenlerin çokluğu gazetenin müdürü Gaston Calmette'i

güç durumda bıraktı.

1912 Lozan Antlaşması'yla Trablusgarb, Bingazi ve Oniki Ada'nın İtalya'ya bırakılmasının hemen ardından I.Balkan Savaşı patlak verdi. Sırbistan, Bulgaristan, Karadağ ve Yunanistan ittifak kurmuş, Türk varlığını Avrupa'dan silmek için harekete geçmişlerdi. Bu sırada Loti, La fille du ciel adlı oyunun prömiyeri için New-York'daydı ama sesini yükseltmekte gecikmedi, Avrupa'nın savaşa müdahale etmesi için çağrıda bulundu ve 13 Ekim 1912 tarihli Le Martin gazetesinde, bunun "Avrupa'nın tarihinde kara bir leke olarak kalacağını" yazdı. Osmanlı orduları kısa sürede büyük bozguna uğradı.

Türkiye onun için sadece bir roman konusu muydu? Amerika'dan ekim sonunda Rochefort'a dönen Loti, altmış yaşını geçmiş olmasına karşın giderek artan bir ateş ve coşkuyla Türkiye'yi savunmaya koyuldu. Emekli olduğu için taşıdığı üniformanın, yazdıklarını kısıtlaması sözkonusu değildi artık. Önce, Figaro'da sonra Gil Blas'da sürdürdüğü yazılarla Avrupa'yı küçük Balkan devletlerinin "suç ortağı" ilan etti. "Katil Türkler!" diye manşetler atan başına, Türkler'e kara çalmaya uğraşan "satılmış yazar bozuntularına" ateş püskürüyordu. "Avrupa'da (Türkler'i) destekler görünenlerin tümü bugün onları aşırı bir rahatlıkla reddediyor, hakaret yağdıran basın, onları korumayı üstlenmiş si-

yasetçiler ve bir zamanlar dost olduklarını ilan eden Batılı güçler, hepsi onları ortada bırakıyor" diye yazıyordu. Türkler'e yöneltilen suçlamaların aslında bir iftira olduğunu belgelere dayanarak ortaya koyuyor. Avrupa'nın yaptıklarını yüzüne vuruyordu. "1912 ekiminin uğursuz günlerinde Trablusgarb vahasında Katil İtalyanlar! diye haykıramaz mıydı insan?... Peki, İngilizler Hartum'da binlerce derviş, Denşavi'de köylüleri katletmediler mi? Transvaal'deki toplama kamplarından hiç pişmanlık duymadılar mı? Hele biz Fransızlar, Cezayir'i alırken - haydi diğerlerine değinmeyelim - katliam yapmadık mı, kadınları ve ço-

cukları öldürmek için dumanla boğmadık mı?" diye soruyordu. Karşılığında ise eleştirilere ve küfürlere maruz kalıyordu. Fransız basınına göre Pierre Loti, kendisine roman konuları esinleyen Türkler'e şükran borcunu ödemekteydi. Yirmi yıldır yazdığı Figaro kendisine kapılarını kapayınca yazılarına l'Humanité'de devam etti. 22 Ocak 1913'de Turquie agonisante piyasaya çıktı. Bu kitap, Loti'nin olaylara tanıklık eden mektuplardan ve makalelerinden oluşan bir derlemedir ve Bulgar vahşetini ayrıntılı biçimde sergilemektedir. Kitabın başına, yangında açığa kalmış İstanbul'daki altmış bin kişi için 11 Ekim 1911 tarihli bir yardım çağrısı eklenmiştir; yazının dipnotu, bir ay içinde bu çağrıya yalnızca üç Fransız ve bir İngiliz kadınından cevap geldiğini açıklamaktadır.

Neden taraf oldu?

Loti'nin Türkler'den yana oluşu nasıl açıklanabilirdi? Bazı Fransız araştırmacıların öne sürdüğü gibi otuz beş yıl önce yaşanmış bir aşkın anısı siyasal bir tavır almaya yetebilir miydi? Loti "Türkler'e duyduğu bağlılık ve saygının çok daha az kişisel nedenlere bağlı" olduğununun altını çizer. Bu nedenleri sistematik şekilde açıklamazsa da onları yapılarına serpiştirilmiş olarak bulmak mümkündür. Oryantalist bir estetik olmasının yanısıra, Türkler'i sevmesi psikolojik ve etik nedenlere dayanır. Özellikle "sadakat, dürüstlük, büyüklere saygı, konukseverlik, düşman olmayan herkese beslenen, hatta hayvanları da kapsayan sınırsız şefkât" gibi artık Avrupa'da sarsılmış olan değerlerin hâlâ Türkler'in yaşam biçimini belirlemesine hayranlık duymaktaydı. "Varoluşun kozmik sonsuzluk içinde bir raslantı olduğunu ve bu raslantının kaybolurken tozdan öte hiçbir şey bırakmadığını" düşünen Loti için, "zaman geçiyor korkusu, yalnızlık korkusu, yaklaşan hiçliğin verdiği korku" Türkiye'de duyulmaz. Türkler bütün Şark'ın en "temiz ruhlu, en hoşgörülü insanlarıdır." Buna o bölgelerde herhangi bir nedenle bulunmuş tüm Fransızlar tanıklık edecektir.

Türkiye'nin şükran ifadesi

Osmanlı hükümeti şükran ifadesi olarak Turquie agonisante yazarını İstanbul'a resmen davet etti. 12 Ağustos-17 Eylül 1913 tarihleri arasında rastlayan bu yolculuk, onun Türkiye'ye yedinci ve son gelişi olacaktı. Phyrigie gemisi Galata'ya yanaşırken rıhtımda büyük bir kalabalık toplanmıştı. Saray ve hükümet ileri gelenleri ünlü yazarı karşılamak için gemiye çıkmışlardı. İstanbul'da kaldığı süre içinde hükümet ve saray mensupları ile görüştü, padişah tarafından kabul edildi. 18-21 Ağustos arasında Edirne'ye bir yolculuk yaptı. Trenin geçtiği her yerde "kara gün dostu" neredeyse bir kurtarıcı gibi coşkuyla karşılandı.

Balkan Savaşları'nın hemen ardından Birinci Dünya Savaşı patlak verince Loti, silah altına alınmasını ister. Ama asıl kaygılandığı konu Türkiye'nin savaşta hangi kampta yer alacağıdır. Bir Türk-Alman ittifakını engellemenin, görevi olduğuna inanıyordu. Bu amaçla Enver Paşa'ya gönderdiği mektup 6 Eylül 1914 tarihli Figaro'da yayınlanmıştır.

Savaşta aktif görevde

Loti, kendisine aktif bir görev verilmesi için çırpındı, sonunda General Gallieni ikna edildi ve General'in irtibat subayı oldu. 1915 yılı başlarında doğuda ikinci bir cephenin açılması gündeme geldi. Avusturya-Macaristan'ı arkadan kısırtmak için, Selanik'e çıkılacak ve ilerlenecekti. Ancak Churchill'in bastırması üzerine çıkarma harekâtının Çanakkale'ye kaydırılmasına karar verildi. Loti, Çanakkale çıkarmasını "cılızlık" olarak niteliyordu. İtilaf Devletleri'nin Çanakkale yenilgisi onu haklı çıkardı. Bu yenilginin ardından, Osmanlı hükümeti ile özel bir barış imzalanması önerdi. Poincaré önce karşı çıkmış, General Gallieni'nin onaylaması üzerine razı olmuştu. Ne ki, Osmanlı hükümetinin üst düzey temsilcilerinden biriyle, Cenevre'de gizlice buluşmayı hedefleyen bu tasarı, sonuçsuz kaldı. Loti daha sonra savaş bitiminde İstanbul'daki Fransız işgal kuvvetlerinin komutanı olacak olan General Franchet d'Esperey'nin kurmay heyetine katıldı.

Pierre Loti, savaşın ardından Türkler'i savunmak için tekrar kalemine sarılır. Fransız basını, İtilaf Devletleri yanında savaşa girmedikleri için Türkler'e öfke kusmaktaydı. Loti "Ne mecburiyetleri vardı" diye yanıtlıyordu. 31 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı devleti tam anlamıyla teslim olmuştu. Loti'ye göre "Türkiye ateşkesi imzalarken Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk kesimlerinde güvenli bir egemenlik tanınmasını öngören [ve] İtilaf Devletleri'nin tümünün garanti ettiği Wilson programındaki 12. maddeye" güvenebilirdi, ama "İtilaf Devletleri'nin İzmir'deki kanlı Yunan işgalini kabullemesiyle bu 12. madde çiğnenmiştir. İzmir'i Yunanlılar'a vermek, "Foçalılar zamanında Marsilya'da Yunanlılar'ın çok olduğu ve orada iyi işler çevirdikleri bahanesiyle burasını da onlara vermeyi önermekle aşağı yukarı aynıdır."

Pierre Loti günü

Pierre Loti sansürü aşmak için nüfuzlu dostlarına başvuruyor. Türkiye lehinde girişimlerde bulunmaları için onları bir çeşit baskı altında tutuyordu. Hazırladığı bazı broşürleri el altından dağıtıran Loti'nin çabaları İstanbul'da yankısını bulmakta gecikmedi. 21 Ocak 1920'de İstanbul Üniversitesi'nde bir Pierre Loti günü düzenlendi; toplantıda konuşmasıyla dinleyicileri coşturan Süleyman Nazif'i İngilizler hemen Malta'ya sürdüler. 18 Temmuz 1920'de Loti'nin İstanbul'a 1910 yılındaki beşinci gelişi sırasında bir süre kaldığı evin giriş kapısı üzerine törenle mermer bir levha konuldu. 23 Ocak 1922'de Belediye İstanbul'da bir sokağa Pierre Loti'nin adını verdi. Ancak daha ilginç, o dönemde Türkler'in Pierre Loti'yi bir kurtarıcı gibi görmeleri, mektuplar yazarak yardımını istemeleridir.

Öte yandan Pierre Loti Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkler'i savunurken bunun Fransa'nın ulusal çıkarları açısından önemini sık sık dile getirmekten kaçınmamıştı. Çün-

kü Fransa, "Halife'nin imparatorluğuna milyarlar yatırmıştı. Rusya'nın çökmesinden sonra Türkiye'nin de yıkılması Fransa'ya çok pahalıya mal olacaktır... Orada piyasayı elinde tutan tartışmasız Fransız tacir ve bankerlerdi ve Türkiye ile sürtüşmek Fransa'nın yılda ortalama iki buçuk milyar kaybetmesine yol açacaktır."

Loti'nin Türkler lehine yürüttüğü bu kampanya giderek kendisinin Türkler'e yaklaşımında da değişikliğe yol açacak. Mustafa Kemal'in çevresindekileri vatanlarını savunan kahramanlar olarak selamlayacak ve kadere bir bekleyiş içinde olan değil hakları için savaşan Türk'e destek verecektir. TBMM hükümeti, Loti'nin bu tutumuna incelikli bir yoldan karşılık verdi. Fransa'daki temsilcimiz Ferit Bey'in eşi Müfide

Hanım, Loti'ye Mustafa Kemal Paşa'nın bir mektubuyla Meclis'in hediyesi olarak bir halı vermekle görevlendirildi.

Pierre Loti, 10 Haziran 1923'te öldü. Ardında kırk kadar yapıt bıraktı. Bunların doğrudan Türkiye'yi ilgilendirenlerin tümü henüz Türkçe'ye çevrilmiş değil. Pierre Loti hakkında yazılmış üç yüzü aşkın kitaptan ise

sadece bir tanesi Türkçe'ye çevrildi. Türk yazarlara gelince, Pierre Loti hakkında bugüne kadar yalnız bir Türk yazar Türkçe bir kitap yazdı: Abdülhak Şinasi Hisar.

Kaynakça

- 1- Pierre Loti, La mort de notre chère France en Orient.
- 2- Pierre Loti, Aziyadé.
- 3- Pierre Loti, Fantôme d'Orient.
- 4- Roland Barthes, "Pierre Loti: Aziyadé" in Le Degré zéro de l'écriture, suivi de Nouveaux Essais critiques, Editions du Seuil, Paris 1972.
- 5- Pierre Loti, Un jeune officier pauvre.
- 6- L. Rambert, Notes et imprissions de Turquie, Ed. Atar, Genève et Paris, 1926.
- 7- Pierre Loti, Suprêmes visions d'Orient.
- 8- Pierre Loti, Turquie agonisante.
- 9- A. Quella-Villéger, Pierre Loti L'incompris, Presses de la Renaissance, Paris, 1986.
- 10- Pierre Loti, La mort de notre chère France en Orient.
- 11- Comtesse L. Ostrorog, P. Loti à Constantinople, Eugène Figuières, Paris, 1927.
- 12- Pierre Loti, Lahyène enragée.

DİJİTALLEŞİN

Hemen Şimdi!

Lütfü Tınç

Sun-tzu'nun bir söz, var; "Savaşta en önemli şey hızdır," diyor (The Art of Warfare). Tabii ki artık, Eski Çin uygarlığının savaş sanatı stratejilerini iş dünyasına uygulama modası, epey gerilerde kaldı. Ama Sun-tzu'nun bu özdeyişi, iş dünyasına hatta hayatın bütün alanlarına uygulanacak biçimde, değerini koruyor. Üstelik "savaş" sözcüğünü kaldırıp onun yerine "hayat" sözcüğünü oturttuğumuzda, çağımızın temel gerçeğini yakalıyoruz: "Hayatta en önemli şey hızdır".

Gerçekten de öyle değil mi?.. İş dünyasında da artık, "Büyük balık küçük balığı yutar," tarzı genellemeler çok boş bir böbürlenme olarak karşımıza çıkmıyor mu?.. Hepimiz bilmiyor muyuz ki, artık "büyük balık" değil, "en hızlı balık" diğerlerini yutmaya adaydır?

İş hayatında bu hızın ölçüsü nedir? Hızlı çalışmanın çıtası hangi noktaya kadar yükseltilebilir?

Cevap çok basit; ama uygulaması da artık "eskisi kadar" zor değil: Hızlı çalışmanın çıtası, "düşünce hızı" seviyesine yaklaştırılabilir! Buradaki "eskisi kadar" sözcüğünün öncesi ve sonrası da, "İnternet öncesi" ve "İnternet sonrası"dır. Burada 'Milat', iş dünyasında İnternet'in devreye girdiği çektiktir!

Bill Gates, "1980'li yıllar kalite, 1990'lı yıllar da yeniden yapılanma yılları olarak adlandırılırsa, 2000'ler hız yılları olacaktır," diyor. Bu bir kehanet değil, "durum tespiti". Zaten Bill Gates de bunları, geçen yıl söylemişti.

Ancak burada, Sezar'ın hakkını da Sezar'a teslim edelim: Bu ilk 'kitap yazısı'nı kaleme almadan, iki şey düşündüm: Şu son aylarda, iş dünyasında yükselen trend nedir ve iş dünyasına yönelik kitaplar arasında, buna karşılık veren yeni bir yapıt var mı?.. Birinci sorunun yanıtı çok açıktı: İnternet. Ama ikinci sorunun yanıtını

bulmakta da çok zorlanmadım: Bill Gates'in "Düşünce Hızında Çalışmak" kitabı.*

Evet, kitap tüm dünyada ve Türkiye'de (Doğan Kitap yayımları arasında) aynı gün piyasaya çıkmıştı. İzerinden tamı tamına bir yıl geçti. Ama yapıt, özellikle Türkiye için, güncelliğini koruyor.

Üstelik bence, ülkemiz gerçekleri ve kimi gelişmeler açısından, şimdi çok daha "güncel". Son birkaç haftanın haberlerine bu gözle baktığımızda, daha iyi anlıyoruz. 'Sıradan' e-ticaret haberlerinin artışına paralel bir biçimde, İnternet'in geleceğine ilişkin tartışmalar da gazete sütunlarına, tv ekranlarına yansıyor. Sadece bilgisayarlardan değil, kullanabileceğimiz değişik türdeki aygıtlardan erişilebilecek bir internet ortamı, kablosuz bir internet erişimi konuşuluyor. Cep telefonu ile kablosuz internet erişiminin, hat altyapısı zayıf ülkelerdeki 'cazibesini' dile getiriliyor. Satelit bağlantıların, "dünyanın en ücra köşelerinde bile", iletişim ve ticaret ağlarının parçası olabileceği yazılıp çiziliyor...

Ama Bill Gates'in kitabı, kendisinin de ısrarla belirttiği gibi, teknik bir kitap değil, bir iş kitabı ve de hedefi, şirket yöneticileri. "Bu kitabı," diyor Bill Gates, "Şirket başkanları, diğer kuruluş yöneticileri ve her kademedeki yöneticiler için yazdım. Bir dijital sinir sisteminin, şirketleri nasıl değiştirebileceğini ve herhangi bir şirketin üç temel unsurunu -müşteri/iş ortaklığı ilişkileri, çalışanlar, prosesler- nasıl harekete geçirebileceğini anlattım."

Pekiye... Nedir bu 'sihirli' sistem; yani Gates'in deyişiyle, "dijital sinir sistemi"?..

Bu anahtar kavram, zaten kitabın üst başlığını da oluşturuyor: Yapıtın tam adı, "Dijital Sinir Sistemiyle

*Bill Gates, "Dijital Sinir Sistemiyle Düşünce Hızında Çalışmak", Doğan Yayıncılık

Düşünce Hızında Çalışmak".

Bill Gates, kitabının temelini oluşturan "dijital sinir sistemi" kavramını, insanoğlunun biyolojik yapısından esinlenerek oluşturuyor. Önce refleksleri harekete geçiren, böylece tehlike ya da ihtiyaç karşısında tepki göstermeyi sağlayan sinir sistemimizi inceliyor.

"Önemli konular karşısında uyanık davranırsınız; sinir sisteminiz sizin için önem taşımayan bilginin size ulaşmasını engeller," düşüncesinden yola çıkan Bill Gates, pürüzsüz ve sorunsuz iş yapabilmek için, acil durumlar ve fırsatlar karşısında zaman kaybetmeden tepki verebilmek için, gerekli bilgiyi şirket içinde o bilgiye ihtiyacı olanlara iletebilmek için, şirketlerin de, kararları hızla alabilmeyi sağlayan ve müşterilerle etkileşime girmeyi beceren benzer bir sinir sistemine ihtiyaçları olduğunu belirtiyor.

Dijital sinir sisteminin, bizim biyolojik sinir sistemimizin şirket seviyesindeki dijital karşılığı olduğunu vurgulayan Bill Gates, bu sistemin bilgisayar ağından farkını da net bir biçimde ortaya koyuyor: Kesinlik, hızlık, bilgi işçilerine sağladığı bilginin zenginliği ve bu bilginin mümkün kıldığı sezgi ve işbirliği...

Bill Gates'e göre, dijital çağda "bağlanabilirlik" sadece iki ya da daha fazla insanın ilişkiye sokulmasından, sıradan bir "bilgisayar teknolojisiyle veri iletişimi"nden ibaret değil. Çok daha geniş bir anlam taşıyor. İnternet bilgi paylaşımı, işbirliği ve ticaret için, yeni bir "evrensel alan" yaratıyor. Telefon ve televizyonun sunduğu olanakları kullanan ve bunları, "kağıtla iletişimin genişliği ve derinliğiyle" birleştirebilen yeni bir iletişim aracı sunuyor.

Doğmakta olan bu yeni donanım, yazılım ve iletişim standartları, 21. yüzyılda, şirketlerin yapısını ve tüketici davranışlarını yeniden biçimlendirecek...

Bütün bunların gerçekleşmesine, teknoloji yoluyla tüketime sunulmasına da çok fazla zaman kalmadı! Kitabın giriş bölümündeki ilk cümlesinde, Bill Gates bu noktaya parmak basıyor: "Önümüzdeki on yılda iş hayatı, geçmiş elli yılda olduğundan çok daha fazla gelişecek."

Bill Gates'in öngörülerine göre, on yıl içinde, "insanların büyük bir çoğunluğu"; hem evde hem de işyerinde PC kullanıyor; e-mail olanağından düzenli yararlanı-

yor; internete bağlanıp yanlarında, kişisel ve ticari bilgileri içeren, küçük, dijital cihazlar taşıyor olacaklar.

Bill Gates'e göre, dijital formatta hemen her tür veriyle çalışabilen, -metin, sayı, ses, fotoğraf, video- yeni aygıtlar piyasaya çıkacak.

Söz konusu dijital bağlantıların çalışanlara ve tüketicilere sağlayabileceği yararın altını çizmek için Bill Gates, iki yeni tanım daha getiriyor: "web tarzı çalışma" ve "web tarzı yaşam". Gates, "Bugün," diyor, "genellikle, sadece büroda masamızın başındayken bilgiye bağlanabiliyor, gerçek bir kablo aracılığıyla internete erişebiliyoruz. Gelecekte, taşınabilir dijital araçlar, başka sistemlerle ve başka kişilerle sürekli olarak temasta kalmamızı sağlayacak. Her gün yeni sistemler, örneğin su ve elektrik sayaçları, güvenlik sistemleri ve otomobiller de bu ağa bağlanacak, kullanım durumları hakkında bilgi iletecekler." Gates bütün bu gelişmelerin bir araya gelerek yaşam tarzımızı ve iş dünyasını temelden değiştireceklerini söylüyor.

Evet; yaşam tarzımızda ve iş dünyasında her şey değişecekse, şirketler de değişecek!.. Bill Gates, kitabın yapısını, 21. yüzyıl şirketlerinin üç işlevi üzerine kurduğunu vurguluyor: Ticaret, bilgi yönetimi ve işletme. İşe, ticaretle başlıyor çünkü web tarzı yaşamın ticaretin bütün ayrıntılarını değiştireceğini öngörüyor. Bu değişiklikler ortasında, ayakta kalmak isteyen şirketlerin, bilgi yönetimlerini ve işletme yöntemlerini değiştirmek zorunda olduklarını da ekliyor.

Bir dijital sinir sisteminin gerekliliğini ve bu sistemin şirketlerin sorunlarını nasıl çözebileceğini gösteren kitabının, bu anlamda da "teknik" bir çalışma olmadığını vurgulayan Bill Gates, yapıtını bölümlendirirken de, "bilgi işleri", "şirket faaliyetleri" ve "ticaret" platformlarını kucaklayan 12 temel adım çerçevesinde, dijital bilgi akışının, nasıl şirketin ayrılmaz bir parçası yapılabileceğini önermiş.

21. yüzyılın vizyoner ve öncü şirketleri için, gerçekten hedefe konulacak öneriler!

Meraklısına not: Daha fazla "teknik bilgi" sahibi olmak isteyenler için Bill Gates, www.Speed-of-Thought.com adresindeki bir web sayfasını öneriyor. Ayrıca kitabın sitesi, kitapta sözü edilen referans siteleri de bağlantı sağlıyor.

"Ben bir Berlinliyim"

Efe Babacan

Bugün Berlin, Avrupa'nın ekonomik ve teknolojik açıdan en güçlü ülkelerinden biri olan Almanya'nın başkenti olmakla kalmayıp, şehirde bir kaç gün kalan herkese "Ben de Berlinliyim" dedirtecek kadar iddialı, renkli, hareketli bir metropol. A.B.D. Başkanı J.F. Kennedy de bir Berlin ziyareti sırasında "Ich bin an Berliner" yani, "ben bir Berlinliyim" demiş ve bu sözü tarihe geçmekle kalmayıp, turistik dükkanlardaki t-shirtlere de şehrin sembolü olan Siyah Ayı'yla birlikte basılmıştır.

Şimdi, kısa Berlin turumuza başlayalım... Paris'in tam 8 katı büyüklüğündeki bu metropolde, başta Türkler olmak üzere, hangi ülkeden olursa olsun insanlar, kendilerini yalnız hissetmezler. Çünkü, 4,5 milyon nü-

fusun 150 binini Türkler, 100 binini ise diğer ülkelerden gelen yabancılar oluşturuyor. Türklerin en yoğun olduğu bölge ise, filmlerden ya da kitaplardan aşına olduğunuz Kruezberg mahallesi. Buranın Türk mahallesi olarak anılması çok normal karşılanıyor, çünkü, nüfusun yüzde 24'ünü Türkler oluşturuyor. Bu mahallede, Landwebr kanalının yanında kurulan Türk pazarı ve Viktoria Parkı görülmeye değer yerlerden sadece ikisi. O civarda gezerken, sizi her an şaşkına çevirecek bir şeylerle karşılaşabilirsiniz. O nedenle, yanınızdan hızla, İbrahim Tatlıses şarkılarının çalındığı kasetçalarını sonuna kadar açmış bir araba geçerse, istifinizi bozmadan, yolunuza devam edin. Dedik ya, burası Kreuzberg..

Tarihe meraklıysanız ve II. Dünya Savaşı'nda Rusların işgal ettiği Berlin'i görmek isterseniz hemen Almanca dil eğitim veren ünlü Goethe Enstitüsü'nün karışısındaki Checkpoint Charlie müzesine doğru ilerleyin. Bunun dışında Prenzlauerberg semtinde Fransız ve Alman kiliseleri gezilebilir. Bu kiliselerin olduğu yolda Schiller'in ve çeşitli edebiyatçıların, filozofların heykellerini selamlayarak tarihi gezinizi sürdürebilirsiniz. Aynı civarda bulunan 1810 yılında Wilhelm Von Humboldt tarafından kurulmuş olan Humboldt Üniversitesi ise, mimari-siyle turistlerin, akademik eğitimiy-le de gençlerin beğenisini kazanma-ya devam ediyor.

Alışverişin dayanılmaz çekiciliği

Bu arada alışveriş yapmak isterseniz, Fransızların seçkin mağazası Galeriz Lafayette, hemen Planet Hollywood restoranının bir kaç yüz metre ötesinde sizi bekliyor. Fransız caddesi adı verilen bu mağazalar zinciri, Kudamm'ın en büyük rakibi. İstanbul için Bağdat caddesinin anlamı neyse, Berlin için de Kudamm o de-

rece anlamlı. Gezmek, eğlenmek, alışveriş yapmak için en güzel yerlerden biri olan Kudamm'da, Kaiser-Wilhelm Kilisesi'ni, Europa-Centre'ı ve özellikle de günde 80 bin kişiyi ağırlayan Avrupa'nın en büyük dev alışveriş mağazası Kadewe'yi gezmeyi ihmel etmeyin. Eğer yorulduysanız, mutlaka Cafe Kranzler'de Berlin'in en popüler biralarından Beck's, Berliner Kindl, kırmızı ve yeşil renkli Berliner Weise'nin tadına bakın. Yalnız, Alman mutfağı sizi hayal kırıklığına uğratabilir buna da hazırlıklı olun...

Geçmişin izleri

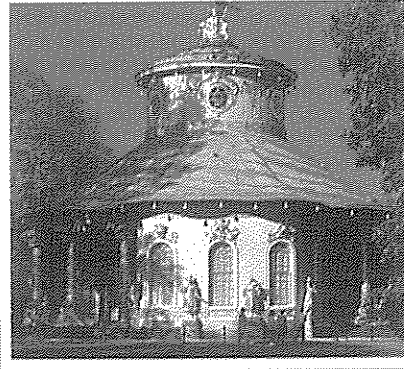
1989 Mayıs'ında yıkılan Berlin Duvarı'ndan artık eser yok, sadece hatıralar var. Bu hatıraların en yoğun yaşadığı yer, Unter den Linden'deki Brandenburg Tor Kapısı. Üstünde 4 atın bulunduğu bu dev kapıyı, fotoğraflardan veya posterlerden mutlaka görmüşsünüzdür. Şehrin sembollerinden biri olan bu kapıyı gördükten sonra, karşınıza Hitler'in yaptırdığı Tiergarten adında dev bir park çıkacak. Burası, İlkbahar

ve yaz aylarında, piknikçiler için idealdir. Hemen yanında da devasa bir hayvanat bahçesi yer alır. Bu çevrenin en önemli özelliklerinden biri de bit pazarı. Burada, Amerikalı ve Rus askerlerin savaş yıllarından kalma kıyafetleri, eşyaları ve madalyalarından tutun da, ikinci el elektronik eşyalara kadar bir çok şeyi bulabilirsiniz.

Edebiyatçıların, filozofların, müzisyenlerin kenti

Kenti gezerken, Theoder Fontane, Heinrich von Klerst, Brecht ve geçtiğimiz yılın nobel ödülünü alan Günter Grass'ın kitapları-

nı okurken, yaşamak için neden bu şehri seçtiklerini daha iyi anlarsanız. Bir çok konuda, kendini farklı yapan bu şehir, temmuz ayı ortasında düzenlenen tekno festivaliyle (love parade) ve yıl boyu süren değişik, ilginç sergi ve fuarlarıyla, şampiyonlar liginde Galatasaray'a farklı yenilse de başarıyla mücadele eden Hertha Berlin takımıyla, bir çok insanı kendine çeken ve sonunda "ben de bir Berlinliyim" dedirtecek kadar iddialı bir metropol...

Eğer
“birbirini yiyecek”
kadar
acımasız bir işte
çalışıyorsanız
dikkat edin
“mönü”de olmayın

Pazarlama ve Reklam Dünyası gerçekten bazılarının iddia ettiği gibi çok acımasız bir dünya ise, size onbeşgünde bir Marketing Türkiye'yi okumanızı tavsiye ederiz. Lütfen abone olmak için bizimle hemen
Tel: (212) 280 91 12 veya Faks: (212) 270 91 55'den temas ediniz.

<http://www.marketingturkiye.com>
e-mail: info@marketingturkiye.com

Toprağın başı dertte;

Dert Yanıyor

Nihat Gökyiğit

Beni yeşile hasret kılar-
ken, sizin de aş, işe, suya,
mutluluğa hasret kaldığınızı
niye anlayamadınız?

Benim aşınıp taşın-
mam, size hayır mı
getirdi?

Tarım alanlarınız,
meralarınız verimsiz-
leşti, göçleriniz hız-
landı, biyolojik
zenginliğiniz elden
gitti, afetler şid-
detlendi, baraj-
larınız er-
ken doldu,

sularınıza
sahip çıkma-
madınız. Seller
benim canımı ya-
karken size de ızdırap
getirmedi mi?

En çok ağrıma gi-
den sellerden sonra
canlı cansız kayıp-
larınızdan yanar
yakılırken, bir kul
çıkıp da beni aklı-
na getirmedi. Be-
nim de canlı ol-
duğum,
geri gel-

meyeceğim hiç umursanmadı.

Daha kar kalkarken üzerime sürdüğünüz hayvanların, size mera, bana örtü jolmaya çalısan yavru otları tahrip etmeleri ve beni çiğneyerek sıkıştırmaları var ya, çektiğim acı için, sizi affetmem demek geliyor içimden ama, ana yüreği, diyemiyorum.

Köklerin açıkta kalmasının aç ve açıkta kalmanız demek olduğunu hadi anlamadınız, ben size ne yaptım ki, beni tutduğum bu köklerden ayırdınız.

Buna rağmen, yağışın rüzgarın önünde direndim ve sizin için şehit oldum. Denizler, barajlar, göllerdeki mezarlara gömüldüm. Çok gücüme gidiyor, arkamdan bir kul çıkıp da yaş dökmedi. Sizde hiç merhamet yok mu?

Çok ağrıma giden, beni inciten bir yalnızlığa daha ittiniz. Bana bir yasa bile layık görmediniz, benim hukukum yokmuş, kimin umrunda? Ama tarım alanlarının amaç dışı kullanılması için yönetmelik çıkarmayı ihmal etmediniz.

Beni yanlış kullanmada, yanlış işlemede yarış ettiniz. Yeşilimi tahrip ederek, tarla açana tapu verebilmek için ittifakla yasa çıkartmayı bildiniz.

En verimli en sulak yerlerimin deprem ve sel bakımından en tehlikeli araziler olduğunu hiç umursamadan, yollar, sanayi tesisleri ve yerleşim alanları ile kapattınız.

Koynumda muhafaza ettiğim yeraltı değerleri, pek içimden gelmiyor ama hadi çıkarın alın diyelim, ama yeşilimi tahrip etmeğe, beni dünya harbinden çıkmış gibi perişan terketmeye ne hakkınız var?

Benden hep aldınız, helal olsun ama hiçbir şey geri vermediniz, yoksul düştüm.

Hayvanlara ürünlerimi yedirdiniz onlara da

afiyet olsun ama dışkılarını olsun geri vermediniz, tezek dediniz yaktınız.

Bir zamanlar Anadolu'nun yeşil meşe denizi ile bir arada çok mesuttuk. Bütün canlılara hizmet ediyorduk. Onlara barınak olmuştuk.

Benim can dostum meşemin yapraklarını yem, dallarını yakıt yaptınız. Buna da helal olsun, diyorum. Çünkü meşemin dalları yeniden sürüyor, sizinle baş etmeye çalışıyordu. Ama meşemin köklerini çıkarıp yaktınız, kökünü kazdınız.

Benim sessiz çığlıklarımı hadi duymadınız, ama dünya "Anadolu çöl oluyor" diyordu. TE-MA ortaya çıkana kadar kimsenin sesi niye yükselmedi?

Ben size ne yaptım?

Sizin için erozyona karşı tutunmama, direnmemeye yardım eden meşemin köklerinden ve yaprakları ile verdiği organik maddeden beni mahrum ettiniz. Direncim, takatım azaldı.

Sizden yorganımı geri istiyorum. Meşelerimi geri verin. Ne olur biraz da sevap işleyin diyorum.

Hep siz istediniz, ben verdim, ben de sizden şimdi insaf istiyorum. Ne olur saygı için bir yer arıyorsanız beni de hatırlayın diyorum.

Diyeceksiniz ki "Tanrıya sığınırken koynuna giren biz değil miyiz? Bu saygı değil de nedir?"

Ben de diyorum ki, bana zarar veremeyecek hale gelmeden saygı gösterin.

Siz katlanarak çoğalırken, ben tahrip olup azalıyorum. Ben anayım, size yatacak yeriniz yoktur, diyemiyorum.

Ama korkarım, ağzımdan yel alsın, yatacak toprak bulamayacaksınız.

A. Nihat Gökyiğit
Tema Başkan vekili

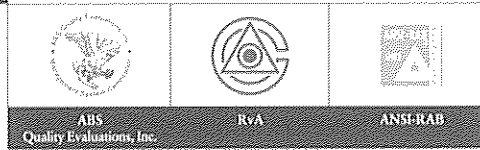
Başarı ve Sorumluluk.

Turkcell, dünyanın
ISO 9001 KALİTE BELGELİ
9 GSM operatöründen* biri oldu.

Dünyanın önde gelen kalite denetim kuruluşlarından ABS Quality Evaluations ile akreditasyon kuruluşları ANSI-RAB ve RvA, Turkcell'in hizmet kalitesini ve kalite yönetim anlayışını ISO 9001 Kalite Belgesi ile onayladı. Bir başka deyişle Turkcell'in kalite yönetim sistemi tam üç kez onaylandı. Bu, bugüne dek tüm dünyada sadece 9 GSM operatörünün sahip olabildiği bir onur.

Turkcell'e verilen ISO 9001 belgesi, ISO belgeleri içinde en kapsamlı olanı. Turkcell'in sadece sınırlı bir alanda değil, tasarımdan satış sonrasına kadar faaliyet alanının bütün aşamalarında, dünya standartlarında hizmet verdiğinin belgesi.

Kurulduğu günden beri öncülüğü ve yenilikçiliği ilke edinen Turkcell için ISO 9001 Kalite Belgesi büyük bir başarı olduğu kadar büyük bir sorumluluğun da ifadesi. O sorumluluk, Turkcell'den beklenen başarı ve vizyonun devam etmesi. Bir başka deyişle: Kalite...
Sonra kalite... Sonra yine kalite!

TURKCELL